

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE KÜRESELLEŞME ANABİLİM DALI

GÜVENLİĞİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ: GELECEĞİN GÜVENLİĞİNDE ÖZEL
ASKERİ ŞİRKETLER

Cengiz Fırat BİRGİN

Danışman: Prof. Dr. Khaladdin İBRAHİMLİ

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Saffet AKKAYA

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Ergenekon SAVRUN (Bahçeşehir Kıbrıs Üniversitesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / MAYIS 2022

ONAY

T.C

ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

2020 017 011 numaralı öğrencimiz olan **Cengiz Fırat BİRGİN** tarafından hazırlanan **“Güvenliğin Özelleştirilmesi: Geleceğin Güvenliğinde Özel Askeri Şirketler”** başlıklı bu tez çalışması jüri üyelerimiz tarafından **oy birliği** ile **Uluslararası İlişkiler** Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır

Üniv. İçi - Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Prof. Dr. Öğr. Üyesi Khaladdin İBRAHİMLİ

Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır

Üniv. İçi – Jüri asıl Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Saffet AKKAYA

Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır

Üniv. Dışı - Jüri asıl Üyesi: Doç. Dr. Ergenekon SAVRUN
(Bahçeşehir Kıbrıs Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

05 / 05 / 2022

Doç. Dr. Murat KOÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Bu tez çalışmasını hayatım boyunca bende desteğini, tecrübelerini, ilgisini ve şefkatini esirgemeyen; beni daima daha iyiye, daha ileriye motive eden ve yönlendiren babam Ercan BİRGİN ve annem Gülbin Tekin Birgin'e ithaf etmek isterim.

Hayatında ki bütün zorluklara rağmen yükseköğrenime giden yolumun taşlarını büyük bir özveri ve çaba ile dizdikleri için bende eğitim hayatım boyunca ailemin bu gayret ve emeğine mazhar olmaya çalıştım.

Kendilerinden öğrendiğim üzere "Kısmet gayrete aşıktır." düsturu ile ilerlediğim yüksek öğrenim hayatımın her bir anında mutlaka ailemin imzası vardır. Bu sebeple bu tez çalışmam saygı, hürmet ve minnet ile aileme ithaf olunmuştur.

ETİK BEYANI

Adı – Soyadı: Cengiz Fırat BİRGİN

Numarası: 2020 017 011

Öğrencinin

Ana Bilim / Bilim Dalı: Uluslararası İlişkiler ve Küreselleşme

Programı: Tezli Yüksek Lisans (X) Doktora ( )

Tezin Adı: Güvenliğin Özelleştirilmesi: Geleceğin Güvenliğinde Özel Askeri Şirketler

Bu araştırmanın başlangıcından sonuçlanmasına kadar ki bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde hazırlanarak sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

TEŞEKKÜR

Öncelikle daima kendilerinden ödün vererek ve sürekli beni bu yola teşvik ederek bugünlere gelmemi sağlayan babam Ercan BİRGİN, kıymetli annem Gülbin BİRGİN ve kız kardeşim Eylem Yazar'a ve beraber bu yola çıktığımız çok kıymetli yol arkadaşlarım Zafer AY ile Doğukan BİNİCİ'ye en derin hislerimle teşekkür etmek isterim. Yanı sıra, gerek lisans gerekse yüksek lisans eğitimim süresince yıllanmış tecrübelerinden istifade etme fırsatı bulduğum değerli hocalarım Prof. Dr. Ali Engin OBA, Prof. Dr. Esat ARSLAN, Doç. Dr. Murat KOÇ ve Doç. Dr. Sevgi Balkana minnet ve şükranlarımı sunarım.

Tez yazım süreci boyunca ilgi, destek ve sabrı ile bana yol gösteren danışman hocam Prof. Dr. Khaladdin İbrahimli ve yine tez yazım süresince yıllardan beri damıtılarak bugünlere gelmiş tecrübeleri ile bana yol gösteren jüri hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Saffet AKKAYA ve Doç. Dr. Ergenekon SAVRUN hocalarıma ayrıca teşekkür ederim.

Son olarak; neredeyse bütün lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca her türlü zorlukta yanımda olan, ilgi ve desteğini benden hiç esirgemeyen kız arkadaşım İlksen ATASAY'a özel olarak teşekkürlerimi bildirmek isterim.

ÖZ**GÜVENLİĞİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ: GELECEĞİN GÜVENLİĞİNDE ÖZEL
ASKERİ ŞİRKETLER****Cengiz Fırat BİRGİN****Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası İlişkiler ve Küreselleşme Anabilim Dalı****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Khaladdin İBRAHİMLİ****Mayıs 2022, 113 Sayfa**

Dünya ekonomisinin kökten değişimi 1970'ler de Keynez'in Devlet Müdahaleci ekonomik modelin çökmesi, onun yerine Neo-Liberal ekonomik modelin gelmesi ile yeni bir safhaa geçmiştir. Bu yeni ekonomik model, piyasaya yapılacak herhangi bir devlet müdahalesini minimize etmeyi ve mümkün olan her alanda kırılğan, işlevsiz ve zarar eden devlet işletmelerinin-birimlerinin kâr amaçlı özel teşebbüslere devrini hedeflemiştir.

Bu bağlamda, yeni bir ekonomik anlayış olan Neo-Liberal iktisat modelini benimseyen ülkeler; kitle iletişimine imkân veren alt yapılar, enerji tesisleri, limanlar, oto yollar ve havalimanları gibi stratejik tesisler ve yapılar da dâhil olmak üzere hemen hemen her alanda özelleştirmeler yapmışlardır. Ülkelerin bahse konu bu özelleştirme faaliyetlerinden kar elde etmeleri ve özelleştirilen sektörlerin maliyet-kar ve dahi maliyet-fayda oranlarının pozitif yönlü değişimi başka kritik ve stratejik alanların da özelleştirme furyasına dahil edilmelerini gündeme getirmiştir. Dolayısı ile bu aşamada akıllara devlet harcamalarının en yüksek maliyetli kalemlerinden birisi olan güvenliğin, özellikle de dış güvenlik birimlerinin özelleştirilmesi gelmiştir, zira bahsedilen yıllarda iç güvenlik birimlerinin bazı unsurlarının özelleştirildiği zaten bilinmektedir.

Buradan hareketle; bu tez çalışmasının temel amacı güvenliğin özelleştirilebileceği ihtimali ve gerçeği ışığında özel askeri şirketlerin incelenmesi, mevcut uluslararası hukuk normlarına aykırı bu oluşumların genel organizasyon modellerinin ve faaliyet alanlarının tahlil edilmesidir.

Bu doğrultuda öncelikli olarak güvenliğin özelleştirilebilir bir kavram olarak düşünülmesini tetikleyen ve bu sürece giden yolu hazırlayan yapısal değişimlerin incelenmesinde fayda vardır. Hiç şüphesiz genelde özelleştirme olgusu – özeldense güvenliğin özelleştirilebilir bir alan olarak düşünülmesi dünya ekonomisindeki temel yapı ve normların değişmesi ile başlamış olan bir süreçtir. Bu sebeple çalışmanın ilk bölümünde 1970 sonrası küresel çapta benimsenen yeni ekonomik modelin tanımlanması ve temel esaslarının incelenmesi ile konuya genel bir perspektiften giriş yapılacaktır.

Ancak bu çalışmanın ana konusu özelleşen güvenliğin başat aktörü olan özel askeri şirketlerdir.

Dolayısıyla çalışmanın ikinci bölümünde güvenlik kavramının özelleştirilebilir bir kavram olup olmadığı ve ulus devlet modelinde bunun muhtemel yansımaları incelenecektir. Ardından günümüzde devletlerin giderek daha da fazla ihtiyaç duyduğu dış operasyon birimleri ve sınır aşırı coğrafyalarda ‘karanlık operasyonlar’ olarak isimlendirilebilecek faaliyetlerde kullanılacak, ayak izi bırakmayan operatif gruplara duyulan ihtiyacın ürünü olan özel askeri şirketler ile bu şirketlerin farklı ülkelerdeki örnekleri incelenecektir.

Anahtar Kavramlar: Özel Askeri Şirketler, Geleceğin Güvenliği, Güvenliğin Özelleştirilmesi

ABSTRACT**PRIVATIZATION OF THE SECURITY:****PRIVATE MILITARY COMPANIES IN THE SECURITY OF THE FUTURE****Cengiz Fırat BİRGİN****Master Thesis, Department of International Relations and Globalization****Academic Adviser: Prof. Dr. Khaladdin İBRAHİMLİ****May 2022, 113 Pages**

The structural transformation in the world economy entered a new phase with the collapse of the Keynesian - State Interventionist economic model in the 1970s and its replacement by the Neo-Liberal Economic Model. The new economic model has been aimed at minimizing government intervention in the market and transferring bulky and loss-making state enterprises units to profit-oriented private enterprises wherever possible.

In this context, countries that adopt the Neo-Liberal Economic Model as a new model. They have made privatizations in almost every field, including strategic facilities and structures such as communication infrastructures, energy facilities, ports and airports. The profit of the countries from the privatizations and the positive change in the cost-profit, cost-benefit ratios of the privatized sectors brought the privatization of other critical and strategic areas to the agenda. At this stage, the privatization of security, which is one of the most costly items of state expenditures, especially foreign security units, came to mind.

As a result of this; the main purpose of this thesis is to examine private military companies in the light of the possibility and reality that security can be privatized, and to analyze the general organizational models and fields of activity of these formations, which are contrary to current international law norms.

In this context, it is useful to examine the structural changes that trigger the thought of security as a privatizable concept and prepare the way for this process. Undoubtedly, the phenomenon of privatization in general and the thought of security as an area, in particular, is

a process that started with the change in the basic structure and norms in the world economy. For this reason, in the first part of the study, the definition of the new economic model adopted globally after 1970 and the examination of its basic principles will be introduced from a general perspective.

However, the main subject of this study is private military companies, which are the main actors of privatized security.

Therefore, in the second part of the study, the privatization of the concept of security and its reflections in the nation-state model will be examined. Then, private military companies, which are the product of the need for foreign operation units, and operative groups that can be used in activities that can be described as 'dark operations' in cross-border geographies and leave no footprints, and the examples of these companies (that are more needed by states today) in different countries will be examined.

Key Words: Private Military Companies, Security of the Future, Privatization of Security

İÇİNDEKİLER

KAPAK.....	i
ONAY.....	ii
İTHAF.....	iii
ETİK BEYANI.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
EKLER LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	3
1.1. Dünya Ekonomisinde ki Yapısal Dönüşüm.....	3
1.1.1. Keynezyen ekonomik model.....	4
1.1.2. Neo Liberal ekonomik model.....	6
1.2. Teorik Bakış: Realizm perspektifinden güvenliğin özelleştirilmesi.....	7
1.3. Güvenliğin Özelleştirilmesi.....	9
1.4. Güvenliğin özelleştirilmesinde mikro unsurlar: Özel güvenlik şirketleri.....	11
1.5. Güvenliğin özelleştirilmesinde makro unsurlar: Özel askeri şirketleri.....	13
1.5.1. Özel Askeri şirketlerin tanımlanması.....	14

1.5.2. Özel Askeri şirketlerin hukuki statüleri.....	15
1.5.3. Özel Askeri şirketlerin faaliyetlerinde devletlerin sorumlulukları.....	17
1.6. Özel Askeri şirketlerin Dünya genelindeki örnekleri.....	19
1.6.1. Blackwater.....	19
1.6.2. Wagner Grup.....	21
1.7. Özel Askeri şirketlerin askeri açıdan etkileri.....	25
1.7.1. Komuta kontrol ve koordinasyon.....	27
1.7.2. İstihbarat.....	30
1.7.3. Muhariplik (vurucu güç).....	34
1.7.4. Askeri eğitim.....	35
1.7.5. Lojistik.....	37
1.7.6. Personel.....	41

İKİNCİ BÖLÜM

2. GÜVENLİĞİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ: GELECEĞİN GÜVENLİĞİNDE ÖZEL

ASKERİ ŞİRKETLER.....	42
2.1. Güvenliğin geleceğinde özel askeri şirketlerin rolü ve önemi.....	42
2.2. Savaşın dönüşümü ve askeri alanda yaşanan değişimler.....	44
2.3. Güvenliğin özelleştirilmesinin nedenleri.....	48
2.4. Askeri hizmet tedarikçisi şirketler.....	51
2.5. Askeri danışmanlık şirketleri.....	52
2.6. Askeri destek şirketleri.....	53

2.7. Özel askeri şirketlerin yeni dünya düzeninde müşterileri.....	54
2.7.1. Devletler.....	54
2.7.2. Çok uluslu şirketler.....	59
2.7.3. Uluslararası şirketler ve sivil toplum kuruluşları.....	60
2.8. Yirminci yüzyılın sonunda özel askeri şirket endüstrisi: Güvenliğin sağlanmasında Özel askeri şirketlerin rolü.....	61
2.9. Günümüz özel askeri şirket pazarları: Irak ve Afganistan.....	6
2.10. Özel Askeri şirketlerin çalışanları.....	70
2.11. Özel Askeri şirketlerin kayıpları.....	73
2.12. Güvenliğin Özelleştirilmesinde yaşanan özel askeri şirketlerden kaynaklanan Sorunlar.....	76
SONUÇ.....	86
KAYNAKÇA.....	88
EKLER.....	96

TABLÖLAR LİSTESİ

- Tablo 1.** Özel Askeri Endüstri’de 2000’li Yılların Başında Ana Oyuncu Olan Şirketler.....64
- Tablo 2.** ÖAŞ Personelini Sigortalayan Şirketlerin Kârlılıkları (ABD Doları).....75

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Şirketler	18
Şekil 2. Wagner'in Organizasyon Yapısı.....	22
Şekil 3. Wagner'in Faaliyet Gösterdiği Ülkeler.....	23
Şekil 4. ÖAŞ'ler Tarafından Bildirilen Ölü ve Yaralı Grafiği.....	74

EKLER LİSTESİ

EK-1. Tez Etik İzin İstek Formu.....	96
EK-2. SOBE Müdürlüğü Tez Etik İzin İstek Yazısı.....	97
EK-3. Çağ Üniversitesi Rektörlüğünün Tez Etik İzin Yazısı.....	98

GİRİŞ

İnsanlığın küçük topluluklar olarak yaşamaya başladığı ilk anlardan itibaren avlanmak ve barınmak gibi hayati ihtiyaçlarının yanına çok temel bir ihtiyaç olan korunmak / güvenlik içinde olmak ihtiyacı da eklenmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere güvenlik kavramı insani bilincin var olmaya başladığı ilk anlardan itibaren karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel var oluş süreci içerisinde incelendiğinde güvenliğin sürekli değişerek, dönüşerek ve yeni tehditler etrafında şekillenerek bugüne dek kesintisiz bir dönüşüm süreci içerisinde olduğu açıkça fark edilecektir. Bu sebeple güvenlik çalışmalarının tarihin her döneminde (O dönemin konjonktürel algılaması bağlamında) geçmişi inceleyen, gününü yorumlayan ve geleceğe ışık tutan çalışmalar olmuştur. Buradan hareketle okuduğunuz çalışmanın da temel amacı yakın geçmiş itibariyle profesyonel olarak özelleşmeye başlayan güvenlik algılamasının bugüne kadar olan süreçte ki gelişimini anlamlandırmak, bugün ki durumunu tespit etmek ve yakın gelecekte özel güvenlik anlayış ve algılamasının ne yöne doğru evirileceğine yönelik bir ön görüde bulunarak ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına bu minvalde bir projeksiyon betimlemektir. Dolayısı ile bu çalışma esasında zihinlerde canlanan “Geleceğin güvenliği nasıl olacak? Özel askeri şirketler yeni nesil güvenlik algılamasının neresindedir? Gibi temel sorularak yanıt olabilmek amacı yer almaktadır. Tabi bu temel soruların yanı sıra “Kontratçı firmalar nedir? Muharebe alanlarında özelleştirme ne boyutlardadır? Dünya genelinde en öne çıkan özel askeri şirketler hangileridir? Bu özel askeri şirketlerin mevcut ve muhtemel faaliyet alanları nelerdir? Gibi diğer sorular çalışmanın ilerleyiş ve şekilleniş süreçlerine doğrudan etki eden diğer sorular olmuştur.

Ancak tüm bu soruların yanıtlana bilmesi için konuya bu süreci tetikleyen temel bir değişimden başlanması konunun temellendirilebilmesi ve anlaşılabilir olması bağlamında oldukça kritiktir. Bu sebeple tez çalışmamın temellendirilmesi ve kavramsal alt yapısının oluşturulması hususunda konuya girişin özelleştirme kavramını tetikleyen ve onu bugün ki boyutlarına zorlayan dünya ekonomisinin yaşadığı dönüşüm üzerinden yapılmasının uygun olduğu düşünülmüştür. Bu itibarla konuya dünya ekonomisinde ki yapısal dönüşümün irdelenerek başlanması ve tezin ana konusu olan güvenliğin özelleştirilmesinin bu temel üzerine oturtulması kararlaştırılmıştır.

Dünyanın son yarım yüzyılını ekonomik, sosyolojik, politik ve hatta psikolojik anlamda doğrudan etkileyen küreselleşme yukarıda belirtilen alanlarda pek çok köklü değişim ve

etkileşimlere neden olmuştur. Küreselleşmenin bu etkileri her bir dalda derinlemesine incelenmesi gereken yapısal dönüşümleri tetiklemiştir.

Buna ek olarak teknolojik gelişmeler, hizmet sektörünün çeşitlenmesi ve derinleşmesi, ulaşım - iletişim / haberleşme imkânlarının artması ve bunların kolaylaşması ve dahi küreselleşmenin bu gelişmelerle olan etkileşimi ise dünya çapında amansız bir rekabet ortamı yaratmıştır.

Dolayısı ile dünya çapında yaşanan bu değişikliklere ek olarak devletin rol ve anlam bütünlüğünde, dahası devletin özünde bir dönüşüm süreci gözlemlenmiştir. Tüm bu etkileşim, değişim ve dönüşüm süreçleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde 1970' li yıllar itibariyle yeni ve anlamlandırması bir hayli zor bir çağın başladığını ve devam etmekte olduğunu görmek mümkündür.

Okumakta olduğunuz bu çalışmanın ana teması ile bağlantılığı olarak belirtilen bu değişimlerin ağırlıklı olarak ekonomik ve politik etkileri; bu etkilen devletin rolünde ki çağrışımlarına değinilecektir. Ancak temanın özelleştirme olgusu olduğu gerçeği ışığında ağırlıklı olarak ekonomik dönüşüm ve bunun diğer alanlara, bilhassa devlet rolü ve güvenlik algılamalarına olan etkileri birinci planda tutulacaktır.

Dolayısı ile küreselleşmenin yarattığı güvensizlik ve istikrarsızlık çevresi ve bu çevreye göre değişmek – dönüşmek zorunda olan kamusal hizmetlerin (Birincil olarak güvenlik hizmeti) bu yeni çevreye yönelik sancılı adaptasyon – dönüşüm süreci anlam ve öz bakımından çalışmanın en kritik noktasını teşkil etmiştir. Çünkü ekonomik dönüşümün yarattığı domino etkisinin yeterli anlaşılabilmesi çalışmanın anlam bütünlüğünde kaçınılmaz eksikliklere sebebiyet verecektir.

Bu minvalde ekonomik alanda başlayan ve küreselleşme ile ivmelenen bu değişimlerin yarattığı yeniçağda güvenlik ve savunma kavramları, bu kavramların çağrışımlarında yaşanan anlamsal dönüşümler ve bu etkileşim sürecinin ana ürünleri olan özel askeri şirketler çalışmanın ana konusunu teşkil edecektir. Ancak bu ana tema ve konuların altında şahsımın özellikle önem atfettiği bir bölüm vardır ki o da “Geleceğin Güvenliği” konusudur.

Zira geleceğe dair bir projeksiyon sunmayan çalışmaların özünde kadük kalacağı yadsınamaz bir gerçektir.

Buradan hareketle temel olarak 3 bölüme ayrılmış bu çalışmanın ilk bölümü “Dünya Ekonomisinde ki Yapısal Dönüşüm” olarak ele alınmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere

ekonomide ki bu dönüşüm süreci ve onun tetiklediği domino etkisinin anlaşılması bu tez çalışmasının anlam bütünlüğü açısından en önemli parçasıdır. Dahası bu bölüm bu çalışmayı Özel Askeri Şirketleri konu edinen diğer çalışmalardan ayıran birincil temel unsurdur.

Birinci bölümde ekonomide ki dönüşüm ve onun etkilerinin ele alınması ikinci bölümde ele alınacak olan “Güvenliğin Özelleşmesi” olgusunun çok daha temellendirilmiş bir şekilde anlaşılmasına doğrudan katkıda bulunacaktır. Bu çerçevede ikinci bölümde ekonomide ki bu değişimlerin tetiklediği özelleştirme furyasının tanımlanması ve bu furyanın güvenlik anlayışına ve dahi güvenlik politikalarına etkileri irdelenecektir. Bu bölümün içerisinde Özel Askeri Şirketlerin tanımlanması yapılmış ve bu oluşumların devlet politikalarına olan etkileri, belli başlı örnekleri, uluslararası statüleri gibi önemli konular ayrı başlıklar halinde ele alınmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise önce ki bölümlerde ele alınmış olan ekonomik dönüşüm, küreselleşme, bu dönüşümlerin etkileri ve en nihayetinde güvenliğin özelleşmesi olgusunun geleceğin güvenliğine yapacağı muhtemel etki ve etkileşimler ele alınmıştır ki bu da bu çalışmayı Özel Askeri Şirketleri konu edinen diğer çalışmalardan ayıran ikincil temel unsurdur. Daha önce de belirttiğim üzere; alanında geleceğe yönelik bir tasvir çizemeyen bir çalışmanın iyi bir çalışma olarak tanımlanması şahsım adına pek mümkün değildir. Bu sebeple çalışmamın bu bölümü benim için özel bir öneme haizdir.

Kısaca tasvir edildiği üzere konunun temeli olan ekonomik dönüşüm başlığı ile geniş bir perspektiften başlayacak olan bu çalışma en nihayetinde özel güvenlik anlayışının geleceğini anlamlandırmaya çalışarak son bulacaktır. Sonuç ve hemen arından gelecek olan Kamuya Tavsiye bölümleri ile son bulacak bu çalışmanın temel amacı henüz yeteri miktarda irdelenmeyen bu alana yönelik ilgi ve dikkati arttırarak ülkemizin kaçınılmaz olan bu serüvende olması gerektiği yeri işaret edebilmektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Dünya Ekonomisindeki Yapısal Dönüşüm

Yakın dönem ekonomi tarihi temel olarak 3 ana bölüme ayrılarak incelenmektedir. Bu bölümler kabaca;

- I. 19. Yüzyıldan I. Dünya Savaşına Kadar Olan Dönem
- II. İki Paylaşım – Denge Savaşı (I. ve II. Dünya Savaşı Arası) Dönem
- III. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Dönem

Olarak sınıflandırılabilir. Kuşkusuz bu dönemlere alt başlıklar eklenebilir. Örneğin İkinci Dünya Savaşı sonrası dönem; “Soğuk Savaş Öncesi Dönem ve Soğuk Savaş Sonrası Dönem” olarak ikiye ayrılabilir. Ancak en nihayetinde her dönem kendi ekonomik – iktisadi anlayışları ve kendi karakteristik – konjonktürel özellikleri ile şekillenmiş ve dünya siyasi arenasına bu minvalde etkide bulunmuştur (Sönmez, 2005).

Bu tespitten hareketle tezimin konusu ile bağlantılı olarak yukarıda belirtilen dönemlere doğrudan veya dolaylı etkileri bulunan iki ana akım ekonomik modelin genel çerçeveleri ile irdelenmesi, tezimin ana teması olan “Güvenliğin Özelleştirilmesinin” daha iyi anlaşılması bağlamında faydalı olacaktır. Bu itibarla Birinci Dünya Savaşından itibaren etkili olan ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında etkisini zirveye çıkaran Keynezyen – Devlet Kontrolünde Ekonomik Model ile 1970’ lerde uygulanmaya başlanan ve 21. Yüzyıl ile zirveye çıkan Neo Liberal Ekonomik Model’in temel esaslarının kısaca belirtilmesi ihtiyacı görülmüştür. Bu ihtiyaçtan hareketle tez çalışmasının ilk bölümünde belirtilen iki ana akım ekonomik model irdelenmiştir.

1.1.1.Keynezyen Ekonomik Model

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arası dönemde İngiltere’de patlak veren kriz 1929 Kara Perşembe Ekonomik Buhranı ile zirveye çıkmış ve 1930’lu yıllarda bütün dünyayı etkisi altına almıştır. Krizin temelini işsizlik, enflasyon ve ekonomik durgunluğun aynı anda piyasaları etkisi altına alması oluşturmuştur. Bu süreçte kısıtlı ve dar çerçeveli piyasa ekonomisi kavramı adeta durma noktasına gelmiştir.

1930’un ilk yılları bu krizin çözümüne yönelik savların ve önerilerin tartışıldığı bir dönem olmuştur. Bahse konu bu dönemde John Maynard Keynes 1936 yılında yayınladığı bir kitapla (İstihdam, Para ve Faizin Genel Teorisi – The General Theory of Employment, Money and Interest) o yıllarda geçerli olan Neo-Klasik Ekonomik Modele alternatif olarak makroekonomik alanda kontrolcü bir yeni sistem önermiştir.

Keynezyen Ekonomik Model olarak adlandırılan bu yeni modelin temel argümanı kontrolcü ve gerektiğinde müdahaleci bir devlet anlayışının ekonomiye düzen, güven ve istikrar getirebileceği yönündedir. Bu yeni modelde devlet doğrudan kapsamlı kamu yatırım ve harcamaları yaparak istihdam ve üretim sürecinin ana belirleyicisi ve kontrolçüsü olacak proaktif bir aktör olmalıdır.

Bu sayede üretim, istihdam ve harcama gibi belirleyici enstrümanların kontrolü devlet tekelinde olacak, piyasaların tıkanması durumunda devlet gerekli yatırım doğrudan yatırım araçları ile (Örn: Büyük Tesis ve Alt Yapı Yatırımları) müdahale ederek piyasaya yeniden canlılık, düzen ve güven getirmelidir. Bu durum ekonomiyi orta ve uzun vadede istikrar ortamına kavuşturacaktır.

Keynez'e göre toplam talebin kontrolü enflasyon, işsizlik ve ekonomik durgunluk gibi dengesizliklerin kontrol ve bertaraf edilmesine temel aktörlerdendir. Çünkü yeni makroekonomik modelde üretim ve istihdam sürecinde meydana gelen gelişme ve değişimler bir bütün olarak ele alınmalı ve değerlendirilmelidir (Sönmez, 2005).

Bu bütüncül yaklaşım özel sektördeki dengesizlikleri elimine edecektir. Bu sayede para ve maliye politikaları devlet tarafından kontrol altında tutularak ekonomik denge istikrarlı hale getirilecektir. Bu argümandan anlaşılacağı üzere Keynez'in modelinde harcama ve vergi politikaları para politikalarından daha önemlidir.

İkinci Dünya Savaşı sonuna dek sıkı bir biçimde uygulanan Keynezyen Ekonomik Model savaş sonrası dönemde de geçerliliğini ve etkisini sürdürmüştür. Savaşın yıkıcı etkilerini piyasalardan silmeye çalışan ülkeler piyasaya doğrudan müdahaleci ve denetimci ekonomik politikalar uygulamışlardır.

Fakat 1970' li yıllara gelindiğinde Keynez'in makroekonomik modeli geçerliliğini yitirmeye başlamıştır. Özellikle sağ tandanslı politik akımlar bu ekonomik modelin Marksist önermeler ve görüşler içerdiğini ve ekonomide özgürlük ve girişimciliği engellediğini belirtmişlerdir. Ancak Keynezyen modelin asıl çöküş nedeni 1970'lerde enflasyon ve ekonomik durgunluğun aynı anda görülmesi olmuştur. Stagflasyonun (Stagnation + Inflation) ortaya çıkması Keynez'in ekonomik önermelerinin tamamen geçerliliğini kaybetmesine neden olmuştur. Çünkü Keynez'e göre ekonomik yatırımlar ve büyüme devam ettikçe enflasyon olacaktır, zira enflasyon ekonomik büyümenin kabul edilmesi gereken bir sonucudur. Ancak büyümenin olduğu yerde ekonomik durgunluk olamayacaktır.

İşte bu önermenin aksi şekilde enflasyon ve durgunluğun aynı anda görülmesi durumu Keynezyen ekonomik modelin sonunu getirmiştir.

Bu doğrultuda 70' li yılların sonuna doğru devlet kontrolüne bağlı politikalar sonlanmış ve küresel anlamda yeni ekonomik modele geçişin ilk adımları atılmıştır. Bu itibarla tez çalışmasının bir sonra ki bölümünde 1970 li yıllarından sonundan itibaren dünyayı ve bütün

üretim – tüketim süreçlerini doğrudan etkisi altına alan neo – liberal ekonomik model incelenecektir. Zira ele alınacak bu yeni ekonomik model özelleştirme furyası ve dahi güvenliğin de özelleştirilmesinin tetikleyicisi ve uygulayıcısıdır.

1.1.2.Neo Liberal Ekonomik Model

En temel tanımı ile “Serbest Piyasa Ekonomisi” olarak tanımlanabilecek Neo Liberal ekonomik model esasları itibari ile çok daha karışık ve derinlemesine irdelenmesi gereken bir sosyo ekonomik modeldir. Sosyo ekonomik model olması özellikle vurgulanmalıdır çünkü Neo Liberal anlayış günlük hayatın, ekonomik ve sosyal yaşantının her zerresine etki ve nüfuz etmiştir. Bu sebeple bu yeni ekonomik anlayışın sosyal hayata etkilerini göz ardı etmemek gerekmektedir.

1980’lerin başları itibariyle dünyayı etkisi altına alan Neo Liberal ekonomik modelin temeli ekonomik unsurların kontrolünün kamuda değil özel teşebbüslerde olması gerektiği anlayışına dayanır. Bu yeni ekonomik sistemin başlıca argümanı; serbest ticaret, piyasa ekonomisi, mali tasarruf ve özelleştirme üzerine kurulu bir sistemler bütünü inşa edilmesi gerekliliğidir.

Bahse konu bu yeni ekonomik düşünce ve anlayış sistematığının bir diğer önemli vurgusu ise devletin; bireye, topluma, yatırımlara ve dahası tüm ekonomik unsurlara olan etki ve müdahalesinin minimize edilmesi gerekliliğidir. Çünkü devlet müdahalesi gerek bireyin, gerek toplumun gerekse ekonomik hayatın özgürlük, girişimcilik ve yaratıcılığına zarar vermektedir. Ayrıca, zaten piyasaların böyle bir müdahaleye ihtiyacı yoktur çünkü piyasanın görünmez eli (Arz – Talep Dengesi) piyasayı kendi kurallarına göre kendi içerisinde düzenlemektedir. Dolayısı ile devlet müdahalesi bu doğal işleyişe zarar vermektedir.

Neo Liberal modelin savunucularına göre tam olarak bu sebepten dolayı devlet kontrol ve işletmesinde ki “Kamu İktisadi Teşebbüsler – KİT” özelleştirmeye tabi tutulmalı ve özel teşebbüslere devredilmelidirler. Çünkü bu kamu işletmeleri esasen kamuya, dolaylı olarak topluma ekonomik anlamda zarar vermektedirler. Çünkü bu işletmeler Neo Liberalizmin gerekliliklerinden uzak olarak hantal, işlevsiz ve sürekli zarar eden işletmelerdir ve bu durum ekonomide ve kamusal harcamalarda cari açığa sebep olmaktadır. Bu nedenle Neo Liberaller bu türlü kamusal işletmeler özel teşebbüse devredilerek alanında rekabetçi, kar eden ve maliyet etkin profesyonel birimler haline getirilmesini savunurlar.

Buradan hareketle Neo Liberalizmde kalkınma büyüme ve gelişmenin en temel unsuru olarak devlet müdahale ve kontrolünden arındırılmış bir serbest piyasa ekonomisinin ekonomik hayata hâkim olması zorunluluğu ön plana çıkmaktadır. Bu itibarla; Neo Liberalizmin en

önemli savunucularından Von Mises'e göre "Üretim araç ve imkânları özel teşebbüs tarafından tesis edilmeli ve yönetilmelidir" argümanından hareketle ekonomik hayatta devletin rolünün "rolsüzlük" olması gerektiği bir kez daha vurgulanmıştır.

Tam bu noktada akıllara şöyle bir varsayım gelmektedir. 1980 sonrası baş döndürücü bir hızda ivmelenen küreselleşme ile birlikte bütün dünyayı etkisi altına alan bu anlayış (Kamusal Tasarruf ve Özelleştirme) doğrultusunda eğitim ve sağlık endüstrileri, limanlar, demiryolları, hava limanları, stratejik altyapı tesisleri ve stratejik iletişim altyapıları dâhil günlük hayatın hemen hemen her alanında özelleştirmeler yapılarak devletlerin zarar eden kamu işletmeleri özel teşebbüslere devredilmiştir (Sönmez, 2005). Bu işletmeler profesyonel yönetim ve çalışma anlayışı ile kısa sürede kar ederek hem vergi hem de kamusal cari açığın azaltılması bağlamında devlet ekonomisine katkıda bulunmuşlardır.

Peki, böylesine önemli ve stratejik birimler, yatırımlar, tesisler özelleşirken (ve bundan olumlu sonuçlar elde edilirken) devletlerin en önemli kamusal harcama kalemlerinden olan güvenlik özelleşmemiş veya özelleşmeyecek midir? Bu soru ışığında tez çalışmamın büyük bir bölümü Neo Liberalizm ve Küreselleşme olguları ışığında güvenliğin özelleştirilebilir bir alan olup olmadığı sorusu etrafında şekillenmiştir. Ancak bu soruya yanıt ararken güvenliğin özelleşmesinin sadece ekonomik perspektifinden anlamlandırılmayacağını fark ettim. Bu sebeple konuya bir de teorik çerçeveden, realizm bağlamından yakınlaşmamın konuyu derinleştirebileceğini ve kavramsal çerçeveyi daha anlaşılabilir kılacağı kanaatine vardım.

1.2. Teorik Bakış: Realizm Perspektifinden Güvenliğin Özelleştirilmesi

Hiç şüphesiz uluslararası ilişkiler teorileri bu alanda ki sorunların, çatışmaların, gerilimlerin, iş birliklerinin, düzenin, sistemin yani kısacası uluslararası alanda ki her gelişme, her durum ve her olgunun açıklanması ve anlamlandırılmasında temel başvuru merkezleridirler. Bu sebeple kaçınılmaz olarak çalışmamın kavramsal çerçevesini oluştururken mutlak suretle bir teori perspektifinden yaklaşım gösterilmesi ihtiyacı zuhur etmiştir.

Bu itibarla çalışmamda bu yaklaşımın eksik olduğu hususunda beni aydınlatan kıymetli hocam Doc. Dr. Saffet AKKAYA özellikle teşekkür etmek isterim.

Teorik yaklaşım bu çalışma süresince belki de beni en çok zorlayan bölüm olmuştur. Çünkü çalışmamın doğası gereği güvenliğin özelleştirilmesine liberal perspektiften yaklaşmam gerekirken, dahası liberal perspektif bu duruma neredeyse kusursuz bir temellendirme ve açıklama sağlarken ben biraz aksi bir yönde ilerlemek istedim. Çünkü şahsi kanaatim itibarıyla

günümüz uluslararası ilişkiler konjontürünün liberalizmin iddia ve argümanlarına ters olarak oldukça kötü, bencil, yıkıcı ve sert bir rekabet alanı olduğu kanaatindeyim. Dolayısı ile itiraf etmem gerekir ki bu alanda ki gelişmeleri anlamlandırmada ve açıklamada benim temel odak noktam realizm olmaktadır. Fakat realizmin daha önce de belirttiğim üzere tezin doğasına bir miktar tezat bir yaklaşım olması hasebiyle bu bölüm üzerinde en fazla düşündüğüm, tartıştığım ve fakat buna rağmen çok fazla/uzun uzadıya yazamadığım bir bölüm olmuştur.

Malumları olduğu üzere realizm çatışma – mücadele – anlaşmazlık gibi durumları en iyi açıklayan fakat iş birlikleri, küresel şirketler, bölgesel ortaklıklar gibi konulara yeterince açıklık getiremeyen bir teoridir. İşte bu durum bu zorlu bölümde benim temel çıkış noktam olmuştur. Güvenliğin özelleştirilmesi devletlere alanında uzman birimleri mümkün olan en uygun fiyatlarla sağlamaktadır. Yani devletlere güvenliğin belli bazı alanlarında kaynakları en iyi şekilde kullanma ve etkili kullanılmış bu kaynaklarla oldukça profesyonel birimlere sahip olma avantajı verecektir. Örneklendirmek gerekirse; körfez ülkelerinin savunma profilleri incelendiğinde bu ülkelerin milyarlarca dolarlık askeri harcamalarına rağmen etkili ve profesyonel birimlere sahip olmadıkları açıkça ortadadır. Sadece Suudi Arabistan' ın Yemen operasyonları incelendiğinde bunun ne kadar haklı bir tespit olduğu anlaşılacaktır. Bu durumda bu profilde ki devletlerin güvenliklerinin bir kısmını maliyet etkin çözümler sunan profesyonel şirketlere devretmesi, bahse konu devletin bu alana ayıracağı milyarlarca dolarlık bütçeyi başka elzem alanlarda kullanabileceği; dolayısı ile kaynaklarını etkili kullanarak etkili gücünü arttırabileceği anlamına gelmektedir. Bu çıkarımın ofansif realistlerin gücü maksimize etme ve en azından kendi bölgesinde ki dominant unsur olma gerekliliği hususunda ne kadar kıymetli olduğu tartışılmaz bir husustur.

Tam da bu noktada kendi bakış açımı eleştirel bir yaklaşım yapmak isterim. Malumları olduğu üzere devletin birincil görevi vatan ve vatandaşını savunmak, korumak ve onların güvenliğini mümkün olan en üst düzeyde sağlamaktır. Öyleyse bir devlet neden bu birincil amacından feragat etsin?

Bu eleştirel yaklaşıma karşı benim yanıtlım ise hiçbir devletin tüm güvenlik mekanizmalarını tamamen bir özel şirkete devretmeyeceği ve dahi devredemeyeceğidir. Çünkü realizmin de argümanlarından biri doğrultusunda devlet üniter bir yapıdır ve uluslararası alanda güç kullanma yetkisini elinde bulunduran tek meşru yapıdır. Fakat devletler neden güvenlik mekanizmalarının belli bazı bölümlerinde özel teşebbüslerden istifade etmesinler? Özellikle aktif operasyonel birimlerden bazılarının profesyonel yapılardan seçilmesi devletlere belli bazı

alanlarda daha hızlı, daha efektif, daha ekonomik ve daha profesyonel hareket etme imkanı sağlayacaktır.

Bu konuda yapılabilecek bir diğer eleştiri güvenlik mekanizmalarına özel teşebbüslerin dahil edilmesinin güvenlik zaafiyeti doğurabileceği olabilir. Ancak buna karşı argümanım ise hali hazırda ordular zaten pek çok özel teşebbüs ile iş birliği içerisinde. Örneğin kritik askeri tesislerin imar ve inşası, bazı lojistik faaliyetler, Türkiye’de de uygulandığı üzere büyük kırsal alanların yemek ihalelerinin özel teşebbüslere verilmesi gibi farklı alanlarda ve farklı oranlarda özel teşebbüslerden istifade edilmektedir ve bu durum şüpheye kadar kayda değer bir güvenlik zaafiyeti doğurmamıştır. Öyleyse devletler neden daha uygun, daha profesyonel hizmet almasınlar ve ağır maliyetlerden kurtulmasınlar?

1.3. Güvenliğin Özelleştirilmesi

Çalışmanın şu ana kadar ki bölümlerinde bahsedildiği üzere dünya ekonomisinde ki yapısal dönüşüm 1980 li yılların sonu, 1990 lı yılların başları itibariyle küresel çapta bir özelleşme – özelleştirme furcasını beraberinde getirmiştir. Belirtilen bu başlangıç süreçleri itibariyle devletlerin işletim ve kontrolünde bulunan kamu iktisadi teşebbüsleri önce kademeli olarak küçültülmüş daha sonra özel teşebbüslere devredilmiştir.

Yani; Keynezyen ekonomik modelin çöküp yerine Neo-Liberal ekonomik modelin gelmesiyle yeni sistem devletleri her türlü ekonomik alanın ve harcama kaleminin dışına itmeye çalışmıştır.

Mikro ölçekte alınan verim ve pozitif yönlü gelişmeler neticesinde özelleştirme furcası neredeyse bütün kamusal alanlarda uygulanmaya başlanmış ve küresel ölçekte gelişmiş ve gelişmekte olan devletlerde pek çok stratejik kamu harcaması özelleştirilmiştir. Yeni küresel ekonomik sistemin mecburiyetleri doğrultusunda hemen her alanda maliyet-fayda temelli düşünmek zorunda olan yönetim mekanizmaları yarım asır önce tartışmaya dahi kapalı konuları özel teşebbüsün inisiyatifine bırakmayı düşünür hale gelmişlerdir.

Diğer kamusal alanlarda özelleştirmeden alınan olumlu sonuçlar beraberinde kapsam genişlemesi fikrini getirmiş ve en nihayetinde günümüzde henüz resmi – tam anlamıyla özelleştirilmeyen iki temel kamusal alan olarak Dış Politika ve Güvenlik alanlarının özelleştirilebilir alanlar olup olmadığı tartışılmaya başlanmıştır.

Bu aşamada özelleştirmenin ekonomik açıdan karşı koyulamaz cazibesi en nihayetinde ulusal egemenliğin en kritik öğelerinden olan güvenliğin özelleştirilip özelleştirilemeyeceği

tartışmalarını gündeme taşımıştır. Dış politika unsurlarının özelleştirilebilir olup olmadığı başlıca bir başka araştırma konusudur. Ancak bu tez çalışmasının ana teması güvenliğin özelleştirilebilir bir kamusal alan olduğu ve dahası bu özelleştirmenin kaçınılmaz olarak mikro düzeyde başladığı, makro düzeye doğru hızlıca ilerleme kaydettiği gerçeğidir.

Gelinen nokta itibariyle yönetim erklerinin diğer alanlarda da olduğu gibi güvenlikte de hem maliyet hem de işlevsellik kaygılarıyla güvenlikte de özelleştirme yoluna gittikleri açıkça görülmektedir. Ancak hiç şüphesiz, güvenliğin özelleştirilmesi bağlamında en sancılı geçiş süreci klasik devlet anlayışının dönüşümü hususunda gerçekleşmektedir. Çünkü devletler güvenlik birimlerini hem Soğuk Savaş sonrasının yeni güvenlik anlayışına göre hem de 1970 sonrasının yeni ekonomik modeline göre yeniden tasarlamak zorunda kalmışlardır.

Bu bağlamda ülkelerin çoğu profesyonel ordu diye tabir edilen ve temel omurgasını ücretli personellerin oluşturduğu ordu yapılanmaları inşa etmişlerdir.

Bunun yanı sıra özellikle ulus-aşırı coğrafyalarda operasyonlar düzenleyen ülkeler ulusal ordu birimlerinden ayrı olarak taşeron olarak tabir edilen özel askeri şirketlere yönelmişlerdir. Şüphesiz bu yönelimin en temel nedenlerinden birisi daha önce de belirtildiği üzere maliyet-fayda hesaplamalarıdır. Ancak bu özel askeri şirketlerin varlığının ve etkinliğinin açıklanmasında yeterli değildir.

1970'lerden bugüne bu özel askeri şirketlerin kullanımının artmasında bir diğer önemli etken ise ülkelerin özellikle hukuk dışı operasyon ve müdahalelerinde azami gizlilik ve etkinlik hedeflemeleridir. Özel askeri şirketler bu gibi durumlar için en ideal çözümler sunan birimler olarak bu alanda kapalı bir piyasa oluşturmuşlardır. Özellikle devletlerin ulus-aşırı operasyon ve müdahalelerinde sıfır ayak izi talepleri, yani gerçekleştirilen operasyonların hukuki ve siyasi yükümlülüklerinden kaçınma istekleri özel askeri şirketlerin kurulmasında ve gelişerek bugün ki endüstriyel halini almasında en önemli etkenlerdendir.

Sonuç olarak, belirtildiği üzere ülkeler gerek ekonomik hedefler gerekse kritik askeri-güvenlik merkezli hedefler doğrultusunda, ulusal egemenliğin en tartışmalı alanlarından olan güvenliğin özelleştirilmesi yolunda ilerlemektedirler. Özel askeri şirketler bu ilerlemenin mevcut en somut örnekleridir. Ancak ağırlıklı olarak devletlerin karanlık operasyonları için kullanılan bu birimler bu yönleri nedeniyle gerek hukuksal gerekse siyasal eleştirilerin hedefi olmuşlardır (Güç, 2007).

Bu bağlamda günümüzde güvenliğin özelleştirilmesi ve geleceğin güvenlik algılamaları ve yapılanmalarında özel askeri şirketlerin muhtemel rolleri hem devlet mekanizmaları hem de akademik merkezlerce değerlendirilmekte ve tartışılmaktadır. Bu sebeple konunun daha derinlemesine anlaşılabilmesi için öncelikle özel güvenlik anlayışının daha dikkatli bir şekilde yeniden düşünülmesi gerekmektedir.

Günümüzde güvenliğin özelleştirilmesi konusunda zihinlerde direkt özel askeri şirketler tezahür etmektedir. Fakat esasında güvenliğin özelleşmesi çok daha mikro alanlarda yıllar önce başlamıştır. Bu noktada güvenliğin geleceğini ve özel askeri şirketlerin geleceğin güvenliğinde ki rollerini anlamak için güvenliğin mikro alanlarında ki özelleştirmelere kısaca değinilmesi konunun anlamsal bütünlüğüne katkıda bulunacaktır. Bu itibarla çalışmanın bir sonra ki başlığında hâlihazırda çoktan özelleşmiş bulunan mikro güvenlik unsurlarına kısaca değinilecektir.

1.4. Güvenliğin Özelleştirilmesinde Mikro Unsurlar: Özel Güvenlik Şirketleri

Bir önce ki bölümde de değinildiği üzere; güvenliğin özelleşmesi bahse konu olduğunda bu alanda ki çalışmalar doğrudan özel askeri şirketi şirketlere odaklanmaktadır. Ancak bu tek başına yalın ve yetersiz bir bakış açıdır. Zira özel askeri şirketler gittikçe daha da fazla özelleşen bu alanın makro örnekleridir.

Fakat alanda ki mikro örnekler tespit edilip incelenmeden makro örneklerin yeterince anlaşılması mümkün değildir. Bu sebeple çalışmanın bu bölümünde özel güvenlik anlayışının mikro unsurları olan “Özel Güvenlik Şirketleri” irdelenecektir.

Günümüzde halen güvenlik olgusunun özelleştirilebilir bir kamu hizmeti olup olmadığı tartışılıyor. Ancak bence bu oldukça yersiz bir tartışmadır. Zira güvenlik hâlihazırda kısmen özelleşmeye başlamıştır ve bu süreç ivmelenerek devam etmektedir. Şöyle ki; çok bloklu bir sitede oturan bir vatandaş evinden ayrılıp sitesini terk ederken sitesinin özel güvenliği ile karşılaşmaktadır. İş yerine vardığında ofis binasına girerken iş yerinin özel güvenliği ile karşılaşmaktadır.

Alış veriş merkezine gittiğinde her bölümün ayrı görevlisi, bankaya gittiğinde ise bankanın özel güvenlik görevlisi ile karşılaşmaktadır. Üstelik belirtilen bu yerlerde ki güvenliklerin bir bölümü silahlı güvenlik görevlileridir (Özellikle bankalarda görev yapan personeller). Peki, bu personeller resmi iç güvenlik unsuru olan polisler midir? Hayır. Bu personeller resmi olarak kamu hizmet görevlileri midir? Hayır. Kısa örneğimizde de defalarca belirttiğimiz üzere bu

güvenlik personelleri özel güvenlik şirketlerine bağlı olarak çalışan sıradan vatandaşlardır. Bu özel güvenlik şirketlerinden belki de en fazla bilinenlerinden biri ise “Securitas” şirkettir. Securitas daha çok halka açık alanlarda koruma hizmeti veren bir şirket gibi görülse de esasında hizmet yelpazesi bireysel koruma hizmetleri, enerji tesisleri koruma hizmetleri, stratejik güvenlik planlamaları, taktik ekipman desteği ve hatta eğitim – donatı program desteğine varıncaya kadar pek çok hizmeti içermektedir.

Bu kısa örneklemeden dahi anlaşılacağı üzere güvenlik mikro düzeyde özelleşmiş ve bu düşük profilli deneysel hizmetten alınan verim ile makro düzeye doğru bir geçiş çoktan başlamıştır. Mikro düzey olan özel güvenlik şirketlerinden verim alındığından bahsettik çünkü mevcut yasal düzenlemeler, özel güvenliklerin artırılan hakları ve bu alanda ki kanuni – kamusal düzenlemeler bu alandan verim alındığını ve özel güvenlik alanında ki yatırımların düzenleme ve eklemelerle koruma – taahhüt altına alındığını göstermektedir.

Konuya bir örnek vermek gerekirse T.C Yargıtay 4. Ceza Dairesinin E/2006 / 1365 K. 2007 / 4257 – T.7.5.2007 esas sayılı emsal kararında görüldüğü üzere sorumluluk alanı dahiline giren bir vatandaşa müdahale eden ve vatandaşın yaralanmasına neden olan özel güvenlik görevlisi, vatandaşın kendisine mukavemet göstermesi gerekçesiyle yaralamada haklı taraf olarak görülmüştür.

Ayrıca “Ceza Hukuku Madde 23 (23/01/2008 – 5275 Sayılı Kararın 549. Maddesi) uyarınca bir özel güvenlik görevlisine karşı (görevi dolayısı ile) suç işleyenlerin tıpkı bir kamu memuruna karşı suç işlemiş gibi cezalandırılacağını”(Özel Güvenlik Görevlisine Mukavemet, 2009) belirten ilgili kamu maddesinde de açıkça görüleceği üzere; mikro ölçekli özel güvenlik unsurlarına karşı gerekli yasal düzenleme, dolayısı ile gerekli yasal kamu koruması tesis edilmiştir.

Bu iki emsalde belirtilen hukuki düzenlemeler alanda ki özelleşmenin yasal olarak kamu koruması altına alındığını, çünkü kamunun bu özel güvenlik faaliyetinden kamusal yarar ve gelir elde ettiğini göstermektedir. Çünkü her siteye, her alışveriş merkezine veya her bankaya bir polis memuru atamaktansa bu hizmeti özel şirketlere devretmek ve hem bu şirketlerden vergi almak hem de buralarda istihdam edilecek polislerin kamuya maliyetlerinden tasarruf etmek, maliyet – fayda ve maliyet – zarar hesaplamaları bakımından oldukça karlı bir iştir.

Bu başlık altında şu ana kadar ele alınan konular itibariyle anlaşılacağı üzere güvenliğin özelleşmesinin mikro unsuru olan özel güvenlik şirketlerinden alınan verim, bu alanda faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişilere tanınan ek haklar ve yine bu alanda faaliyet gösteren tüzel

kişiler yararına olacak ilgili kamusal düzenlemeler özel güvenlik olgusunun mikro ölçeğinden alınan verimin açık birer göstergesi niteliğindedir.

Peki, özel güvenlik alanında mikro ölçekte elde edilen bu verim ve başarı makro ölçeğe nasıl etki edecektir? Hiç şüphesiz devletler iç güvenlik alanında kamusal harcamalara doğrudan pozitif yönlü etki eden bu modeli daha geniş ölçekli uygulamak isteyeceklerdir. Dolayısı ile dış güvenlik alanında, yani orduların profesyonelleşmesi anlamında da özel güvenlik anlayışının uygulanması kaçınılmazdır.

Bu doğrultuda çalışmanın bir sonra ki bölümünde güvenliğin özelleşmesinin makro boyutları ve bu makro boyutun başat unsuru olan özel askeri şirketler irdelenecektir.

1.5.Güvenliğin Özelleştirilmesinde Makro Unsurlar: Özel Askeri Şirketler

Nasıl ki toplumlar arası mücadeleler ve savaşlar insanlık tarihi kadar eskiyse, paralı askerlik kavramı da bir o kadar eskidir. Tarih boyunca en kritik savaşlarda ve mücadelelerde cephelerin en ön saflarında bu askerler yer almışlardır ve pek çok savaşın seyrini ve sonucunu değiştirmişlerdir. Fakat özel olarak irdelendiğinde, muharebe alanlarında ki özelleşmenin paralı askerlikten farklı bir olgu olduğu anlaşılacaktır.

Zira paralı askerlik olgusunda en fazla ücreti kim ödüyorsa ona hizmet edilir. Bu sebeple muharebe alanlarının ve güvenliğin özelleşmesi bu dar çerçeveden anlaşılacak kadar karışık bir süreçtir.

Günümüzde ise özel askeri şirketler paralı askerlik kavramının evrim geçirmiş, küreselleşmiş ve endüstrileşmiş modelleridir (Singer, 2004). Yakın dönemde Irak ve Afganistan savaşlarında bu şirketlerin yer alması, milyar dolarlık bu endüstrinin dünya gündeminde daha fazla duyulur olmasına neden olmuştur. Ancak, özel askeri şirketlerin bu savaşlarda öne çıkmış olması onların yeni var oldukları anlamına gelmemektedir. 1970’li yıllardan itibaren bu şirketlerin dünyanın farklı yerlerinde taşeronluk faaliyetleri yürüttükleri bilinmelidir.

Peki, öyleyse neden bugün bile bu şirketler ve onların faaliyetleri hakkında açık kaynak bilgiler böylesine sınırlıdır?

Bu karanlık endüstri ile ilgili bilgi kıtlığının temel nedenleri araştırma ve veri eksikliğidir. Veri eksikliğinin temel nedeni ise, çoğunlukla devletlerin ayak izi bırakmak istemedikleri coğrafyalarda gizli operasyonlar gerçekleştiren bu şirketleri korumasından kaynaklanmaktadır.

Peki, bilindiği kadarıyla 110'dan fazla ülkede faaliyet gösteren 90' dan fazla özel askeri şirketin temel misyonları ve faaliyet alanları nelerdir?

En temel tanımıyla; özel askeri şirketler küresel piyasada profesyonel hizmetler sunan ve kâr amacı güden kuruluşlardır. Bu kuruluşların temel faaliyet alanları ise stratejik güvenlik eğitim-danışmanlık ve desteğinin yanı sıra, muharebe alanlarına lojistik destek, taktik saldırı operasyonları, stratejik operasyonel planlamalar, istihbarat çalışmaları, üst düzey koruma hizmetleri, cephe gerisi arama-kurtarma, askeri teknik donanım desteği ve eğitimi, savaşlarda kullanılan silah ve araçların temini, bakımı ve onarımı hizmetleridir (ICIJ, 2002).

Aynı zamanda bu şirketler birer küresel ticaret birimleri olarak bu endüstride faaliyet gösteren diğer firmalarla iş birlikleri kurmakta ve bu alanda bir iş birliği ve etkileşim ağı oluşturarak zaman zaman kaynak ve görev paylaşımları da yapmaktadırlar.

Peki, bu şirketler günümüzün güvenlik algısında nereye nasıl konumlandırılmalıdırlar? Bu şirketlere duyulan ihtiyaç nasıl ortaya çıkmıştır? Bu sorular özel askeri şirketlerin ortaya çıkışının temel dayanak noktalarını oluşturmaktadırlar.

Esasen, bu şirketlerin kökenleri, küreselleşen bir dünyada hem küresel güvenlik hem de ekonominin yapısındaki köklü değişiklikler sürecine dayanmaktadır. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra, güvenliğin yeniden yapılandırılması, ülkeleri büyük, hantal ve etkin olmayan orduları ortadan kaldırarak iyi hazırlanmış, profesyonel ve daha etkili çözümlere daha düşük maliyetle yatırım yapmaya yöneltti. Ayrıca, küresel ekonominin yeniden yapılandırılması, hemen hemen tüm sektörlerde ülkelerin özelleştirilmesine yol açarak, en stratejik sektörlerde bile bütçe harcamalarının kısılmasına neden olmuştur. Bu aşamada ulusal egemenlik alanlarından en çok konuşulandıran biri olan güvenlik kavramı ortaya çıkmıştır (Yalçınkaya, 2020b). Dolayısı ile günümüzde özel güvenlik anlayışının başat makro örneği olan Özel Askeri Şirketlerinin tanımlanması ve tasvir edilmesi geleceğin güvenliğinde bu şirketlere biçilen rolün anlaşılması hususunda oldukça önemlidir.

1.5.1.Özel Askeri Şirketlerin Tanımlanması

Özel askeri şirketler en temel tanımlamayla savaş alanlarında çatışmalara silahlı veya silahsız olarak dâhil olan veya muharebe destek, güvenlik stratejileri, güvenlik danışmanlığı gibi profesyonel hizmetler ve çözümler sunan, kâr amacı güden oluşumlardır. Bu şirketler tarafından sunulan hizmetler, danışmanlıklar, uzmanlıklar ve çözümler çoğunlukla sahada görev yapan bir ordu birimi ile benzerlik göstermektedir. Dolayısı ile bu şirketleri aldıkları

ücret karşılığında güvenliğin farklı alanlarında özel hizmetler sunan kontrat firmaları olarak tanımlamak mümkündür.

Her ne kadar bu şirketler kendilerini ‘Güvenlik Yüklenicileri’ olarak tanımlasalar da gerek şirketlerin faaliyet alanları gerek bu şirketlerin oluşturduğu endüstrinin büyüklüğü gerekse özel askeri şirketlerin çoğunun silah sanayii ile bağlarının olması bu şirketlerin gizlenen yüzünü ortaya çıkarmaktadır.

Ayrıca şirketlerin tanımlamaları ve faaliyet alanları süreç içerisinde bu şirketlere yönelik talepler ile yeniden şekillenmiştir. Yani şirketler en temel tanım ile paralı güvenlik hizmeti sunmalarının yanı sıra süreç içerisinde gelen talepler ve imzalanan süreçler ile askeri ekipman bakım onarımından barışı koruma görevlerine kadar çok geniş yelpazede hizmet sunmaya başlamışlardır. Bu duruma örnek vermek gerekirse, ‘Executive Outcomes’ firması Sierra Leone’de bir barışı koruma misyonu üstlenmiştir. Her ne kadar burada Sierra Leoneli devlet adamları bu yola dış müdahalelerin önüne geçebilmek için başvurmuş olsalar da bu olay özel askeri şirketlerin günden güne genişleyen faaliyet alanlarına önemli bir örnek teşkil etmektedir (Zabcı, 2013).

Bu noktada vurgulanması gereken en temel durum; devletlerin doğrudan taraf olmadığı, devlet-dışı aktör yoğunluklu çatışmaların artış göstermesi ile doğru orantılı olarak ‘Savaş Müteahhitliği’ kavramı da değer kazanması ve güvenliğin özelleşmesi ile birlikte birtakım belirsizliklerinde ortaya çıkmasıdır.

Özellikle savaşların değişen doğası ile birlikte mücadele sahalarında durumlar sözleşmeler ve kontratlar üzerinden belirlenmeye başlanmıştır. Doğal olarak bu durum özel askeri şirketlerin statülerinin tartışılması sonucunu doğurmuştur. Şirketlerin statülerine ilişkin en karmaşık tartışmalar bu şirketlerin hukuki statülerinden kaynaklanmaktadır. Bu sebeple çalışmanın bir sonraki başlığında özel askeri şirketlerin hukuki statüleri ve bu şirketlerin uluslararası hukuk normlarına göre incelenmesi yer alacaktır.

1.5.2. Özel Askeri Şirketlerin Hukuki Statüleri

Bilindiği üzere Birleşmiş Milletlerin kurucu anlaşması ile egemen devletlerin güvenliklerini garanti altına alınması hedeflenmiş. Bu nedenle; anlaşmanın ilgili maddeleri ile savaşlar açıkça yasaklanmamakla birlikte savaşların tercih edilebilirliği ortadan kaldırılmıştır. Yine aynı anlaşma uyarınca uluslararası alanda güç kullanma yetkisi -zorunlu şartlar altında- sadece devlet aygıtına tanımlanmıştır. Dolayısı ile devletlerin güç kullanması tekeli oluşturulan bu

anlaşmadan ve onun belirlediği uluslararası sistemde özel askeri şirketler ile ilgili uygun hukuki statünün olması beklenemeyecektir.

Ancak unutulmamalıdır ki sistemin, dolayısı ile devletin liberalleşmesi her alanda olduğu gibi güvenlik alanında da değişimleri beraberinde getirmiştir. Her nasıl ki diğer alanlarda özelleştirmelere uygun yasal altyapılar oluşturulduysa güvenliğin de özelleştirilmesi için yasal altyapının oluşturulması kaçınılmazdır. Ancak tartışmalar mevcut düzen üzerinden şekillendiği için konuya günümüzün normları üzerinden yaklaşılmasında fayda vardır.

Günümüz uluslararası hukuk sisteminde doğrudan özel askeri şirketlerin statülerini düzenleyen bir norm bulunmamaktadır. Ancak bu durum şirketlerin uluslararası hukuktan muaf olduğu anlamına gelmemektedir. Özel askeri şirketler de uluslararası hukukun bütün kural ve kaidelerine tabidirler.

Bununla birlikte Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu, 2007 yılında özel askeri şirketleri ve onların faaliyetlerini bir çeşit paralı askerlik faaliyeti olarak tanımlamış ve Cenevre Konvansiyonuna atıfta bulunarak bu yapıların bir tür ‘yasa dışı muharip unsur’ olduğunu belirtmiş ve bu unsurların savaş meydanlarında kullanımını yasaklamıştır. Ancak özel askeri şirketlerin genel merkezi olarak bilinen Amerika Birleşik Devletleri komisyonun rapor olarak yayımlanan bu tanımlamasını ve kararını tanımadığını belirtmiştir (Us, 2007).

ABD’ nin bu tutumuna rağmen Cenevre Konvansiyonunun I. Ek protokolünün 47. Maddesinde özel askeri şirket personelleri paralı asker tanımlamasına dahil edilmiş ve bu personellerin esir düşmeleri halinde esaret haklarından faydalanamayacakları kararı verilmiştir.

Verilen bilgilerden de anlaşıldığı üzere özel güvenliğe geçişin yaşandığı bu süreçte uluslararası hukuk normlarında özel askeri şirketlerin statülerini açık olarak belirleyen bir hüküm, tanımlama veya anlaşma bulunmamaktadır. Ancak İnsan Hakları Komisyonunun öncülüğünde yürütülen rapor çalışmasında konuya dikkat çekilmeye çalışılmış ve şirket personellerine karşı birtakım kısıtlamalar hedeflenmiştir. ABD’ nin bu faaliyete karşı tutum alması neticesinde rapor uluslararası kamuoyunda beklenen etkiyi yaratmamış ve konu muğlaklığını sürdürmeye devam etmiştir. Ek olarak bir dönem Birleşmiş Milletlerin dahi daha düşük maliyetle daha yüksek standartlarda ve daha etkili çözümler nedeniyle barışı koruma operasyonlarında bu şirketleri kullanmayı düşündüğü gündeme gelmiştir. Bu durum sancılı geçiş sürecinin ardından özel askeri şirketlerin hukuki statülerinin uluslararası hukuk normlarınca belirlenmesi ve kabul görmesinin ardından standart güvenlik birimleri olarak uluslararası örgütler tarafından bile kullanılabilen yorumlarına neden olmuştur.

Ancak özel askeri şirketler ile ilgili statü tartışmaları bunlarla sınırlı değildir. Bilindiği üzere bu şirketler birer ticari birim oldukları için bu şirketlerin bir kurulum merkezleri ve yasal faaliyetlerini organize ettikleri şirket yerleşkeleri vardır. Bu noktada bir başka tartışma konusu, özel askeri şirketlerin faaliyetlerinden bu şirketlere ev sahipliği yapan ülkelerin sorumlu tutulup tutulamayacakları hususudur.

1.5.3. Özel Askeri Şirketlerin Faaliyetlerinde Devletlerin Sorumlulukları

Özel hukuk bağlamında düşünüldüğünde; özel askeri şirketler ile devletlerarasındaki ilişkinin bir tür işveren-taşeron (yüklenici) ilişkisi olduğunu söylemek mümkündür. Bu noktada taşeronun eylem ve faaliyetlerinden işverenin yani ihaleyi veren, sözleşmeyi imzalayan devletin sorumlu tutulup tutulamayacağı sorusu ortaya çıkmıştır. Çünkü ilerleyen bölümlerde incelenecek olan Blackwater isimli şirketin, ABD'nin Irak işgali sırasında pek çok insanlık suçu işlediği tespit edilmiştir. Bu durumda şirkete işveren ABD' nin bu durumdan sorumlu tutulup tutulamayacağı veya ABD'ye bu şirketin faaliyetleri nedeniyle herhangi bir hukuki yaptırım uygulanıp uygulanamayacağı bu bölümün temel konusudur.

Özel askeri şirketler ile ilgili ilk hukuki belge Birleşmiş Milletlerde 1989 yılında imzalanan 'Paralı Askerler Konvansiyonu' dur. İmzalanan konvansiyon uyarınca özel askeri şirketlerin savaş alanlarında yer almaları ve rol oynamaları yasaklanmıştır (Gürbüz, 2017a).

Bahse konu anlaşma konuya ilişkin tartışmaların yeniden artış göstermesi üzerine 2017 yılında tekrardan gündeme gelmiş ve 35 ülke tarafından onaylanmıştır.

Ancak özel askeri şirketlerle adı en çok anılan 2 ülke olan ABD ve Rusya'nın öncülüğünde; güvenlik konseyinin bütün üyelerinin anlaşmayı imzalamaması, hukuki açıdan anlaşma maddelerinin uygulanabilirliğini ortadan kaldırmıştır. Anlaşma hükümleri hukuki olarak uygulanamasa da fiili olarak (de facto) bir özel askeri şirket ile herhangi bir devlet arasında hukuki bir ilişki olduğu sonucuna varılması halinde şirketin eylemlerinden işveren yani hukuki olarak sözleşmeyi imzalayan devletin sorumlu tutulabileceği görüşü hâkimdir. Bu görüşü temellendirmesi açısından eski Yugoslavya Savaş Mahkemelerinin gayri nizami silahlı unsurlar (paramiliter unsurlar) ile ilgili verdiği kararlar örnek olarak ele alınmaktadır.

Bu noktada belirtilmesi gereken en önemli husus işi veren devlet ile yüklenici şirket arasındaki sözleşmenin sonuçları ve şirketin faaliyetleri bağlamında, devletin sadece cezai olarak sorumlu tutulamayacağı, aynı zamanda bir devlete dolaylı saldırı yapmak suçundan da uluslararası hukuka tabi olabileceğidir. Yani örnek 'A' devleti tarafından iş verilen bir özel askeri şirketin örnek 'B' devleti sınırları içerisindeki yasadışı faaliyetlerden örnek 'A'

devletinin dolaylı savaş faaliyeti çerçevesinde uluslararası hukuka tabi tutulabileceği değerlendirilmektedir (Gürbüz, 2017b).

Ancak bu aşamada yine bir hukuki boşluk ortaya çıkmaktadır. Çünkü daha önce bahsedilen Cenevre Konvansiyonunun ilgili ek protokolünde paramiliter unsur, gönüllü kuvvet ve özel askeri şirket personeli arasındaki farka vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda, profesyonel olarak askerlik görevini icra edenler ile paramiliter güçler arasında net bir ayırım yapılmış ve bu profesyonel askerlerin bir devletin onayı ve desteği ile muharebe sahasında görev alması durumunda gönüllü kuvvet olarak tanımlanabileceği belirtilmiştir. Bu durum günümüzde terörle mücadelenin önündeki temel problemlerden olan özgürlük savaşçısı-terörist çıkmazının neredeyse aynısıdır. Yani bazı ülkelere göre özel askeri şirkete bağlı olarak yasadışı faaliyet yürüten personeller diğer bazı ülkelere göre gönüllü kuvvet olarak tanımlanabilmektedir. Bu durumun örnekleri Suriye iç savaşında görülmüş, terör örgütü YPG/PKK saflarında savaşan yabancı paralı askerler sözde gönüllü kuvvetler olarak lanse edilmiştir (Sözcü, 2019). Bu örnek uluslararası hukukun mevcut normlarının özel askeri şirketlerin statülerinin ve faaliyetlerinin tanımlanması açısından yetersiz kaldığını bizlere göstermektedir.

Ancak konunun daha iyi anlaşılabilmesi için dünya genelinde faaliyetleri bilinen bazı özel askeri şirketlerin ve onların faaliyetlerin tek tek incelenmesi, geleceğin güvenliğinde güvenliğin özelleşmesi tezimizin temellendirilmesi ve de örneklendirilmesi bağlamında faydalı olacaktır.

Özel Askeri Şirket	Ülkesi
Blackwater	ABD
Military Professional Resources Inc.	ABD
Aegis Defence Services	İngiltere
Northbridge Services Group	İngiltere
Erinys International Limited	İngiltere / Güney Afrika
DynCorp International LLC	ABD
Vinnell Corporation	ABD
Armor Group	İngiltere
Control Risks Group	İngiltere

Şekil 1: Şirketler

Kaynak: (Mathieu ve Dearden, 2006:s.6)

1.6. Özel Askeri Şirketlerin Dünya Genelindeki Örnekleri

1.6.1. Blackwater:

Özel askeri şirketler ile ilgili bilinmesi gereken en önemli noktalardan birisi; bu şirketlerin sadece belli bazı ülkelerde faaliyet göstermedikleri, neredeyse dünyanın her yerindeki çatışmalarda rol almalarıdır. Özel askeri şirketler ile ilgili araştırmalarda en bilinen isimlerden olan Peter Warren Singer'in 2003 yılında da vurguladığı üzere özel askeri şirketlerin oluşturduğu küresel bir endüstri söz konusudur.

Ancak yine de bir tespit yapmak gerekirse özel askeri şirketleri en çok kullanan ülkelerin Amerika ve İngiltere (şirketlerin kuruluş merkezleri), bu şirketlerin en çok kullanıldığı bölgelerin ise Afrika ülkeleri olduğunu söylemek mümkündür.

Fakat burada Amerika merkezli Blackwater şirketine özel bir parantez açmak gerekmektedir. Çünkü Blackwater adını ABD' nin Irak işgali ile birlikte duyurmuş ve sonraki süreçte Irak'taki çatışmalar ve katliamlardaki rolüyle gündeme gelmiştir. Çalışmanın bu aşamasında şirketin kuruluşu, faaliyetleri ve şirketle ilgili davaların belirtilmesi özel askeri şirketlerin belki de en çok bilinen örneği üzerinden inceleme yapılmasına imkân tanyacaktır.

Eric Prince ve Al Clark tarafından 1997'de kurulan Blackwater; kuruluşunun ilk döneminde kendini polis eğitimi, bomba imha eğitimi, özel amaçlı köpek yetiştiriciliği (narkotik ve bomba tespit köpekleri) ve özel koruma hizmetleri veren bir şirket olarak tanımlamıştır.

Ancak ilerleyen süreçte şirket, hizmet yelpazesine özel eğitilmiş ve donanımlı askeri personellerin kiralanması ve askeri ekipman tedariki, bakımı, onarımı gibi yeni hizmetler eklemiştir (Meysan, 2015). Sunduğu özel eğitilmiş personel hizmeti Blackwater için bir dönüm noktası olmuştur. Şirketin düşük maliyet ile etkin ve profesyonel hizmetler sunması Amerikan hükümetinin dikkatini çekmiş ve şirket, hükümetin iş birliği anlaşmaları imzaladığı taşeron şirketler listesine girmeyi başarmıştır. Bu dönemde 11 Eylül saldırılarının yaşanması ve ABD'nin terörizme karşı küresel savaşı başlatması şirket için yeni fırsat kapılarının açılmasına neden olmuştur. Özellikle Irak işgalinin başlaması ve şirkete bu işgalde görevler verilmesi Blackwater adının dünya çapında duyulmasını sağlamıştır.

Kısa sürede ABD Dışişleri Bakanlığının en büyük iş birliği anlaşmalarından birine imza atma başarısı gösteren Blackwater Irak ve Afganistan operasyonlarının başlamasının ardından bu ülkelerdeki ABD'li diplomatların korunmasında ve yine bu ülkelerdeki meskûn mahal operasyonlarında görev almıştır.

Şirketin işgalin ilk 5 yılındaki başarılı operasyonları dünya çapındaki ününü her geçen gün arttırmış, aynı oranda özel askeri şirketlerin sorgulanmasını da beraberinde getirmiştir. Ancak 2007 yılında şirket personellerinin gerçekleştirdiği bir skandal şirketin dünya çapında gündem olmasına ve özel askeri şirketler için bir karalanma döneminin başlamasına neden olmuştur.

Irak'ın başkenti Bağdat'ta Amerikalı diplomatların konvoyunu koruma görevi icra eden Blackwater personelleri, araçlarını konvoyu doğru sürdükleri ve saldırgan tavır sergiledikleri gerekçesi ile sivil bir gruba ateş açmış, çoğu kadın ve çocuk 17 sivilin ölmesine 20 sivilin ise yaralanmasına neden olmuşlardır. Tarihe Nisur Meydanı Katliamı olarak geçen bu olay Blackwater için sonun başlangıcı olmuştur. Skandalın patlak vermesinin ardından şirketin özellikle Irak'ta işlediği insanlık suçları birbiri ardına ortaya çıkmıştır. Blackwater personellerinin Iraklı tutukluları sorgulamada işkencelere başvurdıkları ve sivil kayıplarını isyancı olarak raporladıkları tespit edilmiştir.

Nisur Meydanı Katliamının ardından şirketin Irak'ta faaliyet yapmasına yasal zemin sağlayan çalışma lisansı iptal edilmiş ve şirket büroları kapatılmıştır. Ancak şirket personellerinin çoğunluğu başka özel askeri şirketler veya taşeron firmalarda işe girmiş olarak gösterilerek Amerikan askerlerinin yanındaki görevlerine devam etmişlerdir.

Aynı zamanda ilerleyen süreçte Türkiye'de etkisiz hale getirilen PKK'lı teröristlerin üzerinden çıkan ABD menşeli silahların soruşturulması neticesinde açılan dosyada silahların Irak üzerinden temin edildiği, Blackwater şirketinin ABD'den getirdiği silahları Irak'ta karaborsada sattığı tespit edilmiştir (Milliyet Gazetesi, 2007). En nihayetinde tüm bu skandallara adının karışması sonucunda ABD'de şirketin Nisur Meydanı Katliamındaki rolü ve diğer yasadışı faaliyetleri nedeniyle soruşturma ve yargı süreçleri başlatılmıştır.

Şirket ile ilgili dosyaların pek çoğu takipsizlik nedeniyle kapanırken, Nisur Meydanı Katliamına karıştıkları tespit edilen 4 Blackwater personeli yargılanmaya başlanmıştır. Yargılamalar sonucunda 2014 yılında 4 personelden birine müebbet diğer üçüne çeşitli sürelerde hapis cezaları verilmiştir (CNN Türk, 2015).

Nisur Meydanı Katliamı özel askeri şirketler için yeni bir dönemi başlatmıştır. Olaya karışanların ABD vatandaşı olmaları nedeniyle suçlular Irak'taki mahkemelerde yargılanmamıştır.

Bu durum özellikle ABD merkezli özel askeri şirketlerin ve onların personellerinin faaliyet gerçekleştirdikleri ülkelerde adeta 'dokunulmaz' olduklarını göstermiştir. Ayrıca bu olay

sonrasında ABD Temsilciler Meclisi'nde onaylanan bir yasa ile çatışma bölgelerinde ABD askerlerinin ve onlarla görev yapan özel askeri şirket personellerinin işlediği iddia edilen suçlarla ilgili sadece ABD mahkemelerinde yargılanabilecekleri kararlaştırılmıştır. Bu yasa özel askeri şirketlerin ve onların oluşturduğu endüstrinin ABD'deki etki ve etkinliklerini, baskı güçlerini açıkça ortaya koymaktadır.

Bütün bu yaşanan olayların ardından şirketin kurucusu Eric Prince, Birleşik Arap Emirlikleri'ne kaçmıştır. Blackwater ise şirket adının skandallara karışması nedeniyle 2009 yılında XE Services adını alarak yeniden yapılanma sürecine girmiştir. 2011 yılında ise şirketin adı Academi olarak değiştirilmiştir.

Ek olarak özel güvenlik alanında çalışmalarını devam ettiren Eric Prince 1990 yılında kurduğu ancak etkin olarak faaliyet göstermeyen şirketi Frontier Services Group (FSG)' u Hong Kong'da yeniden aktif hale getirmiştir.

Kendisine ana faaliyet alanı olarak Afrika'yı belirleyen bu şirketin pek çok iştiraki vasıtasıyla dünyanın farklı bölgelerinde iş sözleşmeleri yaptığı tespit edilmiştir. FSG iştiraki şirketlerden birinin 2018 yılında Irak hükümeti ile bir iş sözleşmesi imzalaması ülkedeki Blackwater travmasının izlerini yeniden canlandırmıştır (Akşam gazetesi, 2019).

Son olarak, ABD Başkanı Donald Trump'ın Suriye ve Afganistan'dan ABD askerlerini çekeceğini açıklamasının ardından bu bölgelere Eric Prince'in şirketlerinden profesyonel personellerin yerleştirileceği iddiası gündeme gelmiştir (Tharoor, 2017). Ancak iddialar Amerika Savunma Bakanlığı (Pentagon) tarafından yalanlanmıştır.

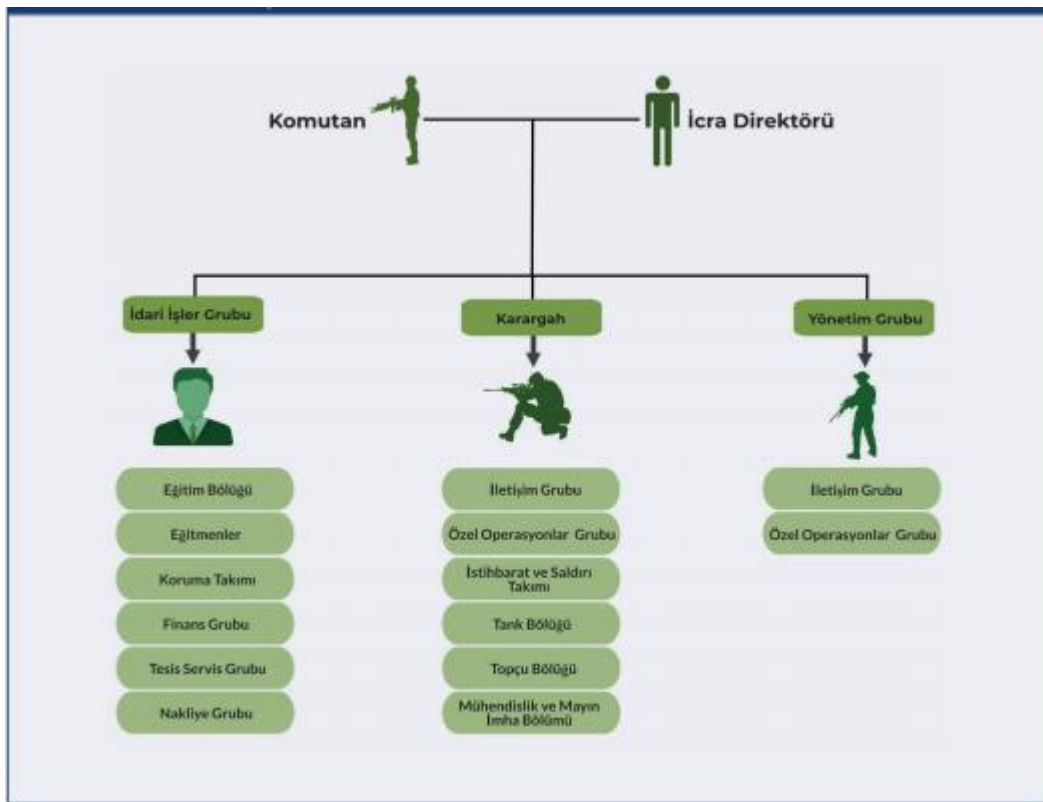
1.6.2. Wagner Grup

Kamuoyunda Putin'in gizli ordusu olarak lanse edilen Wagner Grup, adını ilk olarak Rusya'nın 2014 yılında başlattığı Ukrayna operasyonlarında duyurmuştur. Ukrayna ve Kırım müdahalelerinin ardından adı daha sık duyulmaya başlayan bu oluşum kısa süre içerisinde Rusya'nın agresif ve müdahaleci dış politikalarıyla da bağlantılı olarak dünyanın farklı coğrafyalarındaki silahlı çatışmalarda ve müdahalelerde boy göstermeye başlamıştır (Görücü, Bünyad, 2020). Günümüzde Suriye ve Libya başta olmak üzere; Venezuela, Mozambik, Orta Afrika Cumhuriyeti gibi 8 farklı ülke ve çatışma bölgesinde Wagner Grup personellerinin yer aldığı iddia edilmektedir (BBC, 2020).

Wagner hakkındaki temel bilgiler, şirketin çatışma bölgelerinde hayatını kaybeden personellerinin aileleri tarafından verilen demeçlere, Putin'e muhalif Rusya dışı merkezli basın kaynaklarına ve Amerikan merkezli basın kuruluşlarına dayanmaktadır.

Blackwater skandallarının ardından geçen yıllarda özel askeri şirketler dünya gündemini eskisi kadar meşgul etmemişlerdir. Ancak daha önce de belirtildiği üzere Rusya'nın Ukrayna ve Kırım müdahalelerinde adını duyuran Wagner Grup kısa süre içinde kamuoyunun dikkatini yeniden özel askeri şirketler konusuna çekmiştir.

Faaliyet gösterdiği ülkeler ve yer aldığı çatışmalar nedeniyle şirket, günümüzün en çok bilinen ve tartışılan özel askeri şirketi konumuna gelmiştir (Sparks, 2016).

Şekil 2: Wagner'in Organizasyon Yapısı

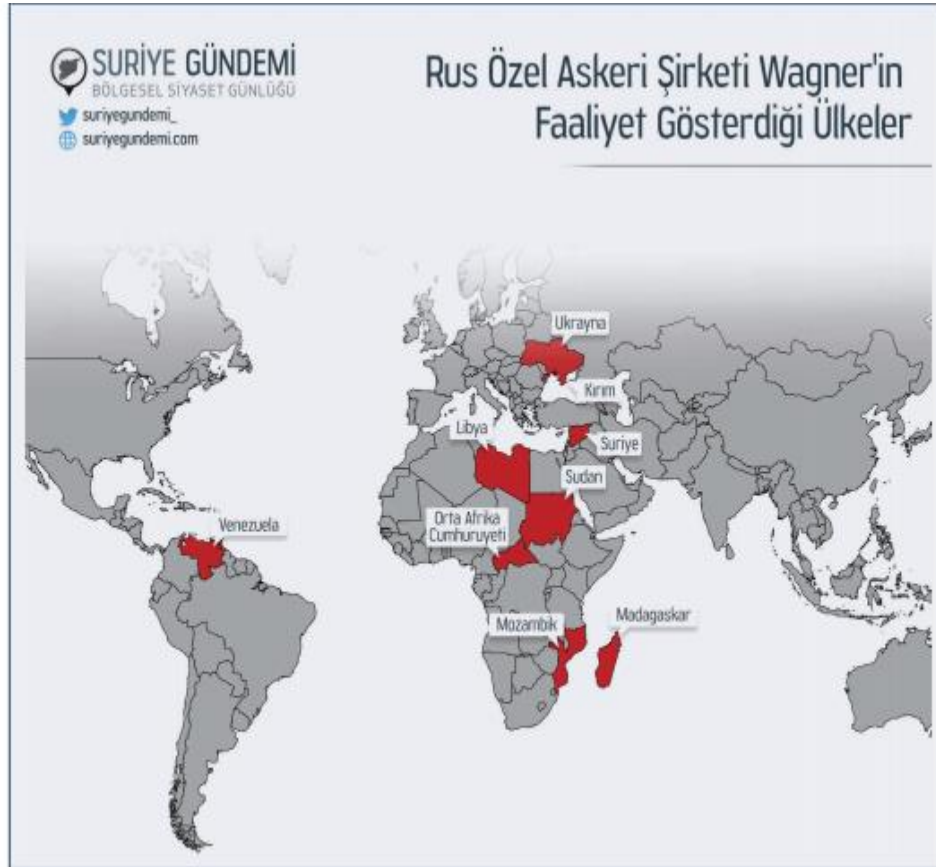
Peki bu şirketin temelleri kim tarafından hangi amaçlarla atılmıştır? Wagner Grubun misyonu, hizmetleri ve faaliyetleri nelerdir?

Wagner Grup hakkında henüz resmi olarak doğrulanmış bir bilgi olmamakla birlikte şirketin kurucusunun Putin'e yakınlığı ile bilinen Evgeni Prigozhin olduğu kabul edilmektedir. Her ne kadar şirketin kurucusu ve sahibinin Prigozhin olduğu kabul edilse de şirket idaresinin emekli bir istihbaratçı olan Dmitri Utkin'in kontrolünde olduğu belirtilmektedir (Gostev, 2016).

Ancak daha önce de belirtildiği üzere şirketin kurumsal yapısı ile ilgili bilgiler resmi olarak teyit edilmediği için mevcut şartlarda araştırmalar ve değerlendirmeler Wagner Grubun faaliyet ve etkinlik alanları üzerine yoğunlaştırılmıştır.

Wagner de emsalleri gibi; temelinde profesyonel askeri eğitimler, güvenlik danışmanlıkları, stratejik planlama desteği, operasyonel destek, askeri ekipman desteği ve özel koruma hizmetleri sunan bir oluşumdur (Hauer, 2019).

Başlangıçta Rusya'ya yakın coğrafyalarda (Ukrayna-Kırım) etkinlik gösteren şirket günümüz itibariyle Ortadoğu'da Libya'dan Afrika'da Sudan'a ve hatta Latin Amerika'da Venezuela'ya kadar çok geniş bir alanda varlık ve etkinlik gösterebilmektedir.

Şekil 3: Wagner'in Faaliyet Gösterdiği Ülkeler

Ancak özellikle 2016 sonrasında şirket faaliyetlerinin en yoğun görüldüğü bölgeler Suriye ve Libya olarak tespit edilmiştir. Rusya'nın Suriye krizine dahil olmasıyla beraber Wagner personelleri de çatışmalarda rol almaya başlamış, özellikle de cephe gerisi stratejik planlamalar,

teknik-ekipman desteği ve yüksek öncelikli hedeflerin imhası gibi konularda rejim ordusuna çok önemli destekler vermişlerdir. Wagner'in denkleme dâhil olması çok kısa bir süre içerisinde sahadaki dengenin rejim orduları lehine değişmesini sağlamıştır.

Suriye'nin yanı sıra Libya Wagner personellerinin aktif olarak çatışmalarda rol aldığı bir diğer ülke olarak öne çıkmaktadır. 2018 yılında Libyalı General Hafter' in Rusya ile yakınlaşması sonucunda bölgedeki etki alanını genişletmek isteyen Putin devreye Wagner Grubu sokmuştur.

Şirketin çatışmalara dahil olmasıyla Libya'da Sokak savaşlarında hızlı ilerlemeler kaydeden Hafter birlikleri kısa süre içerisinde Ulusal Mutabakat Hükümetini kısıkaca almaya başlamışlardır.

Son aşamada Wagner Grup ile ilgili bilinmesi gereken en önemli ayrıntı özel askeri şirketlerin sadece kâr amacıyla hareket etmedikleri, yer yer devletlerin gizli operasyonlarında veya resmi olarak varlık göstermek istemedikleri alanlarda faaliyetler gösterebildikleridir. Bu açıdan bakıldığında, Wagner Grup özelinde özel askeri şirketlerin bir amacının da devletlerin talepleri doğrultusunda sınır aşırı coğrafyalarda sıfır ayak izi ile operasyonlar ve müdahaleler gerçekleştirmek olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca yine Wagner özelinde özel askeri şirketlerin otokratik liderlerin emri altında adeta gizli ordular gibi kullanılmalarının ne kadar tehlikeli sonuçlar doğurabileceği ortaya çıkmıştır. Bu aşamada özel askeri şirketler ile alakalı olarak, uluslararası hukuk bağlamında ilgili düzenlemelerin yapılması ve bu şirketlerin hukuki statülerinin tanımlanarak yasadışı kullanımının engellenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda çalışma kapsamında ele alınan iki örnekte de görüleceği üzere özel askeri şirketlerin bugüne kadarki etkinlikleri ve faaliyetleri gerek uluslararası gerekse ulusal hukuk normlarına aykırı şekillerde gerçekleşmiştir. Ancak bu durum özel askeri şirketlerin faaliyetleri ile ilgili herhangi yaptırımlara neden olmamış, şirketler başka formlarda başka isimlerle varlıklarını devam ettirmişlerdir. O halde şu aşamada özel askeri şirketlerin geleceğin güvenliğinde de varlıklarını ve etkinliklerini sürdüreceklerini ve hatta bu şirketlere duyulan ihtiyaçlar ve orduların maliyetleri nedeniyle gelecekte bu faaliyetleri yürüten şirketlerin daha fazla tercih edileceklerini söylemek mümkün hale gelmiştir. Yani güvenliğin özelleşme serüveni düşünüldeğinde, özel askeri şirketlerin güvenliğin geleceğindeki rolleri kesinleşmiş bulunmaktadır.

Peki gelecekte bu şirketler güvenliğin hangi boyutlarında nasıl roller üstleneceklerdir? Şirketlerin statüleri ve faaliyet alanları ile ilgili yasal düzenlemeler yapılabilecek midir? Bu

sorulardan hareketle çalışmanın bir sonraki bölümünde özel askeri şirketlerin geleceklere üzerine öngörüler yapılmaya çalışılacak ve güvenliğin sürekli değişen ve gelişen doğası ışığında geleceğin güvenliğinde özel askeri şirketlerin muhtemel rolleri üzerine görüşler bildirilecektir.

1.7.Özel Askeri Şirketlerin Askeri Açından Etkileri

Silahlı kuvvetlerin barışta ve savaşta ayrı ayrı görevleri bulunmaktadır. Bu görevler büyük ölçüde çeşitlilik göstermektedir (Thomas, 2003). Silahlı kuvvetler, ulusal savunmadan barışı koruma operasyonlarına ve iç güvenlik operasyonlarından afet yardımına kadar ulusal ve uluslararası düzeyde çok çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Silahlı kuvvetlerden beklenen, bu görevlerin başarıyla tamamlanmasıdır. Ordunun başarısı, silahlı kuvvetlere verilen görevlerin ülke ve kamu yararına en düşük maliyetle, en verimli, en etkin ve en kısa sürede yerine getirilmesiyle ölçülür. Silahlı kuvvetler ülke vatandaşlarının vergileriyle finanse edildiğinden, mevcut kaynakların nasıl kullanılacağını bilmek önemlidir. Askerlik konusu belli bir teknik ve taktik bilgi gerektirdiğinden, bu sorunu çözmek için ülke savunmasının ve bekasının vasıflı ve kalifiye kişiler tarafından yönetilmesi hayati önem taşımaktadır.

Ordu, 1980'lerden bu yana dünya çapında artan özelleştirme dalgasından özellikle etkilenmiştir. Sovyet bloğunun dağılmasıyla birlikte ordu küçüldü ve bazı mal ve hizmetler özel sektör tarafından orduya sağlandı. Zamanla, özel sektör kullanımı ve ordudaki hizmetler arttı.

Ordular asli görevlerini yerine getirmek için ikmal, geçim, personel, bakım, yiyecek, çamaşır ve posta hizmetleri gibi ikincil sorumluluklarını özelleştirdiler. Zamanla, çatışma bölgelerinde özel askeri şirketler için eğitim ve iş bölgeleri açıldı.

Pentagon, özel askeri şirketler tarafından sunulan mal ve hizmetlerin savunma harcamalarını azalttığına inanıyor. Bu sayede özel sektör, orduda olmayan özellik ve yetenekler kazanıyor. Pentagon'a göre ordu, asli rolü olan vatani savunmaya odaklandığında etkin ve verimlidir (Yılmaz, 2015 (b): 7). Tabii ki, özel askeri şirketler Birleşik Devletler'de esnekliği arttırırken, ordu, askeri operasyonları özelleştirmede ve bu sektördeki mal ve hizmetleri dışarıdan temin etmedeki önemli rolünün bir kısmını kaybedebilir (Avant, 2005: 132).

Menkul kıymetlerin özelleştirilmesi, diğer sektörlerin özelleştirilmesi ile bir tutulamaz. Bunun nedeni, diğer sektörlerdeki özelleştirmenin rekabet yaratmayı güvenlik sektörüne göre daha kolay hale getirmesidir. Özellikle dış güvenlik açısından özelleştirme, tekellere ve

bağımlılıklara yol açabilmektedir. Bu nedenle, özel askeri şirketlerin devlet üzerindeki askeri etkisinin geniş olarak ele alınması gerekmektedir. Teorik olarak, özelleştirme ve dış kaynak kullanımı, iş ve organizasyonun başarılı olması ve üretkenliği önemli ölçüde artırması için bir güç olabilir. Ancak uygulamada, meşruiyet, hesap verebilirlik ve gözetim gibi birçok konuyu içerebilir.

Devlet politikası açısından, hızla gelişen ve gelişen dünyada sayı ve malzeme olarak azaltılmış orduların ordularını azaltmaları ve görevlerini etkin ve verimli bir şekilde yerine getirmeleri zordur. Özellikle nicelikteki düşüşü kalite artışıyla telafi etmek istiyoruz. Operasyonların kapsamını genişletme ihtiyacı ve bazen devletlerin orduları birden fazla yere yerleştirme ihtiyacı, insan gücü ve ekipman sıkıntısına yol açmaktadır. Singer, daha önce özel askeri şirketlerin ABD ordusuna eşlik etmesine rağmen, işbirliğinin 1990'lardan bu yana katlanarak büyüdüğünü söyledi. Aslında bu şirketler Körfez Savaşı sırasında ön saflarda yer aldılar (Singer, 2009: 36). Elbette hükümet politikalarının uygulanmasından (anayasa çerçevesinde) ordu sorumludur. Askerlikteki bu sorumlulukları yerine getirebilmek için özel askeri şirketler personel eksikliği, eğitim ve lojistik sıkıntısının üstesinden gelebilirler.

Teknik açıdan devletlerin ve orduların bu şirketleri kullanması mantıklı görünebilir. Ülkeler ve ordular, savaşlar ve acil durumlar, doğal afetler gibi. Bunun dışında büyük bir orduyu beslemek çok pahalıya mal olur. Büyük bir orduyu eğitmek ve yönetmek de zordur. Günümüz çatışma ortamı, silahlı kuvvetlerin esnek bir yapısını gerektirmektedir. Esnek bir yapıya ve senkronize bir hareket ortamına sahip toplanmış bir orduyu yönetmek de aynı derecede zordur. Bu tür nedenler, barış zamanında büyük bir orduya ihtiyaç olmadığı fikrini hatırlatıyor. Aslında, birlik yetiştirmek ve çatışma durumlarında kullanmak üzere teçhizat ve silah satın almak yerine yabancıları işe almak daha iyi olabilir.

Askeri dilde, ordu görevini yaptı veya yapmadı. Yani bir zafer var, hayır. Hedef alanı işgal etti. Ya da yakalanmadı. Barış kurulur veya kurulmaz. Yani kendisine emanet edilen yükümlülüğün gerekleri yerine getirilmiş veya karşılanmamıştır. Bu açıdan bakıldığında ordunun görevlerini iyi ve etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için özel askeri şirketlerden faydalanması normaldir. Ancak bu şirketler aracılığıyla kısa vadeli yükümlülükler bu şirketleri meşrulaştırmaz. Uzun vadede, ordu bu şirketlere daha fazla bağımlı hale gelebilir ve savaş için gerekli olan temel muharebe becerilerini ve lojistik yeteneklerini kaybedebilir. Elbette ordu mevcut kaynaklarla sorumluluklarını yerine getiremiyorsa, dış kaynakları kullanmayı

düşünmek zorunda kalacaktır. Bu nedenle orduların bu şirketleri kullanırken ve kontratlarını belirlerken çok dikkatli olmaları gerekmektedir. Bu durum ordu için çok zor ve kritiktir.

1.7.1. Komuta Kontrol ve Koordinasyon

Savaş alanında özelleştirme, diğer sektörler kadar kolay tam rekabet yaratan bir sektör değildir. Bu nedenle, bu alanda hizmet veren firmalarla sözleşme yapma durumları çoktur. Silahlı kuvvetler ile hizmet sözleşmesi imzalayan şirketlerin, muharebe sahasında güvenlik, sıkıntı veya çatışma durumlarında sözleşmelerini dikkate almadıkları, görev ve sorumluluklarından kaçtıkları bilinen bir gerçektir. Bir sözleşme kapsamında yapılması gereken hizmetleri sağlar (Singer, 2009).

Orduda komuta, kontrol ve koordinasyon birliği önemlidir. Geçmişte, ordunun operasyonları özel askeri şirketler tarafından yürütülmekte ve bu da bazı yönetim güçlüklerine yol açmaktadır. Özel askeri şirketler tek başına veya ülkelerin düzenli ordularıyla işbirliği içinde kullanılabilir. Bu şirketler, askeri operasyonları yönetmeyi zorlaştırabilecek kalıcı askeri organik tesislere sahip değildir.

Askeri şirketler, düzenli ordu komuta zincirinin bir parçası değildir. Sözleşmeli olarak çalışırlar. Bu da muharebe sahasına komuta, kontrol ve koordinasyon getirerek muharebe sahasında çok başlı bir yapı oluşturabilir.

ABD Ordusu Genel Yargıçlarından Yarbay Charles T. Kirchmeier, özel askeri şirketlerin dünya çapında Batı ordularıyla işbirliği yapmasının öneminden ve bu ordulardaki komutanların yetkilerini anladıklarından ve kullandıklarından bahsetti (Kirchmaier, 2009). : 37-38).

Özel askeri şirketlerin komuta ve yönetiminin getirdiği zorluklar açısından, Blackwater'ın Irak'ta yarattığı iki vakadan bahsetmekte fayda var. Bunlardan ilki: Özel bir askeri şirketin (Blackwater'dan) dört çalışanı, Felluce şehrine giden bir askeri konvooya eşlik ederken pusuya düşürülerek öldürüldü. Burada şirket çalışanları ordunun tavsiyelerine uymadıkları için Felluce'ye girdiler. Bu işçilerin cesetleri parçalara ayrılarak sokaklara saçıldı. Bu durum sırasında Felluce işgal edildi ve ayaklanma burada doruğa ulaştı (Perry, 2009: 692-693). İkinci olay Eylül 2007'de Nisaur Meydanı'nda Blackwater tarafından on yedi sivilin öldürüldüğü olaydı. Bu duruma oradaki halk çok üzüldü, mevcut güçlerin yeni statüsüne ilişkin müzakereler ertelendi ve bölgedeki belirsizlik bir süre daha devam etmek zorunda kalmıştır (Perry, 2009: 693).

Bu iki olaydan, özel askeri şirketlerin, sıkı bir yetki ve kontrole sahip olmadıkları takdirde, askeri operasyonlar sırasında çok büyük sonuçlara ve zararlara yol açabilecekleri açıktır. Özel askeri şirketler, askeri karar vericilere esneklik sağlar, ancak komuta ve kontrol belirsizliği nedeniyle, bir iğnenin çekilmesi gibi yönetilemez birimler haline gelebilirler.

Özel askeri şirketlerin amacı karlarını artırmaktır. Bu amaçla çalışırlar. Onları birleştiren tek şey sözleşmedir. Onlar için menfaatler, sözleşme yapan ülkenin menfaatlerinden daha önemlidir. Her şeyden önce, hayatta kalma ve daha fazla para kazanma konusunda endişe duyuyorlar. Yalçınkaya'ya göre, özel askeri şirketler para için savaştıkları için her zaman geçiş riski altındadır (Yalçınkaya, 2006: 274). Machiavelli'nin kitabı, Askerlik Hizmeti Sanatı (Machiavelli, 2003), önceki örneklere atıfta bulunur.

Bir savaş alanını tahmin etmek çok zordur. Savaş alanında neler olacağını tahmin etmek ve doğru bir şekilde planlamak neredeyse imkansızdır. Çünkü durum sürekli değişiyor. Ordularının her zaman bu şartlara göre hareket etmesi ve buna göre şekillenmesi zorunludur. Bu nedenle, ne yazık ki özel askeri şirketlerle yapılan sözleşmeler, savaş alanında oluşabilecek tüm durumlara uygun hükümler içermeyebilir. Bu, özel askeri şirketlerin bu boşlukları kendi çıkarları doğrultusunda doldurmasına yol açabilir.

Sonuçta, sözleşmenin her iki tarafı da bu iş için iki ayrı platforma sahiptir. İşte işin en zor kısmı burada başlıyor (Donahue, 1989: 38). Bunun nedeni, işverenlerin acentelerine farklı bir platformla güvenmeleri ve işlerini ve hizmetlerini emanet etmeleridir. Hele bu iş ülkenin varlığı ile ilgili olunca işin ciddiyeti artıyor.

Dünya şimdi geleneksel savaşı eşit olmayan savaşa değiştiriyor. Yeni savaş biçimlerinin önemli bir özelliği, büyük bir orduya ihtiyaç olmamasıdır. Teknoloji savaşta daha yaygın olarak kullanılırken, bu teknolojiyi savaşta kullanabilecek profesyonellere sahip olmak giderek daha önemli hale geliyor. Silahlı kuvvetler için bu uzmanları işe almak için gereken büyük miktarda para nedeniyle bu uzmanları elde etmek zordur. Şu anda, bu uzmanlara sahip özel askeri şirketler, silahlı kuvvetler için esastır (Singer, 2001/2002: 10-11). Bu alanda güçlü bir ordu seviyesine ulaşmak için çoğu ordu bu şirketler aracılığıyla teknoloji eksikliğini giderebilir.

Ancak teknolojik gelişmeleri ordularında kullanmak isteyen ülkeler, kaçınılmaz olarak özel askeri şirketlere daha fazla bağımlı hale gelecekler. Bu, kısa vadede ordu için teknolojik bir avantaj yaratacak, ancak uzun vadede özel sektörün bağımlılığını ve kâr arayışını teşvik edecek. Askeri hareket bölgesinde zorluk derecesine göre bu firmaların verdiği hizmetlerin kesintiye uğradığı bilinen bir gerçektir. Bu nedenle, kısa vadede özel askeri şirketlerin kullanımını

değerlendirmek ve gelecekte ordunun ülkenin geleceği ve bekası için önemli olan konularda zarar göreceğini bilmek önemlidir. Ülke savunması da zarar görecektir.

Özel askeri şirketlerin özellikle hareket alanında kullanılması güvenlik endişelerini artırıyor. Bu şirketlerin özellikle lojistik sektöründe faaliyet göstermeye devam edebilmeleri için ordunun onları korumak için kaynak ve personel tahsis etmesi gerekebilir. Halihazırda bunları insan ve finansal kaynaklarını kurtarmak için kullanan bu şirketler için, varlıklarını ve personelini başka nedenlerle terk ederek bu sefer ne kadar tasarruf edecekleri söz konusudur.

Savaş sırasında barış ve özel sektör örneğinde olduğu gibi, net kâr ve zarar bazında bir orduyu yönetmek yanlıştır. Ordu, ülkenin savunması ve kamu yararı için çalışırken, bu şirketler kâr ve zarar üzerine çalışır. Elbette özel sektörün de geliştirilen teknik ve taktiklerden faydalanmasında fayda var. Ancak orduların muharebe alanında etkin ve verimli çalışması için bu yönde düşünmek tek başına yeterli olmayacaktır.

Bu şirketlerle çalışan orduların onlarla ortak bir dil konuşması ve kullanması önemlidir. Faaliyet alanında iletişim ve iletişim araçlarının birbirini görebilmesi ve tanıyabilmesi önemlidir. Bu şirketlerin üyeleri ve ordu subayları arasındaki yakın ilişki operasyon için hayati önem taşıyor. Bu nedenle bu firmalarla sözleşmeler yapılırken kontrol ve regülasyon konularına özel dikkat gösterilmelidir.

Özel askeri şirketlerle entegre araçlarla iletişim kurmak kısa vadede olumlu sonuçlar doğururken, uzun vadede bu şirketler ulusal ve askeri istihbarat konusunda çok değerli bilgiler elde edebilecek. Bu, müteahhitlik şirketi ile gelecekte bir anlaşmazlık olması durumunda ülkenin ve ordunun güvenliğini zayıflatabilir. İstihbarat sektöründe faaliyet göstermeye yeni başlayan özel askeri şirketlerin artık kendi ülkelerinin, kuruluşlarının ve kurumlarının istihbaratını başka müşterilerle paylaşmayacaklarını varsaymak saflık olur. Marcusen'e göre kamu ve özel sektör arasındaki temel fark, çalışanların özel sektörde karlarını artırma arzusuna sahip olmaları, kamu görevlilerinin ise hizmetlerinden sorumlu olmalarıdır. Özel sektörün amacı karını artırmaktır. Özel sektör, devletin ve vatandaşların çıkarları için değil, kendi çıkarları için çalışır. Özelleştirmenin bir sonucu olarak, demokratik hesap verebilirlik sisteminden kâr amaçlı bir sisteme geçiş olmuştur (Marcusen, 2003).

Savaşın ön saflarında yer alan çatışma bölgesinde kullanılan özel askeri şirketler, nihayetinde personelin cesaretini kırabilir ve cesaretini kırabilir. Bu tür alanlarda bu şirketlere bağımlılık, önemli görevleri yerine getirmek için deneyimli askerlerin yetiştirilememesi ve zaman içinde çatışma bölgelerinde kullanamamasına yol açabilmektedir. Bu şirketlerde

çalışanların maaşlarının yüksek olduğu bilindiği için, askeri personelin bir zamanlar kutsal değerlerini taşıdığına şüphe yoktur. Bu durumun komuta zincirinde bazı sorunlara yol açabileceği doğrudur. Bu nedenle, bu şirketlerin işveren ordusundaki faaliyetlerine, diğer personelle ilişkilerine ve kendilerine tanınan ayrıcalıklara özel önem verilmelidir. Aksi takdirde komutanların, hareket ortamında komuta, kontrol ve koordinasyonda büyük sorunlar yaşanabileceğinin bilincinde olmaları gerekmektedir.

1.7.2. İstihbarat

İstihbarat artık gizli örgütlerin tek odak noktası değil. Aynı zamanda özel sektör ve kuruluşların yararına bilimsel araştırmaların konusu haline gelmiştir. Zekanın çeşitli tanımlarının yanı sıra Ertuğrul Güven'in tanımının yeterli olacağına inanıyoruz. Güven, zekayı "bilgi toplama, karşılaştırma, analiz etme, değerlendirme, derleme ve yorumlama sürecinin sonucu" olarak tanımlamıştır (Güven, 2013: 119).

Özel askeri firmalar, yukarıdaki tanımda tanımlanan veri toplama, karşılaştırma, analiz, değerlendirme, konsolidasyon ve yorumlama aşamalarında ayrı ayrı veya tamamen veya kısmen çalıştırılabilir. Bu bağlamda, özel askeri şirketler her türlü istihbarat müşterisine hizmet vermektedir. Örneğin, 1997'de British Petroleum (BP), Kolombiya boru hattının korunmasını garanti etmek için DSL ile bir anlaşma imzaladı ve bu, özel şirketlerin de özel askeri şirketlerden istihbarat talep ettiğini belirtmiştir.

Başka bir örnek olarak 14. Tugay örneğini ele alalım. Yerel bir Kolombiya askeri birimi olan 14. Tugay, sivilleri katleden, taciz eden ve onlara kötü davranan bir tugayı canlandırdı ve bir BM sözcüsü, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde görev yapmakla suçlanan DSL personelini eğitti. DSL kıdemli memurlarına baktığımızda, eski bir istihbarat subayı olan Mark Heathcott ve eski bir SAS takım komutanı olan Tony Ling ile tanışıyoruz. Ayrıca ekip, eski SAS askerleriyle işbirliği içinde Kolombiya polisine anti-gerilla eğitimi verdi. Eğitimde gerilla karşıtı teknikler de yer aldı. Şirket çalışanları ayrıca 14. Tugay'a BP projesine karşı çıkanlar hakkında istihbarat sağladı. Özel askeri şirket tarafından sağlanan istihbarata göre, Kolombiya ordusu bir dizi adam kaçırma, cinayet ve işkence gerçekleştirdi. 1988 yılında şirketin 14. Tugayı tarafından sağlanan istihbarata göre 43 kişi bir grup asker tarafından öldürülmüştür (Chatterjee, 2014; Barnett, 2000).

Bu açıdan bakıldığında, bu şirketler tamamen askeri açıdan çok karanlık. İnsan hakları, istismar vb. Ne yazık ki, bu onlar için bir anlam ifade etmiyor. Tüm askeri yeteneklerini,

müşterilerini memnun etmek için hiçbir ahlaki sorun yaşamadan sınırsız ve dengesiz bir şekilde kullanabilirler.

Küreselleşme, küresel terörizm, kitle imha silahlarının yaygınlaşması, mali kriz, enerji güvenliği, küresel alan, kaynak kullanımı, çevre sorunları ve ekolojik krizler gibi konular ortaya çıkıyor. Ayrıca bölgesel ve iç çatışmalar artmakta ve bunlar için gerekli kriz yönetimi teknikleri giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Organize suçlar, devlet gücü, demografik hareketler, dış göç, iç ve dış güvenlik bağımlılığı, siber güvenlik alanlarında birçok risk ve tehdit bulunmaktadır. Elbette istihbarat teşkilatları da etkilenmiştir (Köksal, 2013: 15).

Unutulmamalıdır ki istihbarat teşkilatı, idarenin yapısından, siyasi iktidarın niteliğinden ve rejimin niteliğinden etkilenen devlet yapısının tek bir kurumundan oluşmaktadır (Asker, 2013: 29). Bu bağlamda özellikle 1970'li yıllardan itibaren refah devletine yönelik eleştiriler artmış, 1980'lerden itibaren özelleştirme politikaları uygulanmaya başlanmıştır. 1989 yılında SSCB'nin dağılmasıyla birlikte Doğu Avrupa ülkeleri bu politikalardan büyük ölçüde yararlanmış ve ideolojik değişiklikler yapmaya başlamıştır. Reagan ve Thatcher, özelleştirme politikasını ve istihbarat topluluğu içinde kamu hizmetini dışarıdan temin etme uygulamasını tartıştılar.

Kaynaklara göre, 2007 yılında ABD federal bütçesi savunma ve güvenlik için toplam 988,6 milyar dolar harcama ile yaklaşık 2,8 trilyon dolardı. İstihbarat harcamalarının yüzde sekseni savunmadan, kalan yüzde 20'si (yaklaşık 8 trilyon dolar!) diğer federal harcama anlamına gelmektedir (Hellman, 2014).

Bütçe açığının 10 trilyon doları aştığı Amerika Birleşik Devletleri'nde müteahhitlere yılda yarım trilyon dolar harcanyor. CIA adına çalışan çok sayıda istihbarat şirketi var. İstihbarat teşkilatlarıyla çalışan birçok şirket var. İstihbarat şirketleri arasında Lockheed Martin, Raytheon, Booz Allen Hamilton, SAIC yer almaktadır (Yılmaz, 2013: 76).

Bu şirketler genellikle istihbarat görevlilerini içerir. Dolayısıyla bu durum istihbarat teşkilatlarını zayıflatmaktadır. Bunun nedeni, bir zamanlar kendileri ve ülkeleri için çalışan istihbarat görevlilerinin şirket adına diğer müşterilerle çalışabilmesi ve devlette çalışırken ülkeleri ve çeşitli istihbarat ve kaynaklar hakkında istihbarat paylaşabilmesidir. Özel şirketler ve anlaşmaya varan müşteriler içindir. Aslında, hizmet sağlayıcılar ile eski bir devlet düşmanı olan müşteriler arasında kaçınılmaz olarak bir ilişki geliştirecektir.

Özel askeri şirketler, istihbarat sektöründeki müşterilerine hizmet etmek için oldukça rekabetçi bir ortamda operasyonlarını genişletti. Bu şirketler, gelişen teknolojinin tedarigi, mevcut teknolojinin bakımı ve geliştirilmesi ve eğitilmiş personelin işe alınması gibi sürekli bir sorunlar ordusuyla karşı karşıya kaldıkları için devlet için giderek daha önemli hale geliyor. Yılmaz bu konuda şunları söylüyor (Yılmaz, 2013: 77);

Birçok çalışanın lobicilik ve danışmanlık adı altında bu şirketlerin yönetiminde görev almasıyla, eski istihbarat dünyasından iş dünyasına geçiş haberleri sıradanlaştı. İstihbarat teşkilatının bütçesine ilişkin bilgiler gizlidir, dolayısıyla hangi hizmetlerde kaç özel şirketin olduğunu söylemek mümkün değildir. Bir müteahhit kullanmak bir seçenektir çok bir zorunluluktur. Yasal ve yasadışı güç kullanımı arasında büyüyen bir boşluk bulunmaktadır.

Tabii ki istihbarat sektörü de gelişen teknolojiye katkıda bulundu. Teknoloji ilerledikçe, uzun menzilli gözetleme ve çok hedefli keşif, istihbarat veya doğrudan füzeler veya uçaklar gibi nokta operasyonları yardımıyla grev yapmak için kullanılabilir. Holiganizm ve yıkım başladı. Bu teknoloji yoğun istihbarat kaynaklarının elde edilmesi ve sürdürülmesi zordur. Çoğu gelişmekte olan ülkede bu neredeyse imkansızdır. Bu durumda istihbarat hizmeti veren şirketler böyle bir devletin elini kolaylaştırıyor. Ancak elde edilen istihbaratın doğruluğu ve güvenilirliği çok önemlidir. Aksi takdirde, şirketleri işe alan devlet için büyük bir sorun olabilir. Çünkü şirketi kiralayan devletler kendi raporlarına göre hareket edeceklerdir. Herhangi bir olumsuzluk durumunda mevcut mevzuatta neredeyse hiçbir hesap verme mekanizması bulunmadığından bu şirketlere yüzde yüz güvenmek yanlış. Unutmayalım ki bu şirketler kar amacı gütmektedir. Dolayısıyla hiç kimse istihbarat raporunun en yüksek teklifi verenin lehinde olmayacağını garanti edemez.

Özellikle siber güvenliğin büyümesi ve bilgisayar teknolojisinin gelişmesi, istihbarat teşkilatlarının bu alanda uzman personel istihdam etmesini zorlaştırmaktadır. Ortada birçok özel sektöre dayalı kuruluşla birlikte, bu tür uzman personel için artan rekabet de var. Bunun nedeni, bu profesyonellerin yurtdışında daha yüksek fiyata iş bulmaları ve daha rahat ve konforlu bir çalışma ortamını tercih etmeleridir. Ülkelerin istihbarat servislerinin de bu personeli istihdam etmek için çok fazla kaynak harcaması gerekiyor. Bu durum hükümet üzerinde büyük bir baskı oluşturuyor. Bu nedenle devletler istihbarat ve teknoloji uzmanlarının ihtiyaçlarını dışarıdan temin etmeyi seçebilir. Bu alanda istihbarat ile eyaletlere yardım eden özel askeri şirketler var. Bu şirketler, devletlere doğrudan istihbarat ve uzman desteği sağlayabilir. Ancak, bu tür bir kullanımın avantajlarına ek olarak, devletin önemli

dezavantajları vardır. Bu bir bağımlılık sorunudur. Bu şirketlere güvenen ve aldıkları hizmetler karşılığında ülkelerinin kaynaklarını onlara aktaran ülkeler, zamanla bu alanlardaki yetenek ve yeteneklerini kaybetme riskiyle karşı karşıya kalabilmektedir. Kendi personelini eğitmeyen ve uygun fiyatlarla bu şirketleri tercih eden devletler, özel askeri şirketlere bağımlı hale gelebilirler. Zamanla bu şirketler olmadan onları kiralayan devletler kendi istihbaratlarını sağlayamayacaklardır.

Öte yandan, sosyal medya istihbarat uzmanları için çok büyük bir kaynak. Bu kaynakların izlenmesi, değerlendirilmesi ve analizi de oldukça önemlidir. Ancak bir istihbarat teşkilatı için büyük miktarda bilgiyi analiz etmek çok zordur, emek yoğunudur ve iyi bir deneyim ve bilgi gerektirir. Ürünün doğası gereği özel askeri şirketler de bu sektörde yer almaktadır. Elbette bu şirketler, yetenekli emekli istihbarat personeli istihdam ederek bunu çok kolay bir şekilde yapabilirler.

Ortaya çıkan ve gelişen fenomenler yeni entelektüel faydalar sağlar. Örneğin Twitter diye bir trend var. Twitter ve sosyal bilimler, dünyadaki farklı halkların ruhlarını analiz etmeye çalışıyor. Twitter artık birçok sosyolog için verimli bir bilgi kaynağı. Teksas Üniversitesi'nden bir grup dilbilimci ve sosyal psikologun Arap Baharı ile bağlantılı olarak Mısır ve Libya'nın duyuşsal bir analizini yaptıkları bildiriliyor (Yılmaz, 2013: 87-88). Elbette istihbarat teşkilatları bu uzmanlardan faydalanacaktır. Bu sektörde özel sektörün de ortaya çıkmasını beklemeyin. Ulusların parçalanmasına yol açabilecek etnik çatışmalardan iç savaşın patlak vermesine kadar ulusların hayatta kalması, birliği ve bütünlüğü için hareketler medyanın nabzından alınabilir. Bu nedenle ülkelerin mutlaka bu alanda uzmanlara ihtiyacı olacaktır.

Sonuç olarak, istihbaratın savunma ve güvenlik alanındaki önemi tartışılmaz. İstihbarat sektörü, özel askeri şirketler için önemli bir pazar. Gelecekte, daha önce olduğu gibi, devletler özel askeri şirketlerden istihbarat servislerine ihtiyaç duyacak. Bu bağlamda, güvenilirlik, net yasal düzenlemelerin olmaması ve sorumluluk sorunları nedeniyle bu şirketlerin kullanımını her zaman sorgulanmalıdır. Çünkü onlar için önemli olan kamu yararı değil, kâr elde etmeleridir. Ayrıca bu firmaların bir ülke tarafından yoğun olarak kullanılması ülkenin bu sektöre olan bağımlılığını artıracaktır. Elbette bu, özel askeri şirketler için olumlu bir durum, devletler için ise hayati bir hata olacaktır. Şarkıcıyı Dinlemek (Şarkıcı, 2009: 134);

Özel askeri şirketlerin bir diğer yapısal avantajı, bir işlevin değiştirilmesi veya dış kaynak kullanımını gibi bir hizmet sunulduğunda, müşterinin şirkete olan bağımlılığının artmasıdır. Bu hizmetler çoğaldıkça ve çoğaldıkça, müşteriler deneyim ve yeteneklerini kaybetmekte ve

giderek özel askeri şirketlere bağımlı hale gelmektedir. Bu, sektördeki çekiciliğin güçlü bir nedenidir.

1.7.3.Muhariplik (Vurucu Güç)

Özel askeri şirketler, birçok devletin sahip olmadığı yeteneklere sahiptir. Örneğin, bu şirketleri diğer şirketlere bağlamak, büyük miktarlarda gücü doğrudan farklı yerlere ve farklı zamanlarda dağıtmalarına olanak tanır. Executive Outcomes, böyle bir fırsat sağlamak için Ibis Air ile temasa geçti. Ibis Air, nakliye uçaklarından savaş uçaklarına, nakliye ve kargo helikopterlerinden taarruz helikopterlerine kadar geniş bir araç yelpazesine sahiptir. 1995 yılında Angola ve Sierra Leone'de iki şirket arasındaki işbirliği sonucunda 20 helikopter devreye alındı. Bu nedenle Executive Outcomes, bu ortağa istenilen yerde ve doğru zamanda konuşlanma fırsatı borçludur (Singer, 2009: 177).

Güvenlik ve savunma alanında yeterli kapasite ve imkânlara sahip olmayan ülkeler elbette ki durumumuzdan yararlanmak ya da en azından yararlanmak isteyeceklerdir. Bu şirketler daha zayıf devletler için bir engeldir. Ancak, askeri tedarik şirketlerine özel olarak ayrılan bütçe, belirli amaç ve hedeflere ulaştıktan sonra ülkeyi terk ettiklerinde uçup gidiyor. Yani alınan hizmet kalıcı değildir. Başka bir tehdit varsa yine bu şirketlere ihtiyaç duyulacak. Çünkü ülkenin bu şirketlere ihtiyacı var. Bu tür devletlerde, siyasi güç zayıf, askeri güç güçlü ise iktidarı ele geçirmekten korkan rejimler vardır, bu nedenle ülke ordusunu güçlendirmek istemez ve ülkenin kendini savunacak güçlü bir ordusu yoktur.

Ayrıca özel askeri şirketlerin bu yetenekleri son derece gelişmiş ve güçlü ülkeleri kendine çekebilmektedir. Bu şirketler, devletlerin savaş alanlarında, özellikle de anında müdahale gerektiren muharebe görevlerinde kullanılacak güç çarpanlarından biri olarak değerlendirilebilir (DCAF, 2006).

Özel askeri şirketlerin muharebe görevlerindeki etkisini ve gücünü açıklamak için soya fasulyesi savaşından bahsetmekte fayda var. Mart 1993'te UNITA, Soyo'daki petrol tesislerine el koydu ve önemli bir hükümet geliri kaynağı olan petrol rezervlerini bozdu. Angola ordusunun UNITA'yı bu tesislere zarar vermeden dağıtma imkanı ve kapasitesi yoktu. Bu nedenle hükümet, iş için bir Yönetici Performansı (EO) tuttu. Anlaşma sonucunda şirket, 80 kişilik bir ekiple birlikte tesisleri UNITA'dan söktü. Böylece EO sayesinde önemli bir devlet gelir kaynağı olan inşaattan tasarruf sağlandı. Ancak, EO ülkeyi terk ettikten sonra UNITA, tesisleri tekrar devraldı. Şarkıcı, "Soyo çatışmasının asıl önemi, özel bir askeri şirketin en yüksek bedeli ödeyen kişiye askerlik hizmeti vererek çatışmada en önemli oyuncu olabileceğini

göstermesiydi." dedi. (Şarkıcı, 2009: 181). Bunun karşılığında EO ile anlaşma imzalayan hükümet, bu şirketlere değerli madenler rehin verdi.

Anlaşılır bir şekilde, özel askeri şirketlere güvenmek kalıcı bir çözüm değildir. Ülkenin bekasının ve güvenliğinin mevcut durumu durma noktasındaysa, özellikle zayıf ve gelişmekte olan ülkelerde bu şirketler kaçınılmaz olarak fayda sağlayacaktır. Ancak böyle bir durum ortaya çıkmadan önce ülkelerin, devletin bekası ve güvenliği için kamu yararını ve çıkarlarını dikkate alan, demokratik bir sistem içinde faaliyet gösteren veya sürdüren ve geliştiren modern bir ordu kurmaya çalışması daha mantıklı görünmektedir. Karar vericiler her zaman bu şirketlere güvenirlerse, paralarını, madenlerini ve maden kaynaklarını kullandıkları sürece askeri koruma sağlayabileceklerdir.

Bu şirketler, muharebe operasyonları için geniş bir yelpazede taktik, operasyonel ve stratejik komutanların yanı sıra, savaş uçağı kullanması gereken savaş pilotları ve muharebe görevlerini yerine getirebilecek personel yetiştiriyor. Deneyimli, eğitimli ve kalifiye personel, işverenin mevcut kuvvetlerinin muharebe kabiliyetini ve motivasyonunu artırabilecektir. Örneğin, EO 16. Angola Tugayı'nı eğitti, UNITA'nın yanında ön saflarda savaştı ve Angola Hava Kuvvetleri'nin uçuş ekibini sağladı. Ayrıca UNITA komuta merkezlerine zarar vermek için komuta operasyonları yürüten özel bir kuvvet sağladı (Spicer, 1999: 46).

Sonuç olarak, özel askeri şirketler, askeri eylemleri müşterilerine yönlendirme gücüne sahiptir. Bu yetkiler, kriz zamanlarında ülkelerin elini güçlendirmek için birer araçtır. Ancak konu yanlış yöne giderse zaten zor durumda olan hükümetin haklarını arayarak çıkmazı nasıl kırabileceği soru işaretidir.

1.7.4.Askeri Eğitim

Amerika Birleşik Devletleri de dahil olmak üzere bazı eyaletler, askeri eğitim tesisleri sağlar veya özel askeri şirketlerden uzman personel, ekipman ve malzeme satın alır. Bu tür şirketler, eğitim ve danışmanlık hizmetleri sağlamada, sıfırdan yeni ordular kurmada, mevcut kuvvetleri geliştirmede ve mevcut kuvvetlere stratejik tavsiyelerde bulunmada ön saflarda yer almaktadır. Bunun en ünlü örneği Military Professional Resources Incorporated'dır (MPRI). Şirket Balkanlar'da halk arasında itibar kazanmıştır.

Askeri danışmanlık sektörünün önde gelen şirketlerinden MPRI, çalışanları hakkında ilginç bilgilere sahip. Şirketin ABD Ordusunda görev yapmış generalleri bile var. Orada oldukça fazla var. Şirket, Yugoslavya'nın Balkanlar'da dağılması sonucu ortaya çıkan devletlerdeki uzmanlarının eğitim ve stratejik danışmanlık hizmetleri ile Amerika Birleşik Devletleri'nde

kendini kabul ettirmiştir. Şirket ayrıca Afrika'da asker eğitti (Wayne, 2002). Ayrıca MPRI, Ekvator Ginesi'nin diktatörü Theodoro Obiang Nguema'nın başkanlık sarayını koruyan güvenlik güçlerini eğitti (Vallechinsky, 2009).

MPRI, müşterilerine sunduğu hizmetler sayesinde orduyu modern ve verimli bir orduya dönüştürme yeteneğine sahiptir. Bunu Hırvat ordusunu eğitirken gösterdi. Şirket, Hırvat ordusuyla yaptığı anlaşma uyarınca, Sovyet sistemine alışkın subayları demokrasi, sivil-asker ilişkileri ve profesyonel bir ordu ilkeleri konusunda eğitmek için bir eğitim programı başlattı. Barış için Ortaklık kapsamında NATO Standartları. Ancak, Ağustos 1995'teki Hırvat Fırtına Operasyonu, şirketin Hırvat ordusuna amaçladığından daha fazla yetenek verdiğini gösterdi. Hırvat ordusuna yönelik operasyonları hakkında yorum yapan BM askeri gözlemcisi, operasyonun doğası gereği NATO askeri akademilerinin operasyona en yüksek puanı vermesi gerektiğini söyledi. Bu nedenle, eğitim anlaşmasının yanı sıra, Hırvat ordusu, şirketin eğitim hizmetleri aracılığıyla önemli bir saldırı gücü haline geldi (Singer, 2009: 204-210).

Küresel özel askeri pazarın ortaya çıkmasıyla birlikte, bu şirketler uluslararası alanda aktif oyuncular haline geldi. Özel askeri şirketlere uluslararası operasyonlar düzenleme, yeni ordular kurma ve eğitme ve ABD ordusunun hükümete katılamayacağı, katılmak istemediği veya katılmak istemediği alanlarda tavsiyelerde bulunma fırsatı verdi. Kongre ve halk içeri girdi ve tepki gösterdi. Singer'e göre bu şirketlerden biri olan MPRI'nin faaliyetleri ABD dış politika hedefleriyle ilgiliydi (Singer, 2009: 199-200). Bu, Amerika Birleşik Devletleri'nin ulusal ve askeri amaçlarına hizmet eden bu şirketin imajını yarattı.

Özel askeri şirketlerin bilgi, deneyim ve becerileri ile saygın personel istihdam ettiği bilinmektedir. Bilgi, deneyim ve kalifiye personel eksikliği nedeniyle, zayıf ve gelişmekte olan ülkeler genellikle ordularını yükseltmek veya yeniden düzenlemek için bu şirketlere yönelirler. Böylece zayıf ordular bu şirketler sayesinde yeteneklerini geliştirirken, güçlü ordular uzman personelini bu şirketlere kaptırır. Ayrıca, ordularına diğer devletlerin ordularına göre avantaj sağlamak için insan kaynaklarını paylaşmaları gerekir.

Bu şirketler genellikle orduya teknik ve taktik eğitim veriyor. Ancak bir orduyu ordu yapan, manevi değeridir. Ordunun en önemli değerlerinden biri de ülkesine, milletine ve halkına bağlı olmasıdır. Soru, bu eğitim şirketlerinin müşterilerine bu değerleri ne ölçüde aşılayabileceğidir. Bunu göz önünde bulundurarak, özel bir firmanın bu tür ahlaki değerleri yalnızca kâr elde etmek amacıyla askeri bir devlet kurumuna devredebileceğine inanmak gülünç olur.

Sonuç olarak, bu şirketler ordunun kapasitesini ve kalitesini artırmak için önemli taktik ve teknik eğitim veriyor. Ancak en önemli amacı kar elde etmek olan bu şirketlerle askerlikte olması gereken ahlaki değerlerin kazanılabileceğine inanmak oldukça zordur.

1.7.5.Lojistik

Lojistik kavramı askeri kökenli bir kavramdır. İlk olarak 1905'te askeri malzeme ve personelin nakliyesi, tedariki, bakımı ve yenilenmesi sürecinin tamamını tanımlamak için kullanıldı. Tanımın ortaya çıkmasıyla birlikte, sonuçların askeriye üzerindeki önemli etkisi kabul edilmiş ve bu alanda birçok lojistik model geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Lojistik becerileri ve uzmanlığı, insanlık tarihindeki savaşların sonucunda önemli bir rol oynamıştır. Örneğin, Amerikan Bağımsızlık Savaşı'ndaki Amerikan yenilgisini lojistik bir başarısızlık izledi. Amerika'daki İngiliz Ordusu, savaş sırasında İngiltere'ye bağımlıydı. Savaşın zirvesinde, yurtdışındaki 12.000 tümen sürekli olarak İngiltere tarafından beslenmeyi bekliyordu. Tedarik yönetimi, şirketlerin moralini ve savaş eğilimini etkileyen çok önemli bir faktördür ve İngiltere o dönemde birçok zorlukla karşı karşıyaydı. Ordu Lojistik Teşkilatı sadece 1781'de kuruldu. Ama çok geçti. Dünya savaşları, herkese ulaşım, stoklama ve dağıtımını optimize etmenin ve kontrol etmenin önemini gösterdi. Malların hızlı bir şekilde taşınmasının yanı sıra, gerektiğinde malın depolanması, gerektiğinde hazır bulundurulması, depolama sürelerinin taviz verilmemesi, iadelerin sağlanması gibi lojistik yönetiminin temel ilkeleri oluşturulmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra barış zamanında lojistik yönetimin ilkeleri sorgulanmaya başlanmıştır (Çekerol, 2013: 4).

Askeri destek (tedarik) şirketlerinin lojistik hizmetlerini dışarıdan temin etmesi bu sektörde büyük bir pazarın oluştuğunun göstergesidir (Singer, 2009: 224). Askeri yardım şirketleri ek askeri hizmetler sunmaktadır. Bu şirketler, müşterilerinin temel hedefleri ve yetenekleri konusunda uzmanlaşmazlar. Bunun yerine, ikincil ordu görevlerinde uzmanlaşırlar. Bu şirketler grubu genellikle lojistik hizmetler sunar. Askeri operasyonların sonuçları, etkinliği, verimliliği, boyutu, süresi vb. Lojistik faktörlerin belirlenmesinde kilit faktörlerden biri. Bu nedenle bu firmaların müşteri hizmetleri çok önemlidir (Singer, 2003).

Lojistik, askeri teçhizatın, araçların, personelin (insan gücü) bakımı, nakliyesi ve geçim kaynakları ile saha birliklerinin bakım ve geliştirilmesini ifade eder. Ordunun ana rolü savaşmaksa, lojistik ikincil bir görevdir. Ancak bu, lojistik açıdan önemli olmadığı anlamına gelmez. Aslında lojistik olmadan savaş olmaz. Bu nedenle lojistik ordular için çok önemlidir.

Bu alanda dış kaynaklardan yararlanan programların devlet ordusu üzerinde hayati bir etkisi olabileceğini tahmin etmek zor değil.

Bugün, bu şirketler devlet ordusuna çok büyük miktarda hizmet veriyor. Aslında, bu şirketlerden biri olan Brown & Root, bir dizi ABD lojistik hizmetinde yer almıştır. Singer'a göre, Amerikan askeri planlamacıları artık bu şirketler olmadan askeri harekatı hayal edememişlerdir (Singer, 2009: 225).

Askeri pazara girdikten sonra, sivil tabanlı BRS, ABD Ordusu Lojistik Sivil Büyüme Programı (LOGCAP) kapsamında acil durum planlaması sırasında orduyla çalışmak üzere 1992'de bir anlaşma imzaladı. Şirket, Bosna, Kosova, Makedonya, Macaristan, Arnavutluk, Hırvatistan, Yunanistan, Somali, Zaire, Haiti, Güneydoğu Asya ve İtalya'daki askeri birlikleri destekledi. Somali'deki insani kriz nedeniyle "Umut Reformu" operasyonunu desteklemek için şirkete yeniden danışıldı. İlk ABD birliklerinin gelmesinden kısa bir süre sonra Mogadişu'ya ayak basan şirket, ABD birliklerinin ülkeden çekildiği Mart 1995'e kadar orada kaldı. Şirket, araçlar, tedarik hatları, yemek, çamaşırhane ve mezarlıklar işletmektedir. Ayrıca şirket, bölge sakinleri için önemli bir istihdam kaynağı olmuştur (Ricks ve Schneider, 2000: 6).

BRS'nin Kosova'da sunduğu hizmet muhteşem. 12 Haziran 1999 ile 30 Eylül 1999 tarihleri arasında Kosova'ya girdikten sonra şirket 192 kamp, 13 helikopter durağı, 14 kantin, 37 saha duşu ve 671 tuvalet inşa etti. Ayrıca yakıt ve su temini gibi birçok lojistik hizmeti de gerçekleştirmiştir (Wynn, 2000).

Daha önce de belirtildiği gibi lojistik, askeri operasyonların en önemli parçalarından biridir ve bu alanda dış kaynak kullanımı yapılırken dikkate alınmalıdır. En az yapılan hatalar ise arkada tek askerden başlayarak ön cephede kelebek etkisinde kullanılan tanklar, topçular ve tüfeklerdir. Teknik hatalar taktik kayıplara yol açacağından ve taktik kayıplar stratejik düzeyde büyük bir sorun olacağından bu, tüm ekipman ve personelden her şeyi olumsuz etkileyecektir. Dolayısıyla bu alanda özelleştirme deneyimi ve kaynak kullanımı kamu sektörünün diğer sektörlerine göre daha önemlidir. Hataların telafisi başka yerlerde bulunabilir, ancak savaş alanında veya ülke savunmasında yapılan hataları telafi etmek kolay değildir.

Bu noktada konuya açıklık getirmek için DynCorp'un ABD ordusuyla yaptığı destek anlaşmasına bakmak faydalı olabilir. Eski DynCorp çalışanı Tom Greer - Tuğgeneral Lloyd Waterman (ABD Ordusu, Avrupa Lojistik Komutan Yardımcısı) - durumu açıklayan bir mektup yazdı - DynCorp'un ABD ordusunu ve havacılık bakımında görevlendirilen ve istihdam edilenleri yanlış yönlendirdiğini iddia etti. mesleki açıdan bilgi ve becerilerinin

yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. DynCorp'a göre, çalışanların bir kısmı eski güvenlik görevlileri, aşçılar, garsonlar, mağaza çalışanları ve kasiyerlerdi. Davacı, yüksek teknolojlili teknik silah sistemlerinin ve uçakların yetersiz personel tarafından onarılmasının, onları işleten mürettebat için kasıtlı bir tehdit oluşturduğunu iddia etmektedir (O'Meara, 2002).

Singer, şirketin gelirlerini artırmak için ucuz ama beceriksiz insanları kullanmak isteyeceğini söyledi. Ancak ordu personelinin hayatını riske atmaya değmez (Singer, 2009: 251). Bu yüksek teknolojlili silah sistemlerini kullanan askeri personelin kolay eğitilmediğini de dış kaynak kullanmadan önce belirtmek gerekir. Greer, Afganistan'da askeri operasyonların başlamasından bu yana düşman saldırılarına ek olarak, kazanın nedeninin bakım ve teknik bir hata olduğunu söyledi. DynCorp'un düşen uçağın onarımından da sorumlu olduğu söyleniyor. Sonuç olarak, DynCorp'un personel ve mesleki beceri eksikliği bu kazaların nedenidir (O'Meara, 2002).

Singer, müşterilerin kritik alanlarda işlerini özel askeri şirketlere kaydırıldığını ve bunun müşteriler için iki potansiyel sorun oluşturduğunu ifade etmiştir. Bunlar (Singer, 2009: 255);

- “ Şirket en çok ihtiyaç duyulduğu anda işi bırakabilir.
- Şirket müşteri üzerinde hâkimiyet kurabilir.”

Tabii ki, herhangi bir şirketin ilk sorunu vardır. İkinci sorun genellikle tedarikçiler ve zayıf müşterileri arasında görülür. Ancak özel askeri şirket savunucuları, şirketlerin imajını zedelemek istemedikleri için bu tür tedbirlerin mümkün olmadığını söylemektedir (Singer, 2009: 255).

Ama bu çok iyimser bir görüş. Başta Afrika olmak üzere birçok şirketin önemli gelir kaynaklarına ipotek sağladığı biliniyor ve bu müşteriler önemli kararların alınmasında etkili oluyor. Dolayısıyla bu şirketler, askeri operasyonlar amacıyla müşterilerinin ulusal çıkarlarına değil, şirketlerinin çıkarlarına göre hareket edebilirler.

Askeri hareketin en önemli noktalarından biri olan lojistik insan gücü de oldukça önemlidir. Şirketin sözleşmeli personelinin kısa süreli işten çıkarılması, askeri operasyonların seyrini etkileyecektir. Askeri operasyonlar sırasında istifa eden askerler ağır şekilde cezalandırılır. Özel askeri şirketlerin çalışanları bu cezadan korkmuyor. Elbette askerlerin ceza korkusuyla işlerini yaptıklarını söylemiyoruz. Artı tarafta, askeri personelin bir takım değerleri vardır. Vatanseverlik, kahramanlık, vatana bağlılık, askerlik vb. vb. Ancak özel askeri şirketlerin personeli daha çok bu değerlerden para kazanmaya odaklanmaktadır. Orduda değerler ön

plandayken, özel askeri şirketlerde para ve kar her şeyden önemlidir. Özel bir askeri şirket çalışanlarının iş ahlakı zayıfsa büyük bir sorun ortaya çıkacaktır. Özel askeri şirketlerin çalışanları, özellikle lojistik akışların kesintisiz ve sorunsuz olması gereken bir operasyonel ortamda yüksek risk altında kabul edilmektedir. Singer'ın belirttiği gibi (Singer, 2009: 259);

Kanada ordusu, Balkanlar'a lojistik destek sağlamak için AT Frontec ile bir sözleşme imzaladı, ancak şirket defalarca personel azalttı. Benzer şekilde, İngiliz Kraliyet Donanması tamirhanelerini özelleştirme planları, işçi grevleri tarafından riske atıldı.

Özel askeri şirketlerin lojistik illerdeki askeri etkilerinden biri de bağımlılık meselesidir. Daha önce de belirtildiği gibi UNITA, Sierra Leone Yürütme Sonucu (EO) ile anlaştı. Şirket UNITA'ya karşı başarılı oldu ve ülkeyi terk etti. EO'nun dağılmasıyla hükümet çıkış noktasına döndü ve UNITA güçlendi. Bu yüzden hükümet şirketi çalışmaya çağırmak zorunda kaldı. Bu şirket olmadan Angola ülkede düzeni sağlayamazdı. Angola'da askeri bir güç olarak hizmet etmenin yanı sıra, şirket birçok silah, teçhizat ve malzeme tedarik etti. Bunu kendi ordusuyla gerçekleştiremeyen Angola, şirkete fazlasıyla bağımlı hale geldi ve ülkede düzeni sağlayamadı. Ordusunu modernize edip geliştirmek yerine şirkete yatırım yaptı. Buna ek olarak, bazı ABD askeri uzmanları, lojistik sektöründe özel askeri şirketlere güvenmenin ordunun sektörde güç kaybetmesi nedeniyle orduya zarar verdiğini söyledi. Çünkü bu şirketlere aşırı güvenmek, ordunun bu alanlarda kendi sistemini kurmasını, personelini eğitmesini, uygun makineler edinmesini ve deneyim kazanmasını engellemektedir. Bu, orduyu hazırlıksız ve zayıf bırakarak hareketin en kritik anında şirketleri devlete indirecektir (Latham, 2009; Singer, 2007).

Askeri teçhizatın askeri teçhizattan sorumlu yardımcı personeli, gerekirse cephede ve arka güvenlikte muharebelerde görev alabilir. Dolayısıyla bu birimlerin rolünü sadece orduya destek olarak değerlendirmek yanlıştır. Bu birlikler, gerektiğinde savaşın seyrini değiştirebilecek bir muharebe kuvveti olarak kullanılabilir. Bu açıdan bakıldığında, organik askeri kuruluşlardan ziyade özel askeri şirketlerden sağlanan muharebe destek hizmetleri her zaman etkili olmayabilir. John Toland'ın *Battle: The History of the Spring, II. World War* adlı kitabında belirtildiği gibi, II. Dünya Savaşı sırasında, Bahar Savaşı cephe personelinin mücadelesi nedeniyle savaşın gidişatını değiştirdi (Toland, 1999). Sonuç olarak özel askeri şirketlerin askeri destek alanında yani lojistik bölgede yoğun olarak kullanılması komutanların bu tür kaynaklara sahip olmasını engelleyecektir. Ve bazı durumlarda, bu şirketler kendi güvenliklerini sağlayamazlarsa, komutanların onları korumak için kuvvet ayırması gerekmektedir.

1.7.6. Personel

Askeri şirketler tarafından hizmet sağlanması, kaçınılmaz olarak askeri operasyonlarda yer alan personeli etkileyecektir. Özellikle yurt dışından farklı kültür ve anlayışa sahip bir grup orduya katılarak faaliyet gösterecektir. Bu noktada iki grubun bir araya gelip ortak bir noktada buluşması önemlidir.

Şirket çalışanları ordunun değerlerine uygun hareket etmezse büyük bir çatışma kaçınılmazdır. Bu doğru yönetilmezse, ordu aynı hedefe sahip iki grup yerine, sürekli olarak birbirinin işini zorlaştıran çatışan iki grupla uğraşmak zorunda kalabilir (Toland, 1999). Bu noktada lider kadronun bu konuda çok dikkatli olması gerekecektir.

Özel askeri şirketlerle yapılan sözleşmeler kapsamında şirket çalışanları, askeri personel ile aynı görevleri yerine getirebilirler. Operasyon alanında birbiriyle etkileşim halinde olan bu iki grubun bileşenleri kaçınılmaz olarak birbirinden etkilenecektir. Şirket çalışanları askeri personelden büyük meblağlarda para alırsa (çoğu şirket çalışanlarına daha fazla öder), bu askeri personel arasında kırgınlık yaratacaktır. Sonuç olarak, ordunun moralini etkileyebilir. Çalışan motivasyonu düşer ve verimlilik düşer. Tarihte çok örneği var. Örneğin, Napolyon Savaşları'ndan sonra Fransız ordusundaki İsviçreli paralı askerlere diğer askerlerden daha fazla maaş verildi. Sonuç olarak, iki taraf çatıştı. Sonunda orduda ciddi bir ayaklanma patlak verdi (Singer, 2009: 315).

Özel askeri şirket personeli için bir diğer önemli konu da önemli askeri personeli orduda tutmamaktır. Devletler, özel askeri şirketler için daha fazla para kazanabileceklerini düşünen kilit askeri personeli elinde tutmakta zorlanacak. Öte yandan bu durumun, kişinin gelirini artırma ve orduda prestij kazanma isteğini artıracığı söylenebilir. Bu elbette ordunun insan kaynağının değerini ve kalitesini artıracaktır. Yani ordu askerleri ihtiyaçlarını karşılamak ve kalitelerini yükseltmek için çok çalışacaklardır. Kritik personeli orduda tutmak zor olduğundan, bu personeli teşvik edecek ve memnuniyetini artıracak önlemler alınması gerekecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. GÜVENLİĞİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ: GELECEĞİN GÜVENLİĞİNDE ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLER

2.1. Güvenliğin Geleceğinde Özel Askeri Şirketlerin Rolü ve Önemi

Çalışmanın daha önceki bölümlerinde de belirtildiği üzere dünya ekonomisindeki yapısal dönüşümler ülkeleri hemen her alanda özelleştirmeler yapmaya teşvik etmiştir.

Bu durum ise özel askeri şirketlerin ortaya çıkmasında önemli etkenlerden biri olmuştur. Günümüzde ise kapitalizmin adeta vahşi boyutlara ulaşması ekonomik ve sosyal yaşamda hemen her alanı etkilemiştir. Bu aşamada devletler de en temel harcamalarında maliyet etkin çözümlere yönelmişlerdir. Bu sebeple günümüzde bazı devletler gerek kamuoyuna açık gerekse gizli şekilde özel askeri şirketler ile sözleşmeler imzalamaktadırlar.

Peki, bu durum yakın ve orta gelecekte nasıl olacaktır? Özel askeri şirketler varlıklarını devam ettirebilecekler midir? Eğer bu şirketler hizmet alanlarını genişletirlerse gelecekte meşrutiyet kazanarak bugün olduklarından daha etkili ve daha fazla tercih edilir olabilirler mi?

Bu noktada çalışmanın ana temasına da uygun olarak şahsi kanaat geleceğin güvenliğinde özel askeri şirketlerin varlıklarını devam ettirecekleri ve hatta bu şirketlerin bugün olduğundan çok daha fazla alanda meşru hizmetler ve çözümler sunabilecekleri yönündedir. Bu sayede bu şirketlerin yakın ve orta gelecekte çok daha fazla tercih edilecekleri varsayımı yapılmaktadır. Belirtilen şahsi görüşün temellendirilmesi için bazı gelişmelerin ve örneklerin belirtilmesi faydalı olacaktır.

Özel askeri şirketlerin ortaya çıkışındaki en önemli etkenlerden ilkinin maliyet-fayda temelli harcama planlamaları olduğu çalışmanın daha önceki bölümlerinde belirtilmişti. Bu şirketlerin ortaya çıkmasında ve hatta büyüyüp gelişmesindeki bir diğer önemli etken ise, devletlerin çatışma bölgelerine veya muharebe alanlarına direkt olarak müdahale etmek yerine henüz hukuki olarak bağlayıcılığı bulunmayan bu şirketler üzerinden müdahale etme stratejileridir.

Özellikle 11 Eylül sonrasında güvenliğin değişen doğası ve algılamaları nedeniyle devletlerin sınır aşırı operasyonlarda bölgesel çıkarları doğrultusunda yerel vekil unsurlarla iş birlikleri yaptıkları ve bu unsurlardan istifade ettikleri görülmüştür. Bugün konuşulan vekalet savaşları işte bu anlayışın bir ürünüdür.

Peki ülkelerin bölgesel çıkarlar için kullandıkları vekil aktörler ile olan ilişkileri hep olumlu mu seyredecektir?

Devletlerin bölgesel amaçları ve stratejileri doğrultusunda eğit donat programları ile oluşturdukları vekil unsurların günün sonunda kendilerini eğiten donatan ve yetiştiren ülkeler ile çıkar çatışmalarına girmeyecekleri garanti edilemez. Neticede bu unsurlar belirli çıkarlar ve karşılıklı kazançlar doğrultusunda bu devletler ile iş birliği içerisine girmişlerdir. O halde çıkarlar değişirse veya kazanç dengesi bozulursa tutumlarda değişebilir ve bu değişiklik vekil unsurları oluşturan, onları eğiten ve donatan devlete hem askeri hem politik hem de ekonomik olarak pahalıya mal olabilir.

Bu sebeple geleceğin güvenliğinde yasal statü kazanmış özel askeri şirketlerin şartları ve çerçevesi belirlenmiş sözleşmeler ile devletler tarafından görevlendirilmeleri işveren devletin olası kötü sürprizlerle karşılaşmasını engelleyecektir. Buradan hareketle ileride devletlerin yerel eğitimsiz vekil unsurlar yerine profesyonel özel askeri şirketleri tercih etmeleri şaşkırtıcı olmayacaktır. Öte yandan artık devletler hantal ve çok kademeli işlevsiz ordulardansa küçük ama profesyonel ve göreve göre eğitilmiş birimlere yönelmişlerdir. Sundukları maliyet etkin çözümler düşünüldüğünde özel askeri şirketlerin, devletlerin bu yeni taleplerini karşılayabilecek yapılanmalar oldukları aşikârdır.

Ek olarak ticari birimlerin sürekli büyüme, gelişme ve hizmet yelpazelerini genişletme eğiliminde oldukları düşünüldüğünde özel askeri şirketlerin yakın gelecekte hizmet alanlarına özel istihbarat birimleri, özel deniz kuvvetleri ve hatta özel hava kuvvetleri gibi yeni hizmetler ekleyebilecekleri ihtimali pek de ütopyik olmayan bir durumdur. Örnek vermek gerekirse ABD merkezli Draken International şirketinin 78 adetlik jet uçağı (Savaş Jetleri) envanteri ile eğitim ve harbe hazırlık hizmetleri vermesi, Fransız sermayesinin Birleşik Arap Emirlikleri'nde kurduğu bir şirket üzerinden Brezilya'dan Mirage-2000 uçakları satın alması ve bu uçaklar ile Körfez ülkelerine elektronik harp ve taktik eğitim hizmetlerinin verilmesi yukarıda belirtilen tezin gerçekleşme sürecine girdiğini gözler önüne sermektedir.

Bu örneklerden hareketle “Geleceğin Güvenliğinde Özel Askeri Şirketlerin Rol ve Öneminin” daha detaylı anlaşılabilmesi için, özel askeri şirketlerin yakın gelecekte rol oynayabilecekleri muhtemel alanların işaret edilmesi isabetli olacaktır.

2.2.Savaşın Dönüşümü ve Askeri Alanda Yaşanan Değişimler

Yakın tarihte yaşanan iki olay geleneksel savaşın doğasını radikal anlamda değiştirmiştir. Bunlardan ilki Soğuk Savaş'ın sona ermesi, ikincisi ise 11 Eylül 2001 terör saldırılarıdır. Soğuk Savaşın sona ermesi askeri alanda birçok değişimi beraberinde getirmiştir. Van Creveld (1991) savaşın değişiminin ilerlediği yönü tarif etmiştir. O'na göre bilinen silahlı çatışmalar kaybolmaya yüz tutarken, radikal yeni savaşlar ortaya çıkmakta ve eski savaşların yerini almaktadırlar.

Düzenli ordulara karşı, onunkinden tamamen farklı şekilde örgütlenen, basit silahlarla donanmış, bunların gerektirdiği savaşıma usul ve tertiplerini kullanan „gerilla orduları’ ve savaş tarzı ortaya çıkmıştır. „Düşük Yoğunluklu Çatışma, „Gerilla Savaşı’ gibi adlar verilen bu yeni savaş konseptini uygulayan ve buna göre örgütlenen hareketler muntazam orduları yenebilmiştir. Modern çağ ulus devletlerinin ordu ve savaş konusunda neredeyse standart bir model ortaya koymalarına karşılık, silahlı gücün, savaşmanın bambaşka bir tarzını temsil eden gerilla ordusu ve savaşı da bir modern çağ olgusudur. Bu „muhalif’ savaş konsepti ve tarzı, modern çağ ordularına ve onların savaş tarzlarına karşı gayet etkili olabilmiş ve zaferler kazanmıştır. Bu sürece örnek olarak Vietnam gerillalarının ABD’yi ve Afganlı mücahitlerin Sovyet Ordusu’nu yenilgiye uğratmaları verilebilir (Laçiner, 2002).

ABD, 9 yıl boyunca 550 bin askerle savaştıktan sonra 50.000 askerini kaybetmeyi başaramayınca Vietnam'dan kaçmak zorunda kaldı. Dokuz yıl sonra, Sovyetler Birliği 1979'da Afganistan'ı işgal etti, 30.000'den fazla insanı öldürdü ve geri çekilmeye zorladı. Afganistan'daki direniş karma bir gerilla örgütüydü. Ciddi eğitime, birbirleriyle işbirliği yapamamaya, birden fazla şirket toplamaya ve büyük saldırılara katılmamaya rağmen, isyancılar Sovyet ordusunu dağıtmayı başarmışlardır (Creveld, 1991:27). Creveld (1991:211) konvansiyonel savaşın son nefesini vermekte olduğunu ve düşük yoğunluklu savaşın egemen olmasıyla beraber son iki yüzyılda stratejide elde edilen bütün gelişmelerin boşa gidebileceğini belirtmiştir. O'na göre konvansiyonel savaştan düşük yoğunluklu mücadeleye geçiş, özellikle en güçlü ve en ilerlemişleri de dâhil, bugünün silah sistemlerinin çoğunun hurdaya ayrılmasına sebep olacaktır.

Savaşın heterojenliği gittikçe artmaktadır ve bu durum bir ülkenin komşusunun, dostunun ya da rakibinin askerî gücünü değerlendirmesini güçleştirecektir. Savaş planlamacıları ve savaşları önlemeye çalışanlar şimdiye kadar görülmemiş bir karmaşa ve belirsizlikle karşı karşıyadırlar. Alvin ve Heide Toffler’a göre savaşın çeşitliliği öylesine yüksek bir düzeye

çıkartılmıştır ki hiçbir ülke her şeye muktedir bir askerî güç yaratamaz (Toffler ve Toffler, 1994:83-84).

Dünya sözde bir „kötü imparatorluk’ yerine şimdi „dağılmış tehditlerle’ yüz yüze bulunmaktadır. Soğuk savaş sırasında düşman biliniyordu. Aynı bugünkü bazı terörist saldırılarında olduğu gibi yarın düşmanın kim olduğunu bilmek bile mümkün olmayabilir. Saldıracak önemli bir altyapısı ya da komuta merkezi olmayan bir terörist çetesine veya bir uyuşturucu savaş beyine ve hatta küçük bir devlete karşı „büyük misilleme’ yapma imkânı pek mümkün görünmemektedir (Toffler ve Toffler, 1994:103). 1618-1648 Otuz Yıl Savaşları’nı sonlandıran Westfalya Barışı (1648) sınırlar içindeki olaylarda egemenliği kutsal

addederken „devlet’in doğuşunu sağlamlaştırmıştır. Savaşın yalnızca devletler tarafından sürdürülebilecek bir şey olduğu fikri Viyana Kongresi’ni (1814-1815) izleyen yıllar boyunca güçlenmiştir (Creveld, 1991:44, Singer, 2009:57). Clausewitz’in savaş hakkındaki fikirleri 1648’den beri savaşın devletler tarafından yapıldığı gerçeği üzerine kurulmuştur. Savaşın yayılmasını ya da yapılmasını sağlayan Clausewitz’in üçlemesinin unsurları halk, ordu ve devlettir (Creveld, 1991:44).

Van Creveld’e göre Clausewitz’in savaşın; bu üç unsur arasındaki keskin bölünme olduğunu ifade teorisi durağan bir teoridir. Creveld’in görüşünü destekleyen birçok araştırmacı soğuk savaş sonrası silahlı çatışmaların Clausewitz’in bu üçlemesinden farklı savaş biçimleri olduğunu iddia eder. Bu yeni çatışmaları bazı analistler „yeni savaşlar’ (new wars) olarak adlandırmışlardır (Creveld’den akt. Berndtsson, 2006).

Creveld bu yeni savaşlarda savaşacak unsurların devlet dışı unsurlar olacağını tahmin etmiştir. Gelecekteki savaşlar ordular tarafından değil, fakat bugün terörist, gerilla, haydut ve soyguncu adını verdiğimiz ve kendilerini tanımlamak için daha uygun isimler bulabilecek gruplar tarafından yürütülecektir. Bunların oluşumları muhtemelen kurumsal kavramlardan ziyade karizmatik kavramlar üzerine oturtulan ve „profesyonellikten’ çok fanatiklikle harekete geçirilen, ideolojik tabanlı bağlılıklar üzerine kurulacaktır. Düşük yoğunluktaki anlaşmazlıklar yayılmaya devam ederse bürokratik savaş teşkilatlarının yerini kişisel ve karizmatik özellikler üzerine kurulu gruplar alacaktır. Bu uzun mücadele boyunca, devletin yerini, değişik savaş organizasyonları alacaktır. Düşük şiddetteki ihtilafın artışı, eğer çabuk kontrol altına alınmazsa devletin tahribi ile sonuçlanabilir (Creveld, 1991:197-206).

Süresi belirsiz küçük çaplı muharebelerin çoğalması, düzenli silahlı kuvvetlerin mevcut birimlerinin yerini alacak, küçülecek ve zamanla ortadan kalkacaktır. Böylece toplumu düşük

yoğunluklu savaşın tehlikelerinden korumanın yükü hızla büyüyen güvenlik şirketlerine geçecek ve gelecekte bu işle uğraşan kuruluşlar eski "condottieri" olarak devletin yerini alacaktır (Creveld, 1991:213). Silahlı kargaşanın yeni şekilleri çoğalıp yayıldığında kamu ve özel, hükümet ve halk, asker ve sivil arasındaki çizgilerin 1648 öncesinde olduğu kadar bulanıklaşmasına yol açacaktır (Creveld, 1991:231).

Creveld'in Soğuk Savaş sonrası 1991 yılında tespit ettiği bu hususlar, 11 Eylül 2001 saldırıları ve buna karşı alınan tedbirlere bakıldığında on yıl önceden geleceği görebilme olarak değerlendirilebilir. Nitekim 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası Hardt ve Negri'nin yaptıkları çözümler de Creveld'in görüşleriyle paralellik göstermektedir. Hardt ve Negri (2004:74) Soğuk Savaş'ın bitişiyle düşman olarak ulus devletler yerine ağ-düşmanların ortaya çıktığını ve günümüzde bütün savaşların birer ağ-savaş olma eğiliminde olduklarını belirtmektedirler.

“ABD'nin ve müttefiklerinin 11 Eylül'den sonra farkına vardıkları şey, karşılarındaki düşmanın egemen, bütünlüklü bir ulus devlet değil bir „ağ’ olduğuydu. Düşman yeni bir biçimdeydi... Dağıtılmış ağın temel özelliklerinden biri, merkezi olmayan ve bir varış noktası sunmamasıdır... Merkezi olmayan, sabit bir sınır olmadan nasıl çekim yapabiliriz? Web her zaman, her yerde, herhangi bir ad altında görünebilir. Ordu, ani tehditlere ve bilinmeyen düşmanlara karşı daima hazır olmalıdır (Hardt ve Negri, 2004: 73-74).

Ağla savaşmak için ağ olmalısın. Bir ağ haline gelebilmek için geleneksel askeri aygıtı ve temsil ettikleri egemen iktidar biçimini kökten değiştirmek gerekir. Geleneksel ordular uzun zamandır küçük komuta birimleri gibi bazı gerilla savaş tekniklerini taklit etmeye çalışıyorlar, ancak bunlar sınırlı ve taktiksel kalmaktadır.” (Hardt ve Negri, 2004:77)

Hardt ve Negri'ye (2004:56) göre “Birinci Dünya Savaşı Avrupalı ulus devletler arasında geçen ve bunların emperyalist ve kolonyal yapılarının küresel dağılımı nedeniyle dünyanın birçok bölgesine sıçrayan bir çatışmaydı. İkinci Dünya Savaşı Asya'yı da içine alarak birincinin tekrarı oldu. Soğuk Savaş'a ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki küresel zıtlık sebep oldu ve çoğu ulus devleti iki taraftan birini seçmek durumunda bıraktı. Soğuk Savaş'ın bitmesiyle (1989-91) bugünkü emperyal „iç savaş’ haline girildi.”

Hardt ve Negri, savaşın ulus devletlerarasındaki siyasal amaçlı çatışmalarla sınırlı olduğu modern dönemi kısa bir soluklanma olarak görmekte ve insanlığın sanki bir kez daha, devamlı ahlâki ve dini renklere bürünen kör bir savaş haline doğru ilerlediğini belirtmektedir. “Günümüzün „postmodern savaş’ hali birçok bakımdan premodern savaşlara benzemektedir.

Eski öğelerin yeniden ortaya çıktığına dair bu gözlemler yeni olanı kavramak için yeterli bir araç sunmaz, bu sadece bir başlangıç teşkil eder. Postmodern savaş, hareketlilik ve esnekliği temel almakta, istihbarat, enformasyon ve maddi olmayan emeği içermekte, silahlanmayı dış uzayın sınırlarına, yeryüzünün her köşesine ve okyanusların derinliklerine kadar götürerek iktidarı daha da yaygınlaştırmaktadır” (Hardt ve Negri, 2004:60).

Yeni savaş biçimlerinin önemli bir özelliği de, cepheye savaşacak geniş ordulara duyulan ihtiyacın azalmaya başlamasıdır. Gelişmiş teknolojiler sayesinde insan gücünün yerini yeni silahlar ve teçhizatlar almaya başlamakta, savaşlarda vasıfsız insana duyulan ihtiyaç eskisine nazaran azalmakta ve uzmanlara daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Savaşlarda dünya tarihindeki en gelişmiş teknoloji kullanılmakta ve bazen bunun nasıl onarılacağını sadece bunu yapan insanlar bilmektedir. Bu uzmanlar ise çoğu kez özel sektörden devşirilmekte ve ihtiyaç duyulan yüksek düzeyde teknik ve lojistik destek özel firmalardan sağlanmaktadır (Zapçı, 2004).

Postmodern savaşın başka bir özelliği, enformasyon alanında hâkim olabilmek için sivil katılıma daha fazla gereksinim duyulmasıdır. Bu, ileride ordular için daha fazla sözleşmeli personele ihtiyaç duyulacağı anlamına gelmektedir (Zapçı, 2004). Askeri kuvvetler tarafından kullanılan bilgi sistemlerinin çoğu siviller tarafından tasarlanıp geliştirilmektedir. Gelecekte modern sistemlerin faal tutulması için sözleşmeli personele gereksinim vardır ve bu durum özellikle bilgiyle ilişkili sistemler için geçerlidir. Sivillerin savaştaki rolü büyük ölçüde artmış olduğundan askeri ve askeri olmayan uğraşlar arasında kesin bir çizgi çizmek giderek zorlaşmaktadır (Singer, 2009:113).

ABD ordusu giderek artan bir şekilde "sözleşmeli özel askerler" kullanıyor, yani genellikle eski subaylar tarafından yönetilen ve savaş alanında ve savaş alanında eğitim, askere alma ve diğer destek ve operasyonel hizmetler sağlayan özel şirketler. Sözleşmeli olarak işe alınan bu tür profesyonel özel askerler, aktif askerlerin yerini alır. Bu sözleşmelerin uygulanması, paralı asker desteği ile paralı asker ordusu arasındaki uçurumun giderek kapandığını göstermektedir (Hardt ve Negri, 2004:66).

Artık savaşlar Clausewitz’in üçlemesi (halk, ordu ve devlet) dışındaki aktörler tarafından da yürütülmektedir. Devlet-dışı (non-state) şiddet ve güvenliğin kullanılması olgusu da bu „yeni savaş” tezi içerisinde değerlendirilmektedir (Berndtsson, 2006). “Fiziksel zorlama araçları üzerindeki kontrolün kaybedilmesi ve bunların çeşitlenmesi devletin şiddet ve savaş tekeli olması” görüşünün zedelenmesi anlamına gelmektedir (Kaldor’dan akt. Berndtsson, 2006).

2.3.Güvenliğin Özelleştirilmesinin Nedenleri

Tarihsel süreç incelendiğinde özel orduların belli durumlarda ön plana çıktıkları görülmektedir. Singer (2009:71-73), özel orduların öne çıktığı durumları dört kategoride açıklar. İlk durum, savaşın nitelik nicelik ikileminden hangisini öncelidir. Savaşlar başarı için niteliğin ön plana çıkmasını gerektiriyorsa paralı askerlere ve özel ordulara duyulan ihtiyaç artmakta ve bunlar daha sık kullanılmaktadır. Çünkü bunlar kalifiye personeldir, tecrübe sahibidirler ve yetişmeleri uzun zaman alır. Savaşlarda nicelik ön plana çıktığında ise vatandaşlardan oluşan daha az eğitilmiş ve daha az tecrübeli askerler yeterli olacağından paralı askerlerin önemi azalmaktadır.

İkinci durum, bir bölgede askerlerin terhis edilmesiyle, başka zayıf devlet bölgelerinde meydana gelen savaşlar arasındaki tamamlayıcı ilişkidir. Özellikle bir bölgedeki fonksiyonunu kaybederek buradan ayrılmak durumunda kalan askeri güçlerin niteliğe ihtiyaç duyulan bölgelere kayması bu duruma sebebiyet verir. Napolyon Savaşlarında deneyim kazanan askerlerin Latin Amerika'nın İspanya'dan ayrılmak için verdiği bağımsızlık mücadelesinde kullanılmaları, Avrupa'da başarısızlıkla sonuçlanan 1848 isyanından kaçan askerlerin Amerikan iç savaşında kullanılmaları, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çok sayıda Alman'ın Cezayir'de ve Vietnam'da Fransızlarla birlikte görev yapması gibi olaylar bu durumlar için bazı örneklerdir (Singer, 2009:72).

Üçüncü durum özel askeri aktörlerin özellikle yönetimin zayıf olduğu ve tam olarak kontrolü sağlayamadığı bölgelerde gelişmesidir. Dördüncü ortak özellik ise askeri örgütlenmeler ile diğer ticari girişimler arasındaki yakın bağlardır. Bu tür ticari ittifaklar askeri başarıları ve daha büyük ticari getirileri mümkün kılan sonuçlara neden olmuştur. Bu tip yakın bağlantılar özellikle zayıf devletlerin olduğu bölgelerde geçerli olmaya ve etkili sonuçlar vermeye devam etmiştir (Singer, 2009:73).

Bugün ordunun özelleştirilmesinin nedenleri yukarıda belirtilen tarihsel nedenlerle paralellik göstermektedir. Bu nedenlerden ilki, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana dünya genelinde çatışmaların artmasıdır. Geçmişte iki büyük güç düzen ve istikrarı korumuş ve çatışma alanlarını sıkı kontrol altında tutmuştur. Bu süre zarfında birçok iç ayaklanma ya çatışmasız bir şekilde önlendi ya da kısa sürede bastırıldı. Soğuk Savaş'ın sona ermesi, yalnızca çatışma düzeyi üzerindeki kontrolü yok etmekle kalmadı, aynı zamanda çözülmemiş gerilimler ve yeni baskılar da yarattı. Sonuç olarak, istikrarsızlık önemli ölçüde arttı. Soğuk Savaş'ın sona

ermesinden bu yana, iç savaşın görülme sıklığı ortalama beş kat artmış ve büyük çatışma bölgelerinin sayısı neredeyse iki katına çıkmıştır (Singer, 2009: 91).

Geleneksel müdahale biçimi, bir süper gücün istikrarsızlık bölgesine girmesi ve müdahale etmesi şeklinde olacaktır. Soğuk Savaşın sona ermesi, büyük ülkeleri güvenlik önceliklerini değiştirmeye zorladı. Güçlü uluslar, istikrarı korumak için başka bir ülkeye doğrudan müdahale etmekte isteksizdiler. Bu ülkeler, bu tür müdahaleler için halk desteği almayı hiç olmadığı kadar zor buldular. Burada, bu süre zarfında, özel askeri firmalar yeni boşlukları doldurmuştur (Zapcı, 2004).

Askeri endüstrinin oluşumuna neden olan ikinci etken ise savaşın doğasında görülen geniş çaplı dönüşümlerin ÖAŞ'ler için yeni pazar olanakları yaratmasıdır. Bunlar emek piyasasına giren askerler ve silah piyasasına giren küçük çaplı ve ucuz silahlardır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, küresel bir küçülme hareketinin başlangıcı oldu. ABD ordusu, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana üçte bir oranında küçüldü. İngiliz ordusu da iki yüzyılın en küçüğü oldu. Orduda böylesine büyük çaplı bir küçülme ile birlikte, profesyonel subayların ilerleme şansı da azaldı. Dünya pazarı neredeyse askeri personelle dolu, bu da özel askeri işletmelere askeri personel arzının fazla olmasına neden oldu. Böylece, özel ordunun rezervleri genişlemekte ve hem çatışan gruplar hem de özel şirketler için fiyatlar düşmektedir. Sovyetler Birliği'nin Alfa Timi ve Güney Afrika'nın 32. İstihbarat Taburu gibi bazı emekli birlikler, dağılmadan kendi Özel askeri şirketleri kurmuşlardır (Singer, 2009: 95-96).

Orduların küçültülmesi sadece personel ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda her türlü şiddet kullanımına uygun araç ve silahlara özel sektörün erişimini de kolaylaştırmıştır. Özellikle Sovyetler Birliği ve uydu devletleri tarafından boşa çıkartılan askeri teçhizat piyasaya arz edilmiştir. İki Almanya'nın birleşmesinin ardından Doğu Almanya mevcut Sovyet teçhizatını açık arttırma düzenleyerek satmıştır. Böylece silah ve gereçler için oldukça ucuz maliyetli bir ikinci el pazarı oluşmuştur. Makineli tüfekler 60 dolara, reaktif zırh ile güçlendirilmiş bir T-55 tankı 40.000 dolara, savaş gemileri 200.000 dolara satılmıştır. Bu tür teçhizatın serbest piyasada alınıp satılması ile sadece askeri pazar değil, devlet ve toplum arasındaki askeri denge de temel olarak değişmiştir (Singer, 2009: 97).

Tehdit algılaması açısından en karmaşık ve pahalı sistemlerin daha tehlikeli oldukları düşünülmektedir. Ancak hafif silahlar (tüfekler, el bombaları, makineli tüfekler, hafif havanlar, kara mayınları ve diğer taşınabilir sistemler) günümüz savaşlarında en çok kullanılan

silahlardır. Yalnızca Doğu Afrika’da iki milyon insan bu silahlarla öldürülmüştür. Çatışmaların artma sebeplerinden biri de ucuz hafif silahların yaygınlaşması ve kolay elde edilebilmeleri olmuştur. Dünya genelinde 550 milyon civarında olduğu tahmin edilen hafif silahların bir kısmı silah tüccarları vasıtasıyla dünyanın her yerine taşınmıştır. Bunların elde edilmesi hem çok kolay hem de çok ucuz hale gelmiştir. Örneğin Uganda’da bir AK-47 Kaleşnikof tüfeğinin fiyatı bir tavuk fiyatına, Kenya’da ise bir keçi fiyatına satılmaktaydı (Singer, 2009:98).

Askeri hizmet endüstrisinin oluşmasını sağlayan üçüncü etken ise devletin etki alanında olan pazarların özelleştirmeye açılmasıdır. Keynesyen politikalar ve refah devleti uygulamaları 20. yüzyılın son çeyreğine kadar baskın ekonomik ilkeler olmuşlardır. Ancak 20. yüzyıl sonlarına yaklaşıldığında piyasa’nın üstünlüğü inancına doğru kademeli bir değişim ortaya çıkmıştır. Özelleştirme, devletin görev ve fonksiyonlarının mümkün olduğu ölçüde piyasa ekonomisine (özel sektöre) devredilmesidir (Yalçınkaya, 2015). En büyük ekonomik devrimlerden biri olarak nitelenen özelleştirme ile uzun yıllar devlet tekeli altında sunulan eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, posta ve telekomünikasyon, demiryolları ve havayolu taşımacılığı ve enerji gibi hizmetler giderek artan bir şekilde piyasaya devredilmektedir. Böylece özelleştirme sayesinde devletin geleneksel rolü ve görevlerinin önemli ölçüde ortadan kalktığına ilişkin bir inanış oluşmuştur.

Günümüzde kamu kurumları için iş yapmak artık sözleşme yapmakla özdeşleşmiştir. ABD kamu kuruluşları bütçelerinin yaklaşık olarak yüzde 80’ini sözleşmeli şirketlerle yaptıkları anlaşmalara harcamaktadır (Isenberg, 2009). Sağlık, eğitim, iç güvenlik, hapisane hizmetleri, çöp toplama, posta hizmetleri, vergi toplama, elektrik, su, doğalgaz ve benzer örnekler, devletin sorumluluğundan özel sektöre doğru kaymaya başlamıştır. Özelleştirme trendi devletin hâkim olduğu en karakteristik kurumlar olan adalet, eğitim, iç ve dış güvenlik gibi alanlara da sıçramıştır (Singer, 2009:122). Bu açıdan bakıldığında özel askeri endüstrinin ortaya çıkması özelleştirme ve devlet faaliyetinin neo-liberal yeniden yapılandırılması hareketinin bir sonucu olarak da görülmektedir (Adams, 2003:65).

Aslında askeri dış kaynak kullanımının benzeri, iç güvenlik piyasasında çoktandır görülmektedir. Özel güvenlik işi, dünya çapında büyümektedir ve birçok ülkede en hızlı gelişen sektörlerden biri olmuştur. Özel güvenliğin ülke içindeki gelişimi, devletin polis teşkilatının bazı iç güvenlik görevlerden tümüyle çekilmesine bağlıdır. İç güvenlik piyasası en çok yatırım yapılan, en çok büyüyen ve en büyük istihdam alanı yaratan bir sektör haline gelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri’ndeki özel güvenlik çalışanlarının sayısı polise kıyasla üç katına

çıktı ve Hong Kong'da beş kat arttı. İngiltere'de özel güvenlik pazarında çalışan yaklaşık 500.000 kişi var. Öte yandan poliste 136 bin kişi çalışmaktadır (Balta, 2009:220).

Özel güvenlikteki artışın büyük bir kısmı devlet tarafından kendilerine verilen görevler ile gerçekleşmiştir. Örneğin ABD'de çalışan özel güvenlik görevlilerinin yaklaşık üçte biri hükümet tarafından istihdam edilmektedir. Bu eğilimle bağlantılı olarak dört tarafı duvarlarla ve güvenlik sistemleriyle çevrili, güvenli giriş kapıları olan konut siteleri artık konut inşaatındaki norm haline gelmiştir. ABD'de bu şekilde inşa edilen her yeni beş siteden dördü özel güvenlik teşkilatlarınca korunmaktadır. Benzer uygulamalar dünyanın her yerinde görülmektedir. Çin'de 250.000 koruma personeli özel güvenlikte çalışmaktadır. Komünizm sonrası kamu teşkilatının nedeysse tümünün çökmesiyle birlikte Rusya 10.000'den fazla özel güvenlik şirketi ile bu alandaki muhtemelen en büyük patlamayı teşkil etmektedir (Singer, 2009:122123).

Özel askeri endüstri, bu küresel özelleştirme ve dış kaynak kullanımını eğiliminde bir sonraki adımdır. Bu, daha önceki kamu idaresi bölgelerinde pazara nüfuz etmenin bir sonraki boyutudur. Bir gözlemcinin ifadesiyle; "Mademki özelleştirme bugünlerin trendi, öyleyse neden savaş da özelleşmesin" (Singer, 2009:124).

2.4.Askeri Hizmet Tedarikçisi Şirketler

Askeri Hizmet Tedarikçisi Şirketler, savaş alanında ön planda ihtiyaç duyulan hizmetleri temin ederler. Bu sektördeki şirketler müşterilerine genel „birlik paketleri' ve „kuvvet artırıcı' destek sağlayan iki çeşit sözleşme sunarlar. İlk durumda, şirket müşterisine bünyesinde ağır silahlar, silahlı helikopterler, savaş uçakları da bulunan belli bir büyüklükte, savaş alanında yerel desteğe ihtiyaç olmadan bağımsız hareket edebilen muharip bir unsur sağlar. Böyle bir durumda şirket müşterinin var olan kuvvetlerinin yerini alabilmektedir. Bu birlikler sayı olarak küçük olsalar da etkinlikleri oldukça yüksektir. Bunların gücü, koordineli hareketi ve ateş gücünü kullanarak doğru zamanda doğru yerde olabilmelerine dayanır. Günümüz modern savaşının temel başarı faktörü bu türdeki küçük taktik birliklerin stratejik hedef noktalarına ulaştırılmasında yatmaktadır. Bu birliklerin savaşlardaki rakiplerinin askeri eğitimlerinin ileri düzeyde olmaması ve sayılarının sınırlı olması başarı şansını artırır ve karşılaşılabilecek muhtemel riskleri azaltır (Singer, 2009:156-158).

Askeri hizmet tedarikçilerinin sundukları ikinci hizmet çeşidi kuvvet artırıcı hizmetlerdir. Bunlar müşterilerin mevcut kuvvetlerine komutanlık etmek, mevcut yerel birliklere dağılan

timlerle bu birliklerin harekâtını yönlendirmek gibi görevler üstlenebilirler. Müşterilerin kuvvetleri genelde çok az bir eğitime tabi tutulduklarından ve disiplinli olmadıklarından üstün beceriye sahip birkaç kişinin bunlarla birlikte hareket etmeleri etkili sonuçlar verebilir (Singer, 2009:159).

Açıklanan bu iki hizmet sunum biçiminden ilki her türlü silah ve teçhizatı beraberinde kullanmak gerektirdiğinden daha fazla sermayeye ihtiyaç duyar. Diğer taraftan müşterinin potansiyel rakiplerinin imkân ve kabiliyetlerinin derecesi alınan riski arttırır. Netice de teşkil edilen birliğin bizzat savaşa girmesi söz konusudur. Bu da daha yeni işe alınmış birbirini tanımayan ÖAŞ işçilerinden ziyade tecrübeli, emir komuta birliği içinde çalışan, uzun süre önce teşkil edilmiş, yeterli eğitimlerini tamamlamış ve beraberliği olan birliklerin kullanılmasını gerektirir. Bunlar muharebe edebilecek kabiliyetteki birlikleri sağlayabilen şirketlerdir, en çok tanınanlar bu tip şirketler olsa da sayıları azdır ve ÖAŞ'lerin azınlıktaki bir kısmını oluştururlar. Güney Afrika kökenli Executive Outcomes adlı şirketin Sierra-Leone hükümetine isyancılarla mücadelede sağladığı destek bu şekilde bir destektir. İngiliz şirketi Sandline da bu tip şirketlere örnek olarak verilebilir. Bu sektör, ÖAŞ'lerin ön saflarda bulunmaları nedeniyle özel askeri endüstrideki en fazla tartışma yaratan sektördür (Singer, 2009:159).

2.5.Askeri Danışmanlık Şirketleri

Askeri Danışmanlık Şirketleri, askeri danışmanlık ve eğitim hizmetleri vererek müşterilerinin silahlı kuvvetlerinin yeniden yapılandırılmasını sağlayan şirketlerdir. Bu şirketler stratejik ve taktik ortamı yeniden şekillendirebilseler de, savaş alanındaki nihai risklerle baş eden yine müşterilerdir. Bunları askeri hizmet tedarik eden firmalardan ayıran en önemli nokta budur. Şirket çalışanları doğrudan savaşın içinde yer almayabilir ancak bunların verdiği destek oldukça önemlidir. Çünkü modern savaşta bilginin ve eğitimin kullanılması, ateş gücünün kullanılması kadar değerlidir. Bu firmaların sözleşme şartları hizmet tedarikçilerinkine kıyasla daha uzun vadeli ve dolayısıyla daha kazançlıdır. Amaç daha fazla tecrübeye ve uzmanlığa sahip olabilmektir. Örneğin ABD kökenli MPRI firması kadrosunda barındırdığı orgeneral rütbesi dâhil binlerce askerin tecrübesini müşterisine sunar. Herhangi bir kuvvetin böyle bir danışman grubunca yönlendirilmesi güçlü bir askeri avantaj sağlar (Singer, 2009:161).

Tipik danışmanlık sözleşmesi müşterinin karşı karşıya olduğu sorunu belirtir. Bir bölgeyi ele geçiren isyancıların bastırılması veya ordunun değişen şartlara göre yeniden

yapılandırılması gibi görevler sözleşmede açıkça tanımlanabilir. Bu şirketlerin verdiği hizmetler ve amaçları arasında paradoksal bir ilişki ortaya çıkabilir. İş dünyası dinamikleri açısından bakıldığında önemli olan işin sürmesi ve kazancın devam etmesidir. Ancak belli bir amaçla işe başlayan ÖAŞ bunu yerine getirdiğinde artık kendisine ihtiyaç duyulmayacağını da farkındadır. Müşterilerin çoğu karar verme işini şirkete devrettiğinden zamanla karar verme konusunda sıkıntılar yaşanabilir ve şirketin uzmanlığına gittikçe daha bağımlı bir durum ortaya çıkabilir. Bu durum daha sonraları şirket tarafından ek sözleşmelerle işe devam etme yönünde müşteriye bir baskı unsuru olarak kullanılabilir (Singer, 2009:162).

Bazen bu şirketler kendilerini hiç tahayyül etmedikleri çatışma ortamlarının içinde bulabilirler. Bu durum, kasıtlı olabileceği gibi görevin özelliği dolayısıyla aniden gelişen bir şekilde de ortaya çıkabilir. Örneğin eğitim veren bir ÖAŞ çalışanın teorik eğitimi pratiğe geçirme fırsatı elde ettiğinde sorumluluktan kaçınması oldukça zor olur (Singer, 2009:162).

2.6.Askerî Destek Şirketleri

Askerî Destek Şirketleri, lojistik, istihbarat, teknik destek, tedarik ve taşımacılık gibi öldürücü olmayan tamamlayıcı askerî hizmetler sunan şirketlerdir. Bu şirketlerin kullanılmasıyla müşterilerin kendi orduları daha çok savaş ve harekât üzerine yoğunlaşabilir. Bu sektör en geniş ölçekli, en fazla çeşitlilik gösteren ve en yüksek getirisi olan sektördür. Askerî özelleşme bağlamında üzerinde en az inceleme yapılan da bu sektördür (Singer, 2009: 163).

Bu şirketler çoğunlukla ‘müteahhit’ (yüklenici) olarak tanımlandıklarından genel olarak özel askerî endüstri analizlerine dahil edilmezler. Yapmış oldukları faaliyetlerin savaş alanıyla doğrudan ilişkisi olmadığı için ‘paralı askerlik’ kapsamında ele alınmazlar. Ancak savaşlarda ve çeşitli operasyonlarda önemli destek sunarlar ve düşmanın derin harekât kuvvetlerinin tehdidi altındadırlar. Bu şirketler genellikle esas ticari girişimlerinde belli bir düzeye ulaştıktan sonra askerî destek pazarına doğru genişlemiş şirketlerdir (Singer, 2009: 163-164).

Deniz aşırı görevlerde Amerikan, İngiliz, Fransız, Kanada ve Avustralya ordularının tümü, lojistiklerinin önemli bir bölümünü dış kaynak kullanımıyla ÖAŞ’lerden sağlamıştır. Birinci Körfez Savaşında Amerikan şirketleri Suudi Ordusunun tüm bakım ve lojistik desteğini üstlenmişlerdir. Kanada Silahlı Kuvvetleri silah bakımı ve ulaştırmayı da kapsayacak şekilde tüm tedarik zincirini özelleştirerek İngiliz firması Tibbett and Britten’a devretmiştir (Singer, 2009:165).

Aslında bu sınıflandırmanın ikisine veya üçüne de girebilecek veya tam sınırdaki kalabilecek görevleri üstlenen şirketler olmasına rağmen bu tür bir tipolojinin amacı şirketlerin örgütlenmelerindeki, faaliyetlerindeki ve etkilerindeki çeşitliliğin incelenmesine imkân vermesidir. Böyle bir kavramsal çerçevenin oluşturulmasıyla özel askeri endüstrinin anlaşılması daha kolaylaşır (Singer, 2009:154-155).

Günümüz çatışma alanlarında muharebe eden ve muharebe etmeyen ayrımını yapmak oldukça zordur. Savunma ve saldırı rollerini birbirinden ayırmak neredeyse imkânsızdır. Çatışma bölgelerinde koruma ve güvenlik sağlama görevi silahlı çatışmaya girmeyi de gerektirmektedir. Tehdit içeren ortamlarda konvoy koruması, petrol şirketi koruması, basın ya da yardım kuruluşunun faaliyetlerinin korunması arasında bir fark yoktur. Hepsi de silahlı olmayı ve ateş etmeye hazır olmayı gerektirir. Nitekim çatışma bölgelerinde bu görevleri üstlenenler sürekli olarak ateşli muharebeye girmektedir (Mathieu ve Dearden, 2006:6).

2.7.Özel Askeri Şirketlerin Yeni Dünya Düzeninde Müşterileri

ÖAŞ'ler zengin ve fakir ülkelerin güvenlik sistemlerinin ayrılmaz parçası haline gelmiştir(Çulha, 2004). Bu şirketlerin zengin müşteri portföyü arasında; diktatörler, isyancılar uyuşturucu kartelleri, meşru egemen devletler, çokuluslu şirketler ve insani yardım amacı güden sivil toplum örgütleri gibi çok değişik unsurlar bulunmaktadır (Singer, 2009:25). Bu kısımda ÖAŞ'lerin müşterileri üç ana başlık altında incelenecektir: devletler, çok uluslu şirketler, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri.

2.7.1.Devletler

ÖAŞ'lerin en önemli müşterileri devletler ve onların ordularıdır. Bu şirketleri kullanan devletler ABD ve İngiltere gibi en gelişmiş askeri organizasyonlara sahip güçlü devletlerden Afrika'daki iç sorunları olan zayıf devletlere kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Balta (2004:14), özel orduların ülkelere göre kullanımını iki temel kategoriye ayırmaktadır. Birinci kategoride; güçlü, büyük ve teknolojik olarak gelişmiş ve orduları siyasi denetime tabi 'merkez' ülkeler bulunmaktadır. İkinci kategoride ise düzenli bir orduya sahip olmayan, devletin merkezi kontrolü sağlayamadığı, toplumsal istikrarsızlık ile tanımlanabilecek olan 'güçsüz' devletler vardır. Aslında bu iki model de birbiriyle ilişkilidir. Çünkü ikinci tip güçsüz ülkelerde sözleşmeli orduların kullanılmasının mümkün olması 'merkez' ülkelerde böyle bir arzın mümkün hale gelmesiyle gerçekleşmektedir.

Güçlü devletler ÖAŞ'leri çeşitli maksatlarla kullanmaktadırlar. Bu şirketlerin kullanım nedenlerinden biri genel özelleştirme eğiliminin askeri konulara yansımalarıdır. Özelleştirme ve neo-liberal politikalar uygulama konusunda öne çıkan ABD, İngiltere ve Avustralya piyasa ordu modelinin de öncülüğünü yapmaktalar. İngiliz ve Avustralya savunma bakanlıkları 2001 yılından itibaren uyguladıkları politikalar ile birçok askeri hizmeti özelleştirmişlerdir. İngiltere, başta Birleşmiş Milletler Barış Gücü için tahsis edilen birlikler olmak üzere hava destek hizmetleri, tank destek hizmetleri ve savunma değerlendirme ve araştırma birimi hizmetlerini özelleştirme kapsamına almıştır (Balta, 2004:16). Amerikan Savunma Bakanlığı 1994'ten 2002 yılları arasında Amerika merkezli ÖAŞ'lerle değeri 300 milyar doların üzerinde olduğu tahmin edilen, üç binden fazla sözleşme yapmıştır. Sözleşme yapılan alanlar sadece 'yemek hizmetleri' gibi önemsiz olarak tanımlanabilecek alanları değil; güvenlik, danışmanlık, eğitim, lojistik destek, teknolojik uzmanlık ve istihbarat gibi merkezi alanları da kapsamaktadır (Singer, 2009:25).

Güçlü devletler için ÖAŞ'leri kullanmanın başka bir nedeni de ÖAŞ'lerin hükümetlere ve ordulara kamu denetiminden ve meclis gözetiminden gizlenme avantajı sağlamalarıdır. Hükümetler demokratik denetim ve kendi parlamentolarının gözetimi altındaki ordularına yaptırılmayacakları riskli denizaşırı operasyonları bu şirketleri kullanarak dolaylı olarak yapmaktadırlar. Diğer bir neden ise bu şirketlerin kullanılmasıyla meydana gelecek kayıplardan dolayı hükümetin doğrudan sorumlu tutulmayacak olmasıdır. Kamuoyu, halk yararına olmadığını düşündüğü çatışmalarda oluşan kayıplar için oldukça hassastır. 1990'ların başında Somali ve Bosna'da yaşanan kötü tecrübe güçlü ülkeleri böyle müdahaleden uzaklaştırmıştır. Risk içeren bir bölgede ordunun kullanılmasıyla oluşabilecek asker kayıpları siyasi iktidar için kamuoyu ve medya baskısı oluşturur. Bu tür müdahalelerin ÖAŞ'ler kullanılarak yapılması durumunda bu şirketlerin vereceği kayıplar çok öne çıkmaz ve böylece yönetimin yaşayacağı siyasi riskler azalmış olur.

Bu uygulamalara ilişkin olarak çeşitli örnekler verilebilir. ABD'nin Sudan Kurtuluş Ordusunu örtülü olarak desteklemesi kapsamında AirScan Firması silah kaçakçılığı yaparak ülkeye silah sokmuştur (Mathieu ve Dearden, 2006:15). Bir ABD yetkilisi DynCorp şirketinin isyancı Sudan Halk Kurtuluş Hareketine vermiş olduğu desteği şöyle açıklamaktadır: "ABD kanunlarına göre böyle bir desteği resmi olarak sağlamamız mümkün görünmüyordu. ÖAŞ kullanarak bu kısıtlamaları aşmış olduk." (Mathieu ve Dearden, 2006: 10)

Kolombiya, özel orduların Güney Amerika'da en yaygın kullanıldığı ülkedir. ABD Kongresinin Kolombiya'ya gönderilecek asker sayısını kısıtlamasının ardından Kolombiya'da kullanılan ÖAŞ'lerin sayısı iyice artmıştır. Bu ülkeye yapılan ABD yardımlarını kullanma şartlarından biri ABD kökenli savunma şirketlerinin kiralanmasıydı. Bu şirketlerin yerel hükümete verdiği destek uyuşturucu ile mücadele kapsamının da ötesinde, politik muhaliflere karşı yürütülen operasyonları da içermektedir. Böylece ÖAŞ'ler marifetiyle ABD Hükümeti politik bir risk almadan, ABD askerini riske sokmadan ve fazla para harcamadan kongrenin getirdiği yasağı bir şekilde kırarak istediği politikasını sürdürme imkânı bulmuştur (Balta, 2004:15).

Ortadoğu'nun baskıcı ve yolsuzluk rejimleri özellikle son 10 yılda güçlü devletlerin ÖAŞ'leri için iyi müşteri profili sunmaktadırlar. ABD askerlerinin Suudi Arabistan'dan çekilmesinin ardından bölgeye ÖAŞ'ler yerleşmiştir. ABD kökenli bu şirketler ABD hükümetinin onayı ile dar tabanları olan bu rejimleri ve ülke kaynaklarını yükselen halk hareketlerine ve tehditlere karşı korumaktadırlar. Örneğin yönetiminde eski bir savunma bakanı olan Vinnel firması Suudi Arabistan'da 1400 askeri ile Suudi hanedanını savunmakta ve Suudi Ulusal Birliklerine danışmanlık yapmaktadır. Bu faaliyetlerden yıllık olarak elde edilen gelir 800 milyon dolar civarındadır. Ayrıca BDM, SAIC ve Cable and Wireless şirketleri Suudi ordusunu çeşitli alanlarda eğitmekte ve lojistik destek vermektedir. Böylece ABD yönetimi ÖAŞ'ler sayesinde adeta bir taşla iki kuş vurmaktadır. Suudi Yönetiminin parasıyla maliyetini karşıladığı ÖAŞ'leri kullanarak hem kendisine bağlı olan ve menfaatleri yönünde davranan baskıcı Suudi rejimini himayeye devam etmekte hem de yurttaşlarına ve dünyaya hesap vermekten kurtulmaktadır. Üstelik kongrenin kontrolünden de uzaklaşmış olmaktadır (Balta, 2004: 15-16).

İngiltere de politik amaçları için ÖAŞ'leri kullanmıştır. Sierre Leone'de 1997 yılında askeri bir darbe ile seçilmiş iktidarı uzaklaştıran ve muhalefete karşı bir kıyım kampanyası başlatan askeri yönetime karşı diplomatik çabaların ve BM ambargosunun yeterli olmaması neticesinde Sadline adlı İngiliz ÖAŞ kullanılmıştır. Her ne kadar ülkedeki maden ve inşaat yatırımlarını korumak için Sadline Şirketinin müdahil olduğu belirtilse de şirket yetkilileri ülkedeki İngiliz Yüksek Komiserliği'nin kendilerinden generalleri uzaklaştıracak bir gücü teşkilatlandırmalarını ve teçhiz edip eğitmelerini istediğini ifade etmişlerdir (Adams, 2003:63).

Güçsüz devletler ise mevcut ordu güçlerinin yeterli olmadığı durumlarda ÖAŞ'leri kullanmaktadırlar. İki kutuplu dünyanın eski düşmanları artık bazı bölgeleri bir mücadele alanı

olarak görmemektedirler. 20. yüzyılın son yarısı özellikle Afrika'da birçok hassas devlet yaratmış ve bazılarının da zayıflığını ortaya çıkarmıştır. Etiyopya, Liberya, Somali ve Zaire gibi ülkeler soğuk savaş sponsorlarının askeri yardımları kesmesiyle birlikte önemli destekten mahrum kalmışlardır. Sonuçta çok sayıda devlette içi çatışmalar, devrim hareketleri, ayrılıkçı isyanlar ortaya çıkmıştır. Bu zayıf devletlerin bazıları yerel polis ve sınır muhafızları kapsamında bile etkin bir güvenlik yapılanmasının finansal ve siyasi maliyetlerini karşılayamayacak durumdadırlar. Onlar için ÖAŞ'ten yardım almak sadece daha ucuz olduğu için değil her açıdan daha çekici olmuştur. Zayıf devletler için etkin bir profesyonel ordu oluşturmak oldukça pahalı bir seçenektir (Adams, 2003:59). Diğer taraftan baskıcı rejimlerde güçlü bir ordunun her an toplumsal çatışmalarda hükümet karşısına geçme ihtimali bulunmaktadır. Bu nedenle ordular potansiyel tehdit olarak görülürler ve çok güçlü olmaları arzu edilmez. Birçok gelişmekte olan ülke için sürekli bir ordu hem iç düzene bir tehdit olabilir hem de ihtiyaç duyulduğunda etkisiz kalabilir. Ayrıca bu tür ülkelerin toplumsal muhalefeti de bastırarak bir güce ihtiyaçları vardır; sürekli kendi taraflarında bulunacak ÖAŞ'ler onlara bu gücü sağlarlar (Balta, 2004:16).

Zayıf devletlerdeki siyasi elitlerin kendi otoritelerini sağlamak için özel ordularla anlaşmaları hatta ÖAŞ'lerin ücretlerini karşılayacak kaynakları olmayan hükümetlerin bu şirketlere ülkelerin doğal kaynaklarını kullanma hakkı vermeleri oldukça eleştirilen bir konu olmuştur. Balta'ya göre kiralanın bu şirketler, bir taraftan rejime yönelik kısa dönemli tehditleri bertaraf ederken diğer yandan da kendilerine olan ihtiyacın sürekli hale gelmesini sağlayacak şekilde buldukları ortamı şekillendirmişlerdir (Balta, 2004:15).

Adams'a (2003:59) göre bu hükümetler için en iyi gerçekçi çözüm ÖAŞ'ler ya da paralı asker formatında dış askeri yardım almaktır. Performansa ve ihtiyaca göre işe alınabilen ve gönderilebilen ÖAŞ'ler bu hükümetler için çok çekici bir alternatiftir. Herhangi bir politik sıkıntı yaratmadan, gerektiğinde çok çabuk olarak hazır dırlar. Diğer taraftan ÖAŞ'lerin dışarıdan bir unsur olmaları onların yaşanan politik, ırksal, kabilesel kavgalarda taraf olmamalarını sağlar.

Sierra Leone'de 1991 yılında yönetime karşı isyan başlatan Devrimci Birleşik Cephe (RUF) kısa zamanda oldukça büyük güç kazandı ve ülkeyi tam bir karmaşa ortamına sürükledi. 1995 yılına gelindiğinde devletin en önemli gelir kaynağı elmas madenlerinin bulunduğu Kono bölgesi isyancıların eline geçmişti, kırsal kesim isyancıların kontrolü altındaydı, devletin ordusu tamamen dağılmıştı, paraları ödenmeyen askerler ya isyancılara katılmışlar ya da

çeteleşerek sivilleri hedef almışlardı. Ülkede her iki tarafta halk üzerinde bir çeşit yağmalama faaliyeti yürütmekteydi. İsyancılar başkente 20 kilometre mesafeye kadar yaklaşmışlardı (Singer, 2009:16).

Sierra Leone'nin yönetimdeki Valentine Strasser hükümeti askerlerini eğitmek ve ordusuna destek olması için Güney Afrika kökenli „Executive Outcomes' adlı ÖAŞ'i kiraladı (Avant, 2004). Executive Outcomes silahlı helikopterler ve hafif topçu desteğinde bir tabur kadar kuvvetle başkent yakınına kadar gelen isyancı Devrimci Birleşik Cephe'ye karşı savaştı (Mathieu ve Dearden, 2006:5). Koşullar kısa sürede hükümet lehine değişti; zırhlı araçlardan ve helikopterlerden oluşan düzenli bir ordunun isyancılara saldırması ve yeni taktikler ile birlikte üstün silahların kullanılması neticesinde elmas madenleri yeniden ele geçirildi, isyancıların ana sığınakları ve idare merkezleri imha edildi. Ülke çok kısa sürede istikrara kavuştu ve 23 yıldan beri ilk kez bağımsız bir seçim yapılabilecek hale geldi (Singer, 2009:17).

Hırvatistan ve Bosna-Hersek, Soğuk Savaş'tan sonra Yugoslavya'dan ayrılan cumhuriyetlerdi. Her iki ilde de Sırp azınlık Slobadan Miloseviç, ırkçı bir parti tarafından yönetilen eski Yugoslavya ile yeniden birleşme için savaşıyordu. Hırvatistan ve Bosna'daki yeni ordular, yerel birlikler, polis ve paramiliter güçlerden oluşan bir koalisyondu. Silah, eğitim ve teşkilatlanma eksikleri nedeniyle Yugoslav ordusu desteğindeki Sırp azınlıklar karşısında pek varlık gösterememişlerdir. Sırp'lar kısa sürede birçok bölgeyi ele geçirmişler ve buralarda halka tam bir terör uygulamışlardır. Sonuçta iki yüz binden fazla insan ölmüş ve üç milyondan fazlası da mülteci konumuna düşmüştür (Singer, 2009:18).

ABD, Hırvat Ordusunun eğitilmesi için 1994 yılında MPRI (Military Professional Resources Incorporated) adlı bir şirkete lisans vermiştir. Bu şirketin verdiği eğitim ve sağladığı askeri uzmanlık sayesinde Hırvatlar, 1995 baharında Krayina bölgesinde oldukça iyi planlanmış bir saldırı düzenlemişlerdir. Hırvatların düzensiz milis gücü gizli bir şekilde modern ve Batı tarzı bir orduya dönüşmüştü ve Sırp'lar hazırlıksız yakalanmıştı. Saldırı, Hırvatistan'daki yerel direncin bastırılmasıyla kalmamış aynı zamanda Bosna'nın batısında savaştan Bosnalı Sırp'lar kanadında da etkisini göstermiştir. Birkaç hafta içinde, hem Hırvatistan'da hem Bosna'da, savaş tümüyle sona ermiştir. Savaş alanında Sırp'lar aleyhine gelişen bu değişiklik NATO hava saldırıları ile birleşince Sırp'lar anlaşma masasına oturmak zorunda kalmışlardır (Singer, 2009:18-19).

MPRI Şirketinin Hırvatlara sağladığı bu destek aynı zamanda ABD tarafından uygulanan siyasi bir manevraydı. Sırp'lara karşı ateşkesi kabul ettirmek için kara harekâtı yapılması

kamuoyunun kayıplara duyarlılığı nedeniyle neredeyse imkânsız olarak görülmekteydi. Bu savaşta amaçlanan şey düşman güçlerinin imhasıyla askeri zafer kazanmak değil devam eden siyasal pazarlık sürecinin savaş yoluyla desteklenmesi olmuştur (Black, 2003:231). Böylece ABD, asker ve para harcamadan balkanlardaki güç dengesinin değişmesini ve neticede Sırp'ların Dayton Anlaşmasını kabul etmelerini sağlamıştır.

Daytone Barış Konferansında Bosnalı Müslümanlar da anlaşmayı imzalamayı Hırvat kuvvetlerine danışmanlık yapan MPRI şirketinden yardım alma koşuluna bağlamışlardır. Bu süreçte kısa sürede Hırvat ordusunu düzenli bir birlik haline getiren ve sonuç alıcı muharebeye hazırlayan unsur MPRI şirketi Bosna Ordusu için eğitim ve danışmanlık hizmeti kapsamında kiralanmıştır. Şirketin ücreti de Körfez ülkelerinden sağlanan bir fon yardımıyla ödenmiştir (Avant, 2004).

2.7.2. Çok Uluslu Şirketler

ÖAŞ'lerin diğer bir müşterisi de çok uluslu şirketlerdir. Gelişmekte olan ülkelerdeki yatırımlar için gerçek risk, çalışanlarını ya da tesislerini hedef alan şiddettir. Fiziksel güvenliğin sorun olduğu, iç savaşın veya isyancı direnişin sürdüğü bölgelerde petrol tesisleri, boru hatları, maden yatakları genellikle uluslararası çok uluslu şirketlerin yatırım yaptıkları alanlardır. Örneğin Cezayir'den Azerbaycan'a kadar olan bölgede petrol tesisleri ve boru hatları çatışmanın odak noktasıdır. Kongo'da, Sierra- Leone'de ve Angola'da ise şirketler tarafından işletilen maden alanları çatışmalara sebep olur. Kolombiya'da 770 Km uzunluğundaki petrol boru hattı 2001 yılında 170 kez bombalanmıştır (Singer, 2009:137-138).

Çok uluslu şirketler için riskli bölgelerden çekilip daha güvenli bölgelerde faaliyetlerini sürdürmek kazançlı yatırım kaynağından mahrum kalmak anlamına gelir. Genellikle en iyi iş fırsatları çoğunlukla en cazip görülmeyen yerlerde bulunur. Artan tehlikelere karşın, yabancı şirketler çatışma bölgelerine büyük yatırımlar yapmakta ve bunlardan büyük kâr elde etmektedirler (Singer, 2009:138).

Bazı şirketler güvenlik konusunda yerel hükümetlerle anlaşırlar. Örneğin Shell ve Chevron tesislerini korumaları karşısında Nijerya ordusu ve polisine ödeme yapmışlardır (Avant, 2004). Ancak şirketlerin bir kısmı personelini, tesislerini ve yatırımlarını korumak için yerel hükümetlere güvenmemektedirler ve bazı bölgelerde yerel güçlerin güvenlik sağlama imkân ve kabiliyeti gerçekten yoktur. Bu durum ÖAŞ'ler için bir fırsat olmuştur. ÖAŞ'ler çatışma bölgelerinde çok uluslu şirketler için güvenli alanlar yaratarak bunların yatırımlarının emniyette olmasını sağlarlar. 11 Eylül 2001 sonrasında Batılı şirketlerin muhtemel terörist

saldırlara hedef olabilme ihtimali arttığı için Arap dünyasında faaliyette bulunmaları daha riskli hale gelmiştir (Singer, 2009:138-139). Küresel şirketler tesis güvenliği ve çeşitli planlama faaliyetleri için, Avrupa, Ortadoğu, Afrika, Asya ve Latin Amerika'daki düzenli olmayan çatışma bölgelerinde çalışan ÖAŞ'lerle anlaşmışlardır (Avant, 2004). Örneğin Angola'nın ayaklanma bölgesinde petrol kuyusu işletecek Halliburton bölgedeki isyancılara karşı Airscan'i kiralarak faaliyetlerini emniyetli bir şekilde sürdürebilmiştir. Cezayir'deki petrol şirketleri işletme bütçelerinin yüzde dokuzunu, Kolombiya'dakiler ise yüzde altısını güvenlik giderlerine harcamaktadırlar (Singer, 2009:139). Küresel şirketler British Petroleum (BP), Exxon, DeBeers ve diğerleri ÖAŞ'lerle tesis koruması ve güvenlik planlaması konularında anlaşmalar yapmışlardır. BP Kolombiya'daki boru hatlarının korunması için yerel güçleri eğitmek üzere DSL şirketi ile anlaşmıştır (Avant, 2004).

2.7.3.Uluslararası Örgütler ve Sivil Toplum Kuruluşları

Birleşmiş Milletler gibi uluslararası örgütlere bağlı insani yardım kuruluşları veya bunlar adına çalışan organizasyonlar ile sivil toplum kuruluşlarının uluslararası alandaki faaliyetleri genellikle çatışmaların sürdüğü bölgelerdedir. Bu kuruluşların çalışanları, mali kaynakları, iletişim ve lojistik imkânları sürekli bir şekilde yerel isyancılar tarafından tehdit altındadır. 1998 yılında yapılan bir çalışmaya göre o dönemlerdeki çatışmalarda Kızıl Haç Örgütü'nün kayıpları ABD ordusunun kayıplarından fazlaydı. Bu tür faaliyetler 1990'lardaki Birleşmiş Milletler (BM) ve ABD'nin Somali'ye müdahalesinin ana sebebini oluşturmuştur. UNHCHR Ruanda'da birçok personelini kaybetmiş, Uluslararası Kızılhaç Örgütü delegeleri Çeçenistan'da ve CARE USA çalışanları Somali ve Sudan'da öldürülmüşlerdir (Adams, 2003:60).

Bu yardım kuruluşları önceleri ÖAŞ'leri kullanmakta tereddütleydiler. Çünkü bu şirketleri kullandıklarında bağış yapanlar tarafından tepkiyle karşılaşabilme ihtimalleri vardı. Sivil toplum kuruluşları tarafından ÖAŞ'lerin kullanılması bu örgütlerin „insani tarafsızlık” düşüncesiyle pek bağdaşmamakta ve bir etik sorun olarak gözükmekteydi (Singer, 2009:397). Özellikle bazı ÖAŞ'lerin insan hakları ihlalleri göz önüne alındığında, bunların insani yardım yapan kuruluşlarla birlikte çalışıyor olması amaçlarına ters bir görüntü yaratacağı için şüphe ile yaklaşılmaktaydı. Ancak artan tehdit neticesinde bu örgütler güvenlik sorununu çözmek için ÖAŞ'leri kullanmaya başlamışlardır. Hatta Irak'da keskin nişancı timi bile kullanan insani yardım kuruluşları bulunmaktaydı. Bu tip örgütlerin güvenliği için Toronto Üniversitesi ve

Care Kanada tarafından ortak yapılan bir çalışmada insani yardım kuruluşlarının özel askeri endüstriye güvenmeleri gerektiği konusunda tavsiyede bulunulmuştur (Adams, 2003:59-60).

Bağışçıların desteğiyle hareket eden sivil toplum kuruluşları daha fazla meşruiyet kazanan şirketlere yönelmektedirler. ÖAŞ'lerin „paralı askerler’ kategorisinde algılanması bu tür müşterileri huzursuz eder. Bu nedenle geçmişi problemlili olmayan ve daha itibarlı şirketleri tercih etmektedirler. Blue Sky adlı güvenlik danışmanlığı şirketi bu müşteri profili için „etik’ bir şirket olma amacıyla kurulduğu iddiasıyla diğerlerinden ayrılmaya ve bu kuruluşlardan iş almak için onların bu hassasiyetine hitap etmeye çalışır. Her ne kadar yeni bir müşteri biçimi olsalar da uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşları özel askeri endüstri için uzun dönemli ve sürekli gelir akışı sağlayacak potansiyel sunarlar. Bunların insani operasyonları uzun süreli olduğu için ÖAŞ'ler açısından süresi uzatılan sözleşmeler ve daha yüksek kazanç fırsatı yaratırlar (Singer, 2009:141).

Bu kuruluşlar bazen çatışma olmayan yerlerde yürüttükleri bazı faaliyetler için de ÖAŞ'lere ihtiyaç duyabilirler. Örneğin, Dünya Doğal Yaşam Fonu, Demokratik Kongo Cumhuriyetinde bir parkta soyu tükenmekte olan beyaz gergedan için bir Güney Afrika ve Angola güvenlik firması olan Sarecen şirketinden güvenlik görevlilerinin eğitimi ve ilave emniyet tesisi için teklif vermesini istemiştir (Avant, 2004).

2.8.Yirminci Yüzyılın Sonunda Özel Askeri Şirket Endüstrisi: Güvenliğin Sağlanmasında Özel Askeri Şirketlerin Rolü

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 1950'ler ve 1960'larda paralı asker birlikleri ve birey olarak çalışan paralı askerler Afrika'da çoğunlukla'da Kongo'da aktif olarak görev aldılar. Bu dönemlerde şirketleşme yapıları pek görülmemiştir. 1970'ler ve 1980'lerde ÖAŞ'ler Gine, Ekvatorial Gine, Benin, Toga, Komar adaları ve Şeyceller'de darbe girişimlerine yardımcı oldular. Bu dönemlerde karışıklıkları olumsuz faaliyetler nedeniyle çeşitli filmlere konu oldular. Nitekim Yaban Kazları (1978) ve Savaş Köpekleri (1981) adlı filmler 1980'ler boyunca popüler kültürde paralı asker imajı yarattılar (Adams, 2003:55).

İngiltere'de konuşlu olan ve dünyanın en geniş güvenlik hizmeti sağlayan şirketlerinden biri olan Defence Systems Limited (DSL) temel faaliyetlerini yüksek risk bölgelerinde (Cezayir, Angola ve Kolombiya gibi) karmaşık güvenlik sorunlarına çözüm üretmek olarak tanımlar. Şirket, Sri Lanka, Papua Yeni Gine ve Mozambik'te güvenlik güçlerine ayaklanmaya karşı koyma eğitimleri vermiştir. Şirketin müşterileri arasında Debeers, Texaco, Chevron,

Schlumberger, British Gas, British Petrol, Bechtel, BHP Mineral, Amerikan Hava Yolları, CARE, Caritas ve USAID gibi şirket ve organizasyonlar vardır. En az yedi Birleşmiş Milletler kuruluşu DSL firmasını güvenlikle ilgili çeşitli görevlerde kullanmıştır (Adams, 2003:57).

1980'li yıllar boyunca Afrika dışında dünyanın diğer bölgelerinde konuşlu olan uluslararası firmalar arasında öne çıkan şirketler olarak Alfa 5, Corporate Trading International, Omega Support, Parasec Strategic Concept, Hong Kong Jardine Security, Gurka Services, Gurka Security Guards ve Special Project Service gibi firmalar sayılabilir (Adams, 2003:58).

1990'lı yıllara kadar ihtiyaçların dışarıdan temini kapsamında lojistik hizmet alanlarında kullanılan ÖAŞ'ler gayet doğal karşılanmaktaydı. Bu konuda farklılık yaratmaya başlayan konu ise 1990'larda ortaya çıkan yeni tip ÖAŞ'lerin doğrudan askeri hizmet sunmalarıydı. Bu dönemdeki (1990'lı yıllar) bazı silahlı çatışmalarda ÖAŞ'ler dikkate değer rol oynamışlardır. Sierre Leone'de meydana gelen çatışmalarda hükümetin önce Güney Afrika kökenli Executive Outcomes'ı daha sonra İngiliz Sadline şirketini kullanması, Eski Yugoslavya'da Hırvatların Sırp'lara karşı gerçekleştirdikleri harekât öncesi ABD kökenli MPRI şirketinden eğitim ve danışmanlık desteği almaları öne çıkan olaylardır.

ABD kökenli ÖAŞ'ler 1990'lı yıllarda 42 ülkede polis ve özel kuvvet birliklerinin eğitim faaliyetlerine katılmışlardır (Mathieu ve Dearden, 2006:9). Suudi Arabistan'da 'Vinnell' Suudi Milli Muhafızlarını eğitmekte ve „Booz Allen Hamilton' ise Suudi Askeri Akademisi'ni çalıştırmaktadır. Vinnell şirketinin bir kolu olan 'BDM' Suudi Hava Kuvvetlerine lojistik destek, istihbarat ve bakım hizmeti sağlamaktadır. 'SAIC' Deniz Kuvvetlerini ve ülkenin hava savunmasını desteklerken „O Gara' Suudi Kralının ailesini korumakta ve yerel korumalara eğitim vermektedir (Mathieu ve Dearden, 2006:4).

Rusya'da dağılan güçlü ordunun askerleri ÖAŞ'lere katılmışlardır. Bu sözleşmeli askerler; Çeçenistan'da Çeçenlere karşı kullanılmışlar, Azerbeycan, Ermenistan ve Kazakistan'daki tesisleri korumuşlardır. Moskova merkezli Alpha şirketi Sovyet özel kuvvetlerinden personelin katılımıyla kurulmuş ve kısa süre sonra İngiliz Armorgroup şirketi tarafından satın alınmıştır. Doğu Timur'da, 1999 yılında, Birleşmiş Milletler (BM) Geçiş Yönetiminin Avustralya Ordusu Barış gücü birliklerinin lojistik desteği ÖAŞ'ler tarafından sağlanmış ve BM özel istihbarat ve güvenlik firmalarını kullanmıştır. İsrail Şirketi Silver Shadow Kongo Cumhuriyeti, Angola ve Kolombiya'da çalışmış ve bu ülkelerde BP şirketi için güvenlik sağlayan DSL'e yardımcı olmuştur. Liberya'da Intercon Security ABD elçiliğini korumuş ve isyancı güçlerin kuşatmaları sırasında çatışmalara katılmıştır (Mathieu ve Dearden, 2006:4).

Şirketlerin almış oldukları bu işler onların yeni bir alternatif olarak görülmelerini sağlamıştır. Bu şirket yetkililerinin yapmış olduğu bazı açıklamalar pazardan pay kapmada yaşanan rekabeti ortaya koymuştur. Northbridge Services Group kurucusu Andrew Williams, tam teçhizatlı bir tugayı üç hafta içinde dünyanın herhangi bir yerinde hazır edebileceğini açıklayarak oldukça iddialı bir şirket reklamı yapmıştır. MPRI, 12.000'den fazla eski askeri ve diğer profesyoneli bir telefon ile toplayabileceklerini, talep edilirse muharebe görevi de üstlenebileceklerini belirtmiştir. Blackwater başkanı Gary Jackson, herhangi bir yerde aktif görev yapabilecek şekilde hazır edecekleri dünyanın en büyük ve en profesyonel ordusunu oluşturmayı amaçladıklarını belirtmiştir (Scahill, 2010).

Geleneksel olarak yıllık dâhiyane fikirleri yayınlayan New York Times gazetesi sözleşmeli ordu kullanımını 2003 yılı „dâhiyane fikir’ dosyasına almıştır. New York Times ölen ya da yaralanan ÖAŞ personelinin kamuoyuna duyurulma zorunluluğu bulunmadığı için bu orduları kullanmanın hükümetler nezdinde siyasi açıdan çok kârlı ve kolaylaştırıcı olduğunu ve bu nedenle „dâhiyane bir fikir’ kategorisine alındığını belirtmiştir (Balta, 2004:17).

Özel askeri endüstri ve diğer sektörlerine göre avantajı, uluslararası ve yerel pazarlarda emeğin ucuz ve kolay olmasıdır. ÖAŞ çalışanları, devlet askeri ve polis memurlarından 2-10 kat daha fazla kazanabilir. Bu nedenle, devlet emekli maaşlarını özel sektör ücretleriyle birleştirmek amacıyla yetenekli ve akıllı bir hükümet gücü sektöre giriyor (Singer, 2009: 127).

Özel askeri sanayinin bir başka özelliği de çoğu şirketin "sanal şirket" olarak faaliyet göstermesidir. Bu şirketlerin daimi çalışanları (daimi personel) yoktur. Bunun yerine, kalifiye personel ve uzman temsilcilerden oluşan bir veri tabanı kullanırlar. Sözleşme yapılırken duruma göre veritabanındaki personel çağrılır. Bu çalışmada kullanılan aletler (silah sistemleri ve diğer askeri teçhizat) depolanmamıştır. Duruma göre uluslararası piyasadan hızlı bir şekilde satın alınıp kiralanabilir. Devlete ait ordu, her askeri işe almak, eğitmek ve yeniden eğitmek için yüz binlerce dolar yatırım yapmalıdır; ÖAŞ aynı hizmeti serbest piyasadan çok az yatırımla, düşük maliyetle ve hızlı bir şekilde alabilir. (Singer, 2009:127-128).

Küresel market; bir faks makinesi, bir bilgisayar ve bir bilgi bankasına sahip tek başına bir odada işini kurmuş bir emekli askerden, gerektiğinde çağrılacak şekilde çok fazla elemanı bulunan orta çaplı şirketlere ve büyük ölçekli savunma şirketlerine kadar uzanan geniş bir yelpazeden oluşmaktadır. Küresel güvenlik pazarı 1997 yılında yaklaşık 56 milyara ulaşmıştır (Avant, 2004). DnyCorp, 2000 yılında 6 milyar dolarlık sözleşme bedeli ve dünya çapında 550 ayrı bölgede 20.000'den fazla çalışanıyla 1,8 milyar dolardan fazla gelir elde ettiğini

açıklamıştır (Adams, 2003:55). İngiliz ÖAŞ'lerinin 2003 yılında 320 milyon sterlin olan gelirleri 2004 yılında 1.8 milyar sterline ulaşmıştır (Mathieu ve Dearden, 2006:4). ÖAŞ'lerin özellikle mali kazançları anlamında sağlıklı veri elde etmek oldukça zordur. Uzmanlara göre ABD 1994-2002 yılları arasında bu şirketlere 300 milyar dolarlık iş yaptırmıştır. Sektörün yıllık pazar büyüklüğü 2004 yılında 100 milyar dolara ulaşmıştır (Avant, 2004). Bu pazarın büyüklüğünün 2010 yılında 200 milyar dolara ulaştığı tahmin edilmektedir. Bu rakamlar yeni yüzyılda ÖAŞ'lerin geleceğine ilişkin olumlu işaretler sunmaktadır.

Bu pazardaki şirket sayısını tam olarak ortaya koymak oldukça zordur. Uluslararası Gazeteciler Birliği'nin (International Consortium of Investigate Journalists - ICIJ) iki yıllık bir araştırmanın ardından 2002 yılında yayımladığı rapora göre; dünyada 90'a yakın ÖAŞ 110 ülkede faaliyet göstermekte ve bu şirketlerin içinde yer aldığı endüstrinin yıllık 100 milyar dolarlık bir büyüklüğü bulunmaktadır. ÖAŞ'lerin kurulduğu ülkeler genellikle Amerika, İngiltere ve Güney Afrika'dır. Bunların çalıştıkları yerlerin başında ise, Afrika, Güney Amerika ve Asya gelmektedir (Zapçı, 2004).

Pazara giriş için pek bir engel bulunmadığından piyasada üstün bir konuma gelebilmek için kurumsal markalaşma ve itibar kritik faktörler olarak öne çıkmaktadır (Singer, 2009:127). 2000'li yılların başında bu sektördeki ana oyuncu şirketlerin en önemlileri Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1: Özel Askeri Endüstri'de 2000'li Yılların Başında Ana Oyuncu Olan Şirketler

Özel Askeri Şirket	Ülkesi
Blackwater	ABD
Military Professional Resources Inc.	ABD
Aegis Defence Services	İngiltere
Northbridge Services Group	İngiltere
Erinys International Limited	İngiltere / Güney Afrika
DynCorp International LLC	ABD
Vinnell Corporation	ABD

Armor Group	İngiltere
Control Risks Group	İngiltere

Kaynak: (Mathieu ve Dearden, 2006:6)

Savaşların savunma sanayi sektöründe çalışan firmaların kârlılıklarına olumlu katkı yaptığı bilinmektedir. Nitekim 1991 yılındaki Birinci Körfez Savaşı'nın ardından ABD Savunma Bakanlığı ile çalışan savunma sanayi şirketlerinin kârlılıklarında ve bu şirket hisselerinin borsa performanslarında önemli artışlar görülmüştür. Bu şirketler Birinci Körfez Savaşı sonrası aldıkları oldukça fazla teçhizat ve silah siparişleriyle kârlarını arttırmışlardır (Cantenar, 2000). Aynı durum özel askeri hizmet endüstrisinde çalışan ÖAŞ'ler için de söz konusudur. Bu alanda halka açık şirketler Dow Jones endüstriyel ortalamasının iki misli oranında büyümüşlerdir. Nitekim 1990'larda Armor Holding hisselerinden satın alan bir yatırımcı için hissenin 2003 yılındaki getirisi Standart and Poor's 500 endeksi getirisinden 10 kat daha fazla olurdu (Singer, 2009:135).

Büyük çaplı savunma sanayi üretim şirketleri özel askeri hizmet endüstrisindeki bu gelişmeyi yakından takip etmişler ve kârlılıklarını arttırmak için ÖAŞ sektörüne de el atmışlardır. Bu yeni iş alanları büyük çaplı uluslararası şirketlere bir ekonomik sektörün birçok alanını kontrol etmek suretiyle daha fazla kâr etmek için sinerji sağlamaktadır. ÖAŞ'ler, genellikle enerji ve savunma sanayindeki büyük şirketlerin yan kuruluşu olarak ortaya çıkmışlar ya da bu şirketler tarafından satın alınmışlardır. Böylece ÖAŞ'ler büyük bir ekibin parçası olarak ülke ordularının giremediği ya da girmesinin sınırlandırıldığı bölgelere de kolaylıkla girebilirler. Ana Silah Üreticilerinden olan Nortrop Grumman ve Raytheon ÖAŞ hizmetlerini de pazarlamaya başlamıştır. Enerji ve inşaat işlerinde uzmanlaşmış olan Halliburton ABD ordusuna lojistik destek de sağlamaktadır (Mathieu ve Dearden, 2006:16).

Büyük çaplı firmaların sahip oldukları küresel altyapı, hükümetlerle kurmuş oldukları bağlantılar ve büyük sermaye birikimleri bu firmalara oldukça fazla avantaj sağlar. Loral ve Lockheed Martin'in uzantıları olan iki ayrı birimin birleşmesiyle kurulan L-3 firması MPRI'ı satın alarak alanını savunma sanayinden askeri hizmet endüstrisine doğru genişletmiştir. Bu endüstrideki diğer bir eğilim de şirketlerin uluslararası alana yayılarak başka güvenlik tabanlı şirketlerle birleşmeleridir. İngiliz şirketi Defense Service Limited'in Amerikan Armor firması ile birleşmesi, Armor'un daha sonra Moskova kökenli Sovyet Özel Kuvvetlerinden oluşan Alpha şirketini satın alması ÖAŞ endüstrisinin uluslararasılaşma isteğine bir örnektir. Bu

şirketin 50'den fazla ülkede yer alan 40 kuruluşunda 5.000 civarında personel çalışmaktadır (Singer, 2009:143-144). 2003 yılı verilerine göre ABD askeri eğitim piyasasında yaklaşık 250 şirket bulunmaktadır. Aynı yılda sadece Londra'da en az 10 ÖAŞ ve bunların kayıtlarında 8.000'den fazla eski İngiliz askeri bulunduğu belirtilmiştir. Singer, 2003 yılında ÖAŞ pazarının henüz emeklemekte olduğunu ama hızlı gelişen bir potansiyele sahip olduğunu ve gerçek patlamanın çok yakındaymış gibi görüldüğünü belirtmiştir. Yazar sadece dört yıl sonra 2007 yılında özellikle Irak savaşı sayesinde bu sektörün geldiği noktanın kendisini bile hayretler içinde bıraktığını ifade etmiştir. Yazara göre potansiyel müşteri tabanı yeni oturmaktadır ve pazar doyum noktasından oldukça uzaktadır. ÖAŞ pazarına her geçen gün yeni müşteriler girmektedir. Müşteri potansiyeli arttıkça bu talebe yönelik arz da artmaktadır (Singer, 2009:135).

Bu şirketlerin destek sağladığı diğer bir alan da istihbarat ve bilgi savaşıdır. Günümüzde bilginin büyük bir kısmı açık kaynaklardan elde edilmektedir. Bu durum bilginin önemini azaltmaz. CIA'in eski bir yöneticisine göre istihbaratın yüzde 95'i açık kaynaklardan yüzde 5'i gizli kaynaklardan elde edilmektedir. Bu yüzde 5'lik alanda bile sivil gözlem uydularının çoğalmasıyla özel sektör tarafından istihbarat elde edilebilmektedir. ABD Afganistan'daki uydu fotoğraflaması işinin bir kısmını Imaging ve Digital Globe adlı şirketlere devretmiştir. Birçok devletin ve siyasi grubun istihbarat analizlerinin ve operasyonlarının çoğu özel şirketler ve danışmanlar tarafından yürütülmektedir (Singer, 2009:166-167).

11 Eylül 2001 saldırıları ile Afganistan ve Irak Savaşları ÖAŞ endüstrisi için adeta bir dönüm noktası olmuştur. 11 Eylül saldırılarının ardından, ABD ekonomisindeki durgunluğa rağmen ÖAŞ'lerin piyasa değerleri kabaca yüzde 50 artmış, hatta bazılarının değeri ikiye katlanmıştır. Saldırıları güvenliğe olan duyarlılığı ve askeri güvenlik harcamalarına olan talebi arttırmış, ÖAŞ'ler de bundan istifade etmiştir (Singer, 2009:362).

2.9.Günümüz Özel Askeri Şirket Pazarları: Irak-ve Afganistan

Irak operasyonu planlaması yalnızca işgale odaklanmıştı. İşgal sonrası yapılacaklara ilişkin hiçbir öngörü ve bunlara göre hazırlanmış hiçbir plan yoktu. Carl von Clausewitz'in "son adımın ne olacağı düşünülmeden ilk adımın atılmaması gerektiği" şeklindeki temel öğretisi atlanmıştı. 19 Mart 2003'te ABD kuvvetlerinin Irak'ı işgal etmesinin ardından düzeni sağlamak için Irak'ta konuşlandırılan 135.000 askerin yeterli olmadığı kısa zamanda anlaşılmıştır. Başkan Bush'un 1 Mayıs 2003'te uçak gemisindeki basın toplantısında „görev tamamlandı' açıklamasından sonra Irak'ta şiddet artmıştır.

Yeni asker göndermek ilk başta hata yapıldığının kabulü anlamına gelecekti ve bunun da ABD yönetimi için siyasi sonuçları olacaktı. Diğer taraftan NATO ve BM'in bölgeye birlik gönderme ihtimali hiç yoktu. Bu eksikliği kapatmak adına ÖAŞ'ler kullanılmaya başlandı. Bulunan bu yöntem sürekli geliştirildi ve genişletildi. Böylece gönderilen asker sayısı değişmezken ÖAŞ'lere verilen ihaleler nedeniyle Irak'ta bir ÖAŞ'ler ordusu oluşturuldu (Singer, 2009:380, Isenberg, 2009). ÖAŞ'lerin hiçbir siyasi maliyeti de yoktu. Amerikan birliklerinin artan ölüm sayıları yönetimin halk nezdinde itibarına zarar verirken ÖAŞ'lerin ölüm sayıları resmi ölüm sayılarına dâhil edilmiyordu ve halk da ÖAŞ'ler hakkında fazla bir şey bilmiyordu (Singer, 2009:381).

Irak'ta işgalin ardından ikmal konvoylarının korunması, bu konvoydaki kamyonların kullanılması, sivil liderlerin ve oluşturulan üs bölgelerinin korunması gibi farklı güvenlik ihtiyaçları ortaya çıkmıştı. Bu görevler için mevcut birlikler yeterli değildi ve aldıkları diğer görevler nedeniyle bu tür koruma görevlerine zaten sınırlı olan güçlerini tahsis etmek istemiyorlardı. Hareket etmeyi gerektiren bu görevler daha fazla tehlike içermekteydi. Çünkü direnişçilerin en kolay yapabildikleri saldırı türü intikal halindeki araçlara yapılan bombalı saldırılardı. Bunun sonucunda birçok düzeyde alınan kararlar neticesinde askeri yükleniciler tutulmuştur. Irak Savaşında ÖAŞ'ler üç ayrı hizmet alanının her birinde kritik rol oynamışlardır. Askeri destek şirketleri lojistik ve diğer teknik destek yardım türlerini sağlamıştır. Askeri danışma şirketleri Irak'ın polis ve milis güçleri ile ordusunu eğitme rollerini üstlenmiştir. Askeri hizmet tedarikçi şirketler ise konvoy koruması, ana üslerin ofis ve diğer tesislerin bulunduğu bölgelerin korumasını sağlamışlardır (Singer, 2009:382-386). Irak Savaşı, güvenlik konusunda çalışan birçok uzmana göre, „özelleşen savaş’ın en yüksek noktasını temsil etmektedir. Economist dergisi, bu savaşı „ilk özelleşmiş savaş’ olarak adlandırmıştır (Economist'den akt. Zabcı, 2004:18).

ABD hükümeti, Haziran 2003'de yeni Irak ordusunun eğitilmesi için Vinnell ile Irak polis gücünün eğitimi için ise DynCorp'la sözleşmeler imzalamıştır. Kuzey Irak'taki Kerkük-Ceyhan boru hattının kimliği belirsiz kişiler tarafından vurulmasından sonra, Güney Afrikalı bir şirket olan Erinys, 6 bin 500 İraklı yı, petrol boru hatlarını, rafinerileri, su ve elektrik sistemlerini korumak için eğitmiştir. Aynı şirket ile 140 Irak petrol tesisinin korunması kapsamında bir yıllık süre için 39.5 milyon dolarlık bir anlaşma imzalanmıştır. Fairfax firmasının bir yan kuruluşu olan Custer Battlas Bağdat havaalanının korunmasını üstlenmiştir. Geçici Koalisyon Yönetimi'ne silahlı koruma sağlaması için İngiliz şirketi Global Risk ile

sözleşme imzalanmıştır (Zabcı, 2004:16). ABD'nin Irak ve Afganistan'da yüz milyarlarca doları bulan askeri harcamalarının yüzde 20-25'inin ÖAŞ'lere harcandığı tahmin edilmektedir. 2006 yılı için Pentagon'un askeri hizmetler kapsamında yüklenici firmalara ödediği para 151 milyar dolardır. Irak'taki lojistik hizmetlerden sorumlu olan ve Irak Petrol sisteminin onarılmasına yönelik çalışmaları da yürüten Halliburton-KBR firmasının sözleşme bedelinin 2007 yılı yazı itibarı ile 20.1 milyar dolar olduğu ifade edilmektedir (Singer, 2009:384).

ÖAŞ'lerin hangi işleri üstlendikleri, sayılarının ne kadar olduğu, hangi ülkeden kaç personel çalıştırdıkları, bunlara yapılan harcamaların boyutu ve bu şirketlerin kayıpları hakkında sağlıklı bilgiler mevcut değildir. Özellikle Irak işgalinin başında tam bir karmaşa hâkimdi. ABD yönetiminin bunlar için büyük paralar ödemeyi kabullenmesi adeta bir ÖAŞ akınına neden olmuştu. Zamanla alınan çeşitli önlemler uygulamaya konmuş olsa bile bugün dahi ÖAŞ'lerin faaliyetleri ve bunların boyutları hakkında sağlıklı bilgi sahibi olmak oldukça zordur. Bu zorluk sadece araştırmacılar için değil aynı zamanda ABD kongresi ve savunma bakanlığı için de geçerlidir (Singer, 2009:382).

Silahlı sözleşmelilerin sayılarındaki belirsizlik askeri uzmanlardan da eleştiri almıştır. Irak'ta yeniden yapılandırma uzmanı olan Emekli General William Nash koalisyonun dışarıdan gelen bu silahlı güçler üzerinde kontrolü olmadığını ve bunun büyük bir tehdit teşkil ettiğini belirtmiştir. ABD Kongresi'nin talebi üzerine Merkez Kuvvetler Komutanlığı 2006 yılından itibaren ABD ve Irak üslerinde çalışan sözleşmeliler için bir sayım sistemi oluşturmuştur. Bu sayıma göre 2007 yılı için Savunma Bakanlığı ve diğer federal kuruluşlarla sözleşme imzalamış toplam 632 firma bulunmaktadır ve bu firmaların 130.000 sözleşmeli personeli Irak'taki üslerde çalışmaktadır (Miller, 2007).

Bu lojistik firmaların yanında kritik bölgelerin güvenliğini sağlayan, ABD'li, Iraklı hükümet yetkililerini ve işadamlarını koruyan ve çoğunlukla dört büyük firma (Blackwater, Triple Canopy, DynCorp ve Erinys) adına çalışan birçok alt yüklenici (taşeron) firma mevcuttur. Los Angeles Times'a göre 2007 Yılında Irak'ta ABD Savunma ve Dışişleri Bakanlığı için çalışan ABD'li, Iraklı ve diğer ülke vatandaşlarından oluşan sivil sözleşmeli sayısı 180.000 civarındadır. Bu sayının 21.000'i ABD'li, 43.000'i diğer ülke vatandaşları ve 118.000'i de Iraklıdır (Miller, 2007).

Irak'ta çalışan sözleşmeli personel sayısı hakkında farklı açıklamalar mevcuttur. Irak Özel Güvenlik Şirketi Birliği Direktörü 2006 yılı için Irak'ta 181 özel güvenlik şirketinin 48.000 civarında çalışan personeli olduğunu belirtmiştir (Singer, 2009:382). ÖAŞ personelinin

sayısına ilişkin yapılan yüksek tahminler askeri hizmet sağlayan bütün şirketleri kapsamakta ve bazen bu sayıya inşaat gibi işler yapan yüklenici firma çalışanları da eklenmektedir. Daha düşük tahminler ise yalnızca silahlı askeri sözleşmecileri dikkate almaktadır.

Özel Askeri Güvenlik Görevlisinin (ÖAGG- Private Military/Security Contractor) nasıl tanımlandığı sözleşmecilerin nasıl sayıldığını etkiler. ABD Savunma Bakanlığı silahsız görev yapanlar için Özel Güvenlik Sözleşmecileri (PSCs) ifadesini kullanırken silahlı çalışanlar için Silahlı Özel Güvenlik Sözleşmecileri (APSCs) terimini kullanmaktadır.

ABD Savunma Bakanlığı özel güvenlik sözleşmecileri hakkında bilgi toplamaya 2007'nin ikinci yarısından itibaren başlamamıştır. Bir kısım analizci toplanan bilginin güvenilirliği konusunda bazı soruları gündeme getirmişlerdir. Örneğin ABD Sayıştayı (Government Accountability Office) Savunma Bakanlığı'nın sözleşmeci raporlarının doğruluk açısından rutin olarak kontrol edilmediğini rapor etmiştir. Savunma Bakanlığı SPOT (Synchronized Predeployment and Operational Tracker) adlı bir sözleşmeci personel izleme mekanizması oluşturduğunu ve SPOT sisteminin 2010 yılının birinci çeyreğine kadar tüm sözleşmeci bilgilerini içerecek şekilde tamamen fonksiyonel olacağını açıklamıştır (Moshe, 2009:5).

ABD Savunma Bakanlığı'nın Haziran 2009'daki verilerine göre Irak'ta 15.279 özel güvenlik sözleşmecisi bulunmaktadır. Bu rakama eğitim veren, istihbarat değerlendirmesi ve sorgulama yapan silahlı veya silahsız görevliler dâhil değildir. Bu rakımın yüzde 87'si olan 13.232 personel silahlıdır. Irak'taki silahlı güvenlik sözleşmecilerinin yüzde 88'i üçüncü ülke vatandaşı, yüzde 8'i Iraklı ve yüzde 5'i de Amerikalıdır (Moshe, 2009:6).

Eylül 2007 ile Haziran 2009 arasında Üçüncü ülke vatandaşı olan güvenlik sözleşmecilerinin sayısı 3.769 dan 11.580'a yükselmiştir. Irak'ta artan bu sözleşmeli sayısı azalan asker sayısı ile açıklanmaktadır. Asker sayıları azaldıkça bunların yeri sözleşmeli askerlerce doldurulmaktadır (Moshe, 2009:8).

Afganistan'da ise Savunma Bakanlığı'nın verilerine göre 30 Haziran 2009 itibarıyla 5.198 özel güvenlik sözleşmecisi bulunmaktadır ve bunların yüzde 99'u (5165'i) silahlıdır. Silahlı güvenlik sözleşmecilerinden yüzde 95'i ise yerel ülke vatandaşlarıdır (Moshe, 2009:8).

Bu rakamların dışında yine Savunma Bakanlığı kaynaklı başka bir bilgiye göre Irak'ta 50'den fazla ÖAŞ'te 30.000'den fazla silahlı özel güvenlikçi çalışmaktadır. Afganistan'da 20.000'in üzerinde personeli olan yaklaşık 40 lisanslı ÖAŞ bulunmaktadır ve 30 şirket ise

lisans almak için beklemektedir. Lisanslı olmayanlarla birlikte Afganistan'daki özel güvenlik çalışanı sayısı toplamı 70.000 civarındadır (Moshe, 2009:4).

2.10.Özel Askeri Şirketlerin Çalışanları

Özel askeri endüstride çalışanlarının en belirgin ortak noktası hemen hemen hepsinin eski asker olmalarıdır. En düşük rütbeli erden generale kadar her rütbedeki asker ÖAŞ çalışanı olabilir. Bir orduda istihdama genç yaşta başlandığından 18 yaşında orduya giren bir kişi yirmi yıl sonra emeklilik hakkını elde ettiğinde 38 yaşında olabilir. Bu nedenle askeri endüstri erken emekli olanlar için cazip fırsatlar sunmaktadır. Diğer taraftan dünyanın birçok ordusunda memnuniyetsizlik ve ordudaki küçülme politikaları neticesinde mesleklerinden ayrılmak durumunda kalan genç askerler ÖAŞ'ler için potansiyel çalışan adaydırlar. Düşük ücret, orduların küçülmesi nedeniyle işten çıkma ve meslek olarak askerliğin azalan itibarı karşısında en iyi ve parlak ordu mensupları ÖAŞ sektöründe istihdam edilebilir. Diğer taraftan orduda bir ayda alınan ücretin ÖAŞ'lerde bazı durumlarda bir günde kazanılması büyük bir teşvik oluşturur (Singer, 2009:130-132). Özel timlerde görevli iyi eğitilmiş personele günlük olarak 300-1.000 dolar arasında ücret ödendiği ve yıllık ücretlerin 100-200 bin dolar arasında olduğu belirtilmektedir (Uluç, 2004). Bir ÖAŞ çalışanı ile yapılan mülakatta bu rakamın yıllık ortalama 200-300 bin dolar olabileceği ifade edilmektedir (Bergland, 2006).

Bu sektör çalışanlarının çoğunlukla „eski asker’ olmasının iki avantajı vardır. Çalışanların eğitim masrafları şirketlerce değil devlet tarafından karşılanmıştır. Yetiştirilmesi yıllar süren ve on binlerce dolarlık kamu harcaması yapılan personele ÖAŞ'in pek bir eğitim yatırımı yapmasına gerek kalmaz. Diğer endüstrilerle ve devlet teşkilatı ile kıyaslandığında bu çok büyük bir avantajdır. Yine bu çalışanların geçmişte kazandıkları takdirler, seçildikleri görevler, aralarındaki değerlendirmeler devlet tarafından yapıldığı için ÖAŞ'ler tarama/eleme zahmetine katlanmadan ellerinde hazır değerlendirilmiş ve performansları ölçülmüş personeli uzmanlık alanlarına göre en iyi şekilde faydalanılabilecek görevlerde istihdam etme imkânı bulurlar (Singer, 2009:132).

Şirketler işe aldıkları çalışanlarının geçmiş başarıları sayesinde kendilerini müşterilerine tanıtırılar çünkü şirketlerin müşterilerine kattıkları artı değer büyük kısmını o şirketin çalışanları oluşturur. Bu doğrultuda, şirkete getirisi daha çok olacağından, şirketler çalışanların ya da bunların görev yaptıkları birliklerin ününe göre eleman istihdam etme arzusundadırlar. Çalışanın şöhretine dayalı olarak yapılan istihdamın diğer bir getirisi de sözleşme yapılan yabancı müşterilerin bu tür subaylara güvenmeleri ve saygı duymalarıdır (Singer, 2009:133).

Irak'ta özel olarak çalışan eski SAS personeli sayısı Irak'taki mevcut İngiliz SAS askerlerinden daha fazladır. Mensuplarının çoğu ÖAŞ'ler tarafından kiralanmış İngiliz Özel Kuvvetleri hiç görülmemiş şekilde yoğun bir askere alma faaliyetine girmiştir. Ayrıca bu özel eğitilmiş askerlerini kaybetmemek için isteyenlere bir yıl süreli izin verilmiş ve böylece ÖAŞ'lerde çalışıp yeterli para kazananların yeniden işlerine dönmeleri sağlanmaya çalışılmıştır (DCAF, 2006).

ÖAŞ'ler büyük çoğunlukla kendi ulusal ordularının eski çalışanlarını işe alırlar. Ancak bazı şirketler çalışan bazında çok ulusludurlar. Özel güvenlik sözleşmecileri, dünyanın her tarafından Irak ve Afganistan'da çalışmak için gelmektedir. 30 ayrı ülke vatandaşının güvenlik sözleşmecisi olarak Irak'ta çalıştığı belirtilmektedir (Singer, 2009:130). ÖAŞ çalışanları milletleri açısından üç gruba bölünebilir (Moshe, 2009:3) :

- ABD vatandaşları,
- Koalisyon'da olmayan Şili, Fiji, Nepal ve Nijerya gibi üçüncü ülkelerin vatandaşları,
- Yerel ülke vatandaşları.

ABD ve koalisyon ülkelerinin askerleri ve kolluk gücü tecrübesi olan vatandaşları bir özgeçmiş kontrolüyle en kolay işe alınanlardır. Üçüncü dünya vatandaşlarının bazıları oldukça fazla askeri eğitim ve tecrübeye sahip olmalarına rağmen genellikle ABD ve koalisyon ülke vatandaşlarından daha ucuzdurlar. Yerel ülke vatandaşları ulaşım, barınma ve iaaşe gibi sabit harcamaları olmadığından genellikle en ucuz olanlardır (Moshe, 2009:3).

Pentagon'a göre Irak'taki sözleşmeli personelin yüzde 30'u üçüncü ülke vatandaşlarıdır. ÖAŞ'ler Latin Amerika Ülkeleri (Şili, Salvador, Honduras), Güney Afrika, Fiji, Sırbistan, Bosna, Nepal, İsrail, Yeni Zellanda ve Avustralya gibi ülkelere gelenleri çalıştırmaktadır (Isenberg, 2009). Irak'ta istihdam edilen 30 ülkenin vatandaşı arasında Latin Amerika ülkelerinden gelenler oldukça fazladır. ABD ordusu dörtte bir oranında Latin Amerikalılardan oluşur ve İspanyolca oldukça fazla konuşulur. ABD askeri eğitim programlarının yüzde 40'ı Latin Amerika ülkelerindedir. Bu nedenle Latin Amerika'dan Amerikan eğitimi almış, muharebe tecrübesi olan ve daha az maliyetli personel bulmak kolaylaşmaktadır (Stoner, 2008:10).

Özel askeri endüstri istihdam sağlama alanında dünyada çok geniş ağlar kurmuştur. Fiji hükümetinin, kendi ordusunun askerlerine paralı askerler olarak Irak'ta görev yapmalarına izin vermesi birçok şirketin ucuz Fijili askerleri kiralamasına neden olmuştur. Örneğin, Global Risk

şirketi olası terörist hedefleri ve petrol alanlarını korumak için 500 Fijili asker kiralamıştır (Zabcı, 2004).

Diğer ülkelerden asker temin etmenin nedenlerinden biri de ABD ve koalisyon ülkelerinden gelen eski askerlerin belli bir süre sonra yeterli para kazanmaları ve daha fazla risk alarak hayatlarını tehlikeye atmak istememeleri nedeniyle görevlerini uzatmamaları ve evlerine dönmeleridir. Bu durum pek çok şirketin daha önce hiç birlikte çalışmamış olan personeli veya üçüncü ülke vatandaşlarını işe almasına neden olmuştur (Singer, 2009:395).

Çalışanlar sahip oldukları yeterliliklere göre de sınıflandırılmaktadır. En üstte eski özel kuvvetler ve komando birliklerinde çalışmış askerler vardır, bunların altında emekli polisler ve düzenli birliklerde çalışmış askerler gelmektedir. En alt basamakta ise fazla bir askeri ya da polis eğitimi almamış ve çok tecrübesi olmayanlar bulunmaktadır (Singer, 2003).

Irak'taki 40 ÖAŞ'i temsil eden „Irak Özel Güvenlik Şirketleri Birliği' (Private Security Company Association of Iraq - PSCAI) direktörü Lawrence Peters 3.0005.000 arasında batılı, 5.000-10.000 arasında üçüncü ülke vatandaşları ve 15.000 kadar da İraklının bu işlerde çalıştığını belirtmiştir (Watson, 2008). Belki de sayısı en zor tespit edilebilenler Iraklı çalışanlardır. Pentagon'un 2006 yılında Kongreye açıkladığı ilk rakama göre sözleşmeci olarak 22.000 Iraklı çalışmaktadır. Ancak bu sayı daha sonra 65.000 olarak düzeltilmiştir (Moshe, 2009:5).

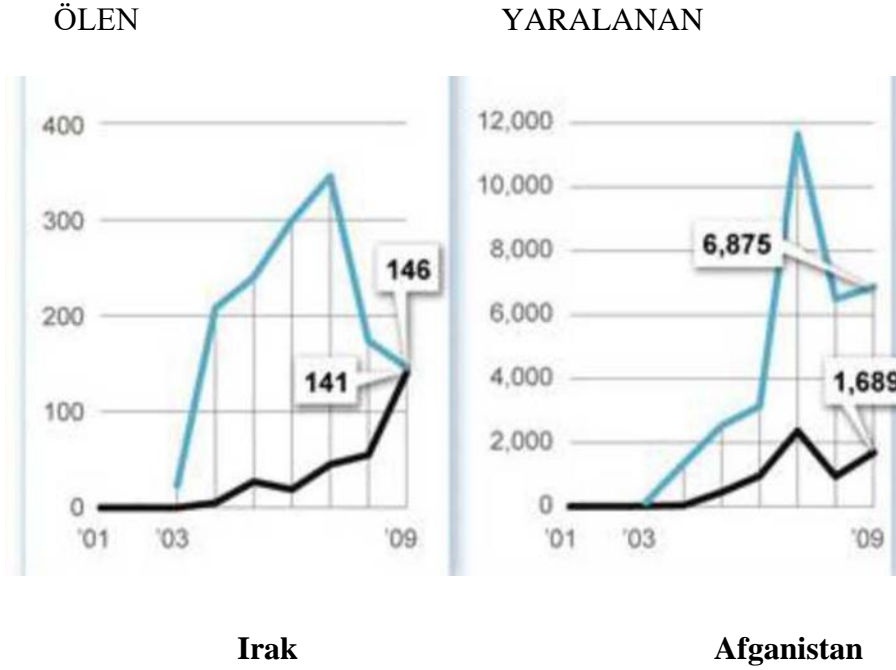
Yerel halkı güvenlik alanında işe almanın çeşitli faydaları bulunmaktadır. Bunlara iş sağlanması, yerel halkla olan ilişkileri geliştirir ve bölgeyi daha iyi anlayan ve tanıyan bir güvenlik gücüne sahip olunmasını sağlar. Ancak bunların araştırılması zordur ve düşman kuvvetler tarafından aralarına sızılması ihtimali her zaman için vardır (Moshe, 2009:3). Yerel halktan sözleşmeli eleman temini ABD Savunma Bakanlığı'nın ayaklanmaya karşı koyma stratejisinde önemli bir unsurdur.

Ocak 2009'da General Raymond Odierno çalışan yerel sözleşmecilerin oranının artırılmasını isteyen bir emirde İraklıların işe alınmasının sadece maliyet tasarrufu sağlamakla kalmadığını aynı zamanda Irak ekonomisinin güçlendirdiğini, fakirlik ve ekonomik fırsat eksikliği gibi hususlardan kaynaklanan direnişin nedenlerinin ortadan kaldırılmasına yardımcı olduğunu belirtmiştir (Moshe, 2009:6).

2.11.Özel Askeri Şirketlerin Kayıpları

Irak ve Afganistan'daki savaşların neden olduğu askeri hasar ayrıntılı olarak ele alınmaz, ancak ÖAŞ 'lerin verdiği hasar dikkate alınmaz. 30 Mart 2004'te Irak'ın Felluce kentindeki Blacwater'da dört özel Amerikan güvenlik görevlisine düzenlenen suikast, kamuoyunun dikkatini şirketlere çekmişti. Savaş, doğası gereği yaralanma ve ölüm riski altındadır ve savaş alanında çalışanlar bu riskin en çok farkında olanlardır. Tropiklerde, ÖAŞ ihtiyacı arttıkça ÖAŞ kayıpları artar. Askeri birliklere verilen hasar zamanında ve kamuoyuna bildirilir. Ancak, ÖAŞ hasarı için kesin rakamlar yoktur. Özellikle ÖAŞ 'ta çalışan üçüncü dünya vatandaşlarına verilen zarara fazla önem verilmemektedir. Bir özel kuvvet mensubu, Musul'da bir ÖAŞ aracında çıkan yangında ölen Fiji'li bir müteahhit arkadaşları tarafından yol kenarına atıldığını ve bir arabanın hareket ettirildiğini söyledi. Bu, özellikle işgalin ilk yıllarında böyleydi. Bu nedenle birçok yazar ÖAŞ kayıplarına ilişkin elde edilen verilerin gerçeği tam olarak yansıtmadığını söylemektedir. ABD Çalışma Bakanlığına bildirilmiş sigorta başvurularından elde edilen bilgilere göre Irak'ta 2006 sonunda 770 ÖAŞ elemanı ölmüş ve 4.744 kişi de yaralanmıştır (Isenberg, 2009). 2007 yılı sonunda Irak'ta ölen ÖAŞ çalışanı 1.000'den fazla ve yaralı sayısı 13 bin kadar olmuştur. 2007 yılından itibaren ölü sayısında bir artış başlamış ve bu dönemde ortalama olarak haftada dokuz ÖAŞ çalışanı ölmüştür. Aslında bu rakamlar da gerçek verileri ifade etmekten uzaktır (Miller, 2009). Afganistan'da ise ABD Çalışma Bakanlığının verilerine göre 2008 yılında 55 ÖAŞ çalışanı, 2009 yılında 141 ÖAŞ çalışanı hayatını kaybetmiştir. ABD askeri kayıpları ise 2009 yılında 311'e ulaşmıştır. Savaş bölgelerinde güvenlik ve diğer hizmetleri sağlayan şirketler tarafından oluşturulan bir ticaret örgütü olan Uluslararası Barış Operasyonları Birliği başkanı Doug Brooks, bu rakamın artış sebebini Afganistan'da direnişin artmasıyla birlikte güvenlik sözleşmelerinin sayılarının da artmasına bağlamaktadır. Doug Brooks'a göre "Direnişçiler daha cesur oldukça Afganistan'da işler daha da zorlaşmaktadır. Sözleşmeliler için daha önceden Irak'tan daha güvenli olan ve tatil yeri olarak değerlendirilen bu ülke şimdi Irak'a kıyasla daha tehlikeli hale gelmiştir" (Kelley, 2010). Şekil 4'de Irak ve Afganistan'da savaşların başlamasının ardından 2010 yılına kadar ölen ve yaralanan ÖAŞ'ler çalışanlarının yıllara göre sayıları görülmektedir.

(Savaş Mart 2003 'te başladı)

(Savaş Ekim 2001 'de başladı)

Şekil 4:ÖAŞ'ler Tarafından Bildirilen Ölü ve Yaralı Grafiği / **Kaynak:** (Kelley, 2010)

Dış ülkelerde ABD için çalışan sözleşmeli sayısını ve bunlardan kaçının öldüğünü ve kaçının yaralandığını tam olarak bilmenin kesin bir yolu yoktur. Bazı firmalar özellikle de taşeron firmalar kayıplarını bildirmediklerinden ABD Çalışma Bakanlığı verileri tam olarak gerçekleri yansıtmamaktadır. 2008 yılında çıkan bir düzenleme şirketlerin yurtdışında çalışan sözleşmeli sayılarının ve kayıplarının oluşturulacak bir yazılım ile takip edilmesini öngörmektedir. Ancak ABD Sayıştay'ından John Hutton Mart 2010'da kongreye bilgi tabanının henüz hazır olmadığını söylemiştir (Kelley, 2010).

Yapılan bu çalışma ABD Çalışma Bakanlığına bildirilen olaylardan yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. Bazı olaylar ise Çalışma Bakanlığına hiç bildirilmemiştir. Üçüncü dünya ülkelerinin kayıplarının bir kısmı ise yakınlarının sigorta ödeneklerini almak için bir girişimde bulunmamaları nedeniyle verilere dâhil edilmemiştir. Bu nedenle analizi yapanlar aslında gerçek rakamların tabloda gösterilenlerin iki katı olduğu yönünde değerlendirmeye sahip olduklarını belirtmişlerdir (Miller, 2009).

Bilgiler, Irak ve Afganistan'daki yerel nüfusun sözleşmeli olarak çalıştıkları yerlere 'işbirlikçi' görünmeme adına duydukları endişe nedeniyle farklı adres vermiş olma ihtimalleri

de göz önünde tutularak yorumlanmalıdır. En fazla ÖAŞ çalışanı kaybı olan ABD'den toplam yaralı ve ölü sayısı 18.701 iken ABD dışında en fazla ölü ve yaralının Hindistan, İngiltere, Türkiye ve Irak'ta ev adresi bildiren ÖAŞ çalışanları olduğu görülmektedir. Yedi olaydan az olan ülkeler yazılmamıştır. Sözleşmeliler bu ülkelerin dışında 50 kadar ülkeden ev adresi vermişlerdir (Miller, 2009).

ABD Kongresinin Savunma Uygulama Yasasına (Congress's Defense Base Act) göre ABD hükümeti için savaş bölgesinde çalışmaya giden her özel sözleşmeli özel bir sigorta satın almak zorundadır. Bu zorunluluk özel sigorta şirketlerinin yüz milyonlarca dolar kâr etmesini sağlamıştır. En önde gelen sigorta şirketleri toplamda 1,5 milyar dolar prim toplamışlar ve bunun 600 milyon dolarını kâr hanelerine kaydetmişlerdir. Sigorta şirketi AIG (Amerikan Uluslararası Grup) en çok kar elde eden şirkettir (Miller, 2009). Tablo 2, en önde gelen dört şirketin kazancını göstermektedir.

Tablo 2: ÖAŞ Personelini Sigortalayan Şirketlerin Kârlılıkları (ABD Doları)

Şirket	Net Prim	Ödeme ve Harcamalar	Kazanç	Kazanç Oranı
ACE	88.608.000	64.487.000	24.121.000	%27
AIG	1.305.827.000	805.740.000	500.087.000	%38
Chubb	7.940.000	4.902.000	3.038.000	%38
CNA	110.722.000	52.722.000	58.000.000	%52

Kaynak: (Miller, 2009)

Sigorta Şirketleri bu kazançlara rağmen keyfi uygulamalar ile yaralı dönen sözleşmelilerin tedavi masraflarını üstlenmekten kaçınmaktadır. Yaralan ÖAŞ personeli tedavileri için sigorta şirketleri ile çok uzun süren hukuki mücadelelere girmektedirler. Bazı sözleşmeliler bu konudaki haklarından habersizdir ve talepleri reddedilince yargıya gitmeyi tercih etmemektedirler.

2.12.Güvenliğin Özelleştirilmesinde Yaşanan Özel Askeri Şirketlerden Kaynaklanan Sorunlar

ÖAŞ'lerin varlığı konusunda iyimser olanlar özelleştirmenin devletler için yararlı olabileceğini öne sürerler, onlara göre ÖAŞ'ler yeni güvenlik hizmetlerini daha esnek ve ucuz sağlayarak devletin güvenliğine böylece küresel güvenliğe katkıda bulunacaklardır. Kötümserler ise askeri konuların özelleştirmenin devletler için masraflı olduğunu, hesap verilebilirliği zorlaştırdığını, çatışmayı teşvik ettiğini ve böylece küresel güvenliğe bir tehdit olduğunu öne sürerler. Avant'a (2004) göre;

“ÖAŞ'in küresel güvenliğe olan etkilerini değerlendirmek oldukça zordur. Farklı durumlarda özel güvenlik tek bir devletin güvenliğini hem arttırabilir hem de zayıflatabilir. Özel askeri güvenlik, aynı zamanda, demokratik ilkeler, insan hakları ve hukuk kuralları açısından hem bunları geliştirici hem de bunlara zarar verici bir rol oynayabilir.”

ÖAŞ'lerin yoğun bir şekilde kullanılması bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. ÖAŞ çalışanlarının seri cinayetler, adam kaçırmaya, soygun, tecavüz, kıymetli arkeolojik değerlerini dışarı kaçırmaya, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı gibi olaylarda yer aldıkları iddia edilmiştir. En çok dikkati çeken ve Irak savaşındaki uygulamalarla birlikte kamuoyu gündemine giren insan hakları ihlalleri ve hukuksuz uygulamalardır. ÖAŞ'lerin kullanılmasına ilişkin hem ulusal hem de uluslararası hukuk açısından büyük boşluklar bulunmaktaydı. Bunlar hata yaptıklarında nasıl bir yaptırım uygulanacağına ilişkin ortak bir hukuk sistemi mevcut değildi.

ÖAŞ'lerin karıştırdıkları hukuksuzluklar oldukça fazladır. 2001 yılında DynCorp çalışanları Bosna'da kadın ticareti ile suçlanmışlardır. Bunu yapanlar işten çıkarılmasına rağmen herhangi bir ceza almamışlardır. Aynı şirket çalışanlarının sahte pasaport ve silah kaçakçılığı faaliyetlerini de yürüttüğü tespit edilmiştir. Life Guard Systems şirketinin Sierre Leone'deki isyancı güçlere silah sağladığı bilinmektedir. Sudan'daki iç savaşta her iki taraf da ÖAŞ'lerden eğitim desteği almışlardır. ABD'nin Sudan Kurtuluş Ordusunu örtülü olarak desteklemek için kullandığı AirScan silah kaçakçılığı yaparak ülkeye silah sokmuştur. İngiliz Hükümetince 2002 yılında ÖAŞ'ler hakkında yayınlanan Yeşil Kitap'ta da ÖAŞ operasyonları ile silah kaçakçılığının birlikte yürütüldüğü belirtilmiştir (Mathieu ve Dearden, 2006:15).

Ebu Garip hapisanesinde işkence ve sorgulama yapanlardan bazılarının sözleşmeli askeri personel olmaları, Blackwater şirketi çalışanlarının Eylül 2007'de Bağdat'ta hiçbir sebep olmadan 17 kişiyi öldürüp 20 kişiyi yaralaması, Aiges adlı İngiliz ÖAŞ çalışanlarının Iraklı

sivillere rastgele ateş açmaları ve bunu video kaydına aldıktan sonra internette paylaşmaları gibi hukuk dışı uygulamalar ÖAŞ'lerin sorgulanmasına neden olmuştur.

Ebu Garip Hapishanesindeki çevirmenlerin hepsi ve sorgulayıcıların yarısı Titan ve CACI şirketlerinin çalışanlarıydılar. ABD ordusu tarafından yapılan soruşturmada altı asker suçlu bulunmuştur. Bu askerler işledikleri suçlar için askeri mahkemede yargılandıkları halde ÖAŞ çalışanlarından hiçbirisi ABD ordusu yargılama hakkına sahip olmadığını düşündüğü için ne suçlanmış, ne yargılanmış, ne de ceza almıştır (Singer, 2009:390).

Bağdat'ta 16 Eylül 2007'de, Blackwater çalışanlarınca çevreye açılan rastgele ateş sonucu 17 Iraklı sivilin öldürülmesi ve 20'sinin de yaralanmasıyla sonuçlanan olayın ardından ABD makamlarınca yapılan yargılama 2010 yılı başlarında sonuçlanmış ve yargılan beş Blackwater çalışanı mahkeme tarafından serbest bırakılmıştır. Bu durum ölen Iraklıların yakınları ve Iraklı yetkililer tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Irak'taki Çok Uluslu Gücün Komutanı General Ray Odierno "Bu konunun ABD askerleriyle bir ilişkisi olmadığını, bu suçu işleyenlerin ÖAŞ çalışanları olduğunu, bunların ceza almamasının kalpleri kırdığını ve bu durumun Irak'taki ÖAŞ'lere karşı bir tepkiye neden olabileceği endişesini taşıdığını" belirtmiştir (Lawrence ve Norris, 2010).

ABD kuvvetleri Zapata adlı bir şirket personelini ayırım yapmadan Iraklı sivillere ve ABD'li askerlere ateş açtıkları gerekçesiyle gözaltına almış ancak yasal boşluk nedeniyle herhangi bir suçlama yapılamamıştır. ÖAŞ'lar ve personeli, askeri operasyonların aktif bir parçası olmasına rağmen, ceza hukuku, komuta zinciri veya askeriye'nin bir parçası değildir. Mevcut uluslararası hukuk hala özel paralı askerlerle ilgileniyor ve PAS endüstrisinde çok az rol oynuyor. Ayrıca ülke genelinde çok az düzenleme ve kontrol vardır. Sonuç olarak, "Askeri şirketler ve çalışanları, belirsiz yasal statüleri ve asgari sorumlulukları olan gri bir alanda yaşamaya devam ediyor." (Singer, 2009:389-390). ÖAŞ'lerin kullanıldığı ortamlarda etkili yaptırımların olmaması uzun vadede bu şirketleri yeni istikrarsızlık ve suç kaynaklarına dönüştürebilecektir.

ÖAŞ'lerin yarattığı tehlikelerden biri de görev alınan bölgelerde uzun vadede istikrarsızlaştırıcı bir etki yaratmalarıdır. Sivillere ateş etme, aşırı güç kullanma, yerel gelenek ve inançlara duyarsız olma ve hukuka uygun olmayan diğer davranışları nedeniyle ÖAŞ'ler ABD'nin Irak ve Afganistan'da direnişçilere karşı koyma çabalarını aksatabilmektedir. ABD Kara Kuvvetleri Ayaklanmaya Karşı Koyma talimnamesine göre Irak ve Afganistan'dakiler gibi Ayaklanmaya Karşı Koyma operasyonlarının en önemli unsurlarından biri yerel nüfusun

„kalp ve akıllarını’ kazanırken aynı zamanda etkili bir güvenlik sistemi kurmaktır. Güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen çeşitli ihlaller direnişçi sayılarının artmasında önemli rol oynayabilir. ABD birimleri için çalışan sözleşmecilerin ihlalleri de anti Amerikan direnişini güçlendirebilir. ABD askerleri de çeşitli ihlallerde bulunmuşlardır ancak askerlerin mi ÖAŞ’lerin mi daha çok ihlal yaptığına ilişkin henüz net bir araştırma mevcut değildir (Moshe, 2009:11). Askeri personel yapmış olduğu ihlaller nedeniyle hukuki bir yaptırıma tabi iken ÖAŞ çalışanlarının böyle bir yaptırımdan muaf olmaları bu tür suçları daha kolay işleyebilmelerine neden olmaktadır.

Birçok analiziye göre şirketlerin karıştığı bu olaylar ABD’nin Irak ve Afganistan’daki varlığını tehlikeye sokmaktadır. Irak İçişleri Bakanlığının bir personeline göre “Iraklılar bu savaşçıları Blackwater ya da başka biri olarak bilmez, sadece Amerikalı olarak görürler”. Yüksek rütbeli bir ABD askerine göre ise “silahlı güvenlik sözleşmecilerince gerçekleştirilen ihlaller bir bölgeyi kısa sürede bize karşı hale getirebilir”.Pakistan’da ABD silahlı özel güvenlik sözleşmecilerinin yerel halkı rahatsız ettikleri ve zarar verdikleri bunun neticesinde bölgede anti-Amerikan kampanyası başlatıldığına ilişkin raporlar vardır (Moshe, 2009:11). Wikileaks aracılığıyla kamuoyuna sızan gizli askeri raporlarda güvenlik şirketlerinin, silahsız Iraklı siviller, Iraklı güvenlik güçleri, Amerikan ordusu, hatta öbür güvenlik şirketleri arasında ayırım gözetmeden sık sık ateş açtığı ve bundan dolayı pek hesap sorulmadığı açıkça görülmektedir. Belgeler daha önce kamuoyuna yansıyan üç-beş olaydan çok daha fazla olay yaşandığını ortaya koymaktadır. The New York Times’a göre ÖAŞ’ler bu davranışlarla sadece güvenliği sağlamada başarısız olmakla kalmamışlar aynı zamanda halkın öfkesini çekerek, koalisyon güçlerinin orada bulunma amacına ters davranmışlardır (Glanz ve Lehren, 2010).

ABD Harp Okulundan Alb. Bobby Towery’e göre “ABD ordusunun Irak’tan ayrılmasıyla birlikte yerini, burada bırakılacak iyi organize edilmiş, finanse edilmiş, eğitilmiş ve teçhiz edilmiş asker olmayan (paramiliter) organizasyonlar alacaktır. Bu gruplar öncelikle kâr odaklı motive olduklarından, Iraklı yetkililere sınırlı bir şekilde bağlı olduklarından ve yaptıkları üzerinde herhangi bir kontrol olmadığından gelecekte Irak’ın güvenlik durumunu daha bozucu bir etki yapabilirler” (Moshe, 2009:12).

Bir ÖAŞ için belki de en önemli husus gelecekte de kendisine iş verilmesini sağlayacak ortamı yaratmak için çaba göstermesidir. Bunu iki şekilde sağlayabilirler. Birincisi, mevcut işlerini sözleşme koşullarına göre, etkin ve kaliteli bir biçimde yapmak suretiyle kendilerini hükümet veya işveren nezdinde güvenilir kılarak gelecekteki sözleşmeleri alacak en kuvvetli

aday haline getirmek, ikincisi ise sözleşmeyi uzatmak için çaba göstermek ve çalıştıkları bölgede gelecekte işlerine yarayacak yeni sözleşmeler ortaya çıkmasını sağlayacak durumlar yaratmak. ÖAŞ'lerin yeniden sözleşmeyi uzatma çabası barış çabalarının önüne geçebilir ve ÖAŞ'ler taraflar aralarındaki çatışmayı barışçı yollardan çözmek için çaba göstermeyebilirler. Diğer taraftan ÖAŞ'ler yardımıyla kazanılan zaferler ve kurulan düzenler geçici olabilir. Zayıf devletler uzun dönemde ÖAŞ'lere bağlı hale gelebilirler ve sözleşmelerin uzatılmaması durumunda yine çatışma ortamına geri dönülebilir (Moshe, 2009:15-16).

Özelleştirmenin getirdiği endişelerden biri de askeri sistemin yerle bir olma ihtimalidir. Kritik alanlardaki özelleşmenin ardından daha önce bu alanlarda çalışan askeri personel yeterli askeri bilgiye ve tecrübeye sahip olamamakta ve bu alanlar asker kontrolünden uzaklaşmaktadır (Singer, 2009:260). Eğer kritik görevler özelleştirmeye devam edilirse kriz ya da savaş durumunda şirketlerin ordunun asıl ihtiyaçlarını karşılayamayabileceği ihtimali ortada durmaktadır. Özellikle lojistik konusunda giderek bu şirketlere bağımlı hale gelinmesinden ve ordunun bu yeteneğini kaybetmesinden endişe edilmektedir. İşler ters gittiğinde veya bir kriz sırasında şirket çalışanları emirleri yerine getirmezse muharebe alanında askerin kumanyasından, yakıt nakline ve sağlık hizmetine kadar birçok geri destek hizmeti aksayabilir. Askerler ÖAŞ'lere devrettikleri bu profesyonel beceri ve yeteneklerin kaybının orduyu gelecekte aksatacağından endişe duymaktadırlar (Singer, 2009:398). Emekli bir ABD ordusu generali bu aşırı dış kaynak bağımlılığı sebebiyle lojistik sistemi „kâğıttan yapılmış bir eve” benzetmektedir (Singer, 2009:393). General Omar Bradley “Amatörler strateji hakkında, profesyoneller lojistik hakkında konuşurlar” diyerek muharebede lojistiğin öneminin küçümsenemeyeceğini belirtmiştir (Singer, 2009:385).

Ancak giderek daha büyük oranda dış kaynak bağımlılığı orduları, lojistiğin öneminin azaldığı algılanması ile karşı karşıya bırakır. Lojistik kapasiteler muharebe şartlarında ayakta kalabilmek ve işlevlerini yerine getirebilmek üzere tasarlanmış olmalıdırlar (Singer, 2009:165). Bunların barış zamanlarındaki veya uluslararası barış operasyonlarındaki etkinliklerinden ziyade savaş zamanındaki etkinlikleri önemlidir. Bu alanda çalışan ÖAŞ'lerin konvansiyonel bir savaş ortamında ne derece etkili destek sağlayabilecekleri ve bunların etkili olamamaları durumunda nasıl ikame edilecekleri bugün askeri lojistik alanında çalışanların çözmeye çalıştıkları temel sorunlardan biridir.

Askeri alanda özelleştirmeye gitmenin risklerinden birisi de müşterinin şirkete çok fazla bağımlı hale gelmesidir. Bu şekilde müşterinin stratejik planlarının çok önemli bir kısmı özel

bir şirketin insafına kalır. Müşterinin güvenliği açısından iki muhtemel risk söz konusu olabilir. Birinci risk; şirketin en çok ihtiyaç duyulduğu anda işi bırakması, ikinci risk ise şirketin müşteri üzerinde hâkimiyet kurmasıdır (Singer, 2009:255).

2003 yılında DynCorp Genel Müdürü Paul Lombardi “Biz olmadan savaşabilirsiniz ama bu çok problem yaratır. Çünkü biz o kadar çok iş içine girdik ve olaya karıştık ki süreçten bizi çıkarmak oldukça sıkıntılı ve zor olur” diyerek artık ÖAŞ’lersiz bir askeri müdahalenin olamayacağını iddia etmiştir (Isenberg, 2009). ABD Başkanı Obama ve Dış İşleri Bakanı Clinton Ocak 2009’da yönetimi devralmadan önce ÖAŞ uygulamalarını eleştirmişlerdir. Ancak yönetimi devraldıktan kısa süre içinde ordunun artık vazgeçemeyecek derecede ÖAŞ’lere bağımlı hale geldiğinin farkına varmışlardır (Scahill, 2009). Nitekim Dışişleri Bakanı Clinton, bölgeyi her ziyaretinde bu şirketlerin sağladığı güvenlikle korunmuştur.

Afganistan’daki ABD ve NATO güçlerinin komutanı Orgeneral McChrystal Fransa’da bir askeri enstitüye yaptığı ziyarette koalisyon güçlerinin özel güvenlik sözleşmelerine çok bağımlı hale geldiğini açıklamıştır:

“Özel güvenlik güçlerini kullanma konusunda çok ileri gittiğimizi düşünüyorum, aslında sözleşmeli sayısını azaltılmasının daha iyi olacağı kanaatindeyim. Bunlara alternatif olarak gerekli olursa asker sayısı artırılabilir veya daha çok Afganlı güvenlik sözleşmelisi kullanılabilir” (USA TODAY, 2010).

ÖAŞ’lerin kullanılmasını destekleyen görüşlerden biri de bunların daha ekonomik olacağıydı. Uygulamada, özelleştirmenin diğer sektörler kadar askeri sanayi için de faydalı olup olmadığı belirsizdir. Deloitte & Touche tarafından yapılan bir anket, işlerini başka bir kuruşa taşıyan 1.500 yöneticiyle anket yaptı, yalnızca yüzde 31’i işlemin karlı olduğunu ve geri kalan yüzde 69’unun memnun olmadığını söyledi. Benzer şekilde, araştırma ve geliştirme şirketi RAND tarafından Amerika Birleşik Devletleri’ndeki profesyonel askeri eğitim programlarının özelleştirilmesine ilişkin bir rapor, bu deneyimin finansal bir avantajı olmadığını belirtmektedir (Singer, 2009:252). Orgeneral McChrystal da sözleşmelilerin pek tasarruf sağlamadığı görüşündedir (USA TODAY, 2010).

ÖAŞ’ler yapmış oldukları hizmetler için makul ölçülerin çok üstünde ödeme talep etmektedirler. Savaş vurgunculuğu ve fırsatçılığı yeni bir konu değildir. Tarihte de özel şirketlerin savaşlarda hükümetleri aldattıkları ve savaşlardan oldukça fazla çıkar sağladıkları durumlara rastlanmıştır. Temel amacı kâr maksimizasyonu olan şirketler „tatmin edici’ kâr

düzeylerinin kendileri için yeterli olduğunu söyleseler de tatmin edicilik kavramının sınırlarını kendileri belirlemektedirler (Singer, 2009:249250).

Maliyeti arttıran sebeplerden biri de yapılan işler için alt yüklenici firmaların devreye girmesidir. Örneğin bir yiyecek konvoyunun güvenliği için Kuveyt'teki bir firma Blackwater ile anlaşmıştır. Blackwater kendi maliyetlerini ve yüzde 36 kar payını ekleyip faturayı Kuveyt firmasına göndermiş, bu firma da kendi maliyetlerini ve kâr oranını ekleyip faturayı yiyecek firmasına göndermiş, yiyecek firması aynı işlemi yaparak faturayı KBR firmasına göndermiş, KBR firması da kendi masraf ve kâr oranını ekleyerek faturayı ABD hükümetinden tahsil etmiştir. Böylece alt yüklenici firmaların kullanılması ile fiyatlar normalde kabul edilebilir miktarın çok üstüne çıkmaktadır (Dumlupınar, 2010:64).

Sektörde sağlam bir rekabet anlayışının olmaması da işleri zorlaştırmaktadır. Genellikle yüksek teknoloji silah sistemleri ile ilgili sözleşmeler süresiz yapılmaktadır ve bazı firmalar tekel konumuna gelmektedir. Özellikle sabit fiyat artı masraflar şeklinde yapılan sözleşmeler proje ilerledikçe çıkan maliyetlerin karşılanması zorunluluğu nedeniyle oldukça yüksek rakamlara ulaşabilmektedir. Eğer ödeme miktarı sözleşme süresine göre belirlenecekse şirket olabildiğince uzun bir zaman dilimine yaymaya çalışacaktır. Eğer ödeme miktarı gerekli personel sayısına göre belirlenecekse şirket olabildiğince fazla personel kullanacak veya çalışan sayısını fazla gösterme yoluna gidecektir (Singer, 2009:250).

Halliburton-KBR firmasının 2007 yılı yazı itibarı Irak'taki lojistik hizmetler ve Irak Petrol sisteminin onarılmasına yönelik çalışmalarda savaş vurgunculuğu yaptığına yönelik iddialar bulunmaktadır. ABD ordusu bu şirketin 2,2 milyar dolar fazla para aldığını belirtmektedir (Singer, 2009:384). Bu istismara örnek olarak pişirilmeyen yemekler ve taşınmayan yükler gibi gerçekte yapılmayan hizmetler için fatura kesilmesi ya da pahalı benzin satmak gibi olaylar verilebilir. Halliburton-KBR ve Custer-Battles gibi şirketler istismara açık 'maliyet-artı' sözleşmeler ile çalışmaktaydılar ve bu yöntem kolayca suistimal edilebilir bir yöntemdi. ABD Savunma Denetim Komitesi, savaş alanındaki şüpheli 10 milyar dolarlık sözleşme maliyetini ortaya çıkardı. Irak'ın yeniden inşası genel müfettişi, yolsuzluğu Irak'ta "ikinci bir ayaklanma" olarak nitelendirmiştir (Singer, 2009:392).

Normalde bir işverenle müşterisi arasında yapılan sözleşmenin yürütülmesini sağlayacak çeşitli yöntemler uygulanmaktadır. Açık ve güvenilir performans standartlarının belirlenmesi, teminatlı ödeme şartları, belirsiz koşullar için koruma hükümleri ve işin anlaşmaya uygun yapılmaması halinde ceza öngören bir yaptırım sistemi gibi uygulamalar örnek olarak

sayılabılır. Ancak ÖAŞ'lerle yapılan sözleşmelerde bu standartların uygulanmasında çeşitli güçlükler yaşanmaktadır. ÖAŞ sözleşmelerinin tam olarak denetlenmesini engelleyen birçok faktör vardır. Öncelikle bu sözleşmeyi denetlemekle görevli kamu görevlileri ya bu işte ehil değildirler ya da sözleşmenin büyüklüğü sebebiyle personel mevcudu ve imkânları bu işi yapmaya uygun değildir. Diğer taraftan özel askeri sektör destekçileri, kamunun yapamadığı bir işin özel sektöre verildikten sonra bu işin denetlenmesinin yine kamu personeline yerine getirilmesinin bir tezat teşkil ettiğini belirtmektedirler. Sistemik değerlendirme mekanizması yokluğunda hizmeti alan birliklerce anında yapılan denetlemelerin de güvenilirlikleri tartışılır. Özellikle lojistik destek sağlayan şirketlerle olan ilişkilerde taktik sahadaki komutanlar karar alırken maliyetleri çok fazla düşünmediklerinden masrafların arttığı görülmüştür (Singer, 2009:245-246).

Denetim yapanların özel şirketlerle kurmuş oldukları ilişkiler de bu denetimlerin ne derece sıhhatli olduğu konusunda kuşku uyandırabilecek niteliktedir. Nitekim kamu görevindeyken şirketleri denetleyen kişilerin işin sonunda o şirketler için çalışmaya başladığı çok defa görülmüştür (Singer, 2009:247). ÖAŞ başarısını açıklamak için kullanılan hususlardan biri de ÖAŞ'lerin kritik görevlerdeki askeri ve sivil yetkilileri başarılı bir şekilde kendi bünyelerinde istihdam etmeleridir. Hükümet yetkilileri ve ÖAŞ'ler arasındaki bu ilişki „döner kapı” (revolving door) sendromu olarak adlandırılmaktadır.

1997-2004 yılları arasında en büyük ABD sözleşme şirketleri 224 eski yüksek rütbeli hükümet yetkililerini yönetim kurulları üyeliklerine, yönetici ve lobicilik görevlerine atamışlardı. Blackwater başkan yardımcısı Cofer Black ABD Dış İşleri Bakanlığında Karşı Terörizm Koordinatörü ve CIA Karşı Terörizm Direktörüyü. Blackwater iştiraklerinden birinin yöneticisi Joseph Schmitz ABD Savunma Bakanlığı Pentagon Müfettişlerinden biriydi. CACI'nin üç yönetim kurulu üyesi ABD hükümetinde güvenlik işlerinde çalışmaktaydılar. Titan yönetim kurulunda ise Hava Kuvvetlerinden iki kıdemli subay ve bir Pentagon yetkilisi bulunmaktaydı.

MPRI başkanı Carl Vuono ABD Kara Kuvvetlerinin 1987-1993 yılları arasında Kurmay Başkanlığını yapmıştı. MPRI'nin beş başkan yardımcısı Kara Kuvvetlerinde, FBI'da ve Hava Kuvvetlerinde kritik kadrolarda görev almış kıdemli subaylardı (Mathieu ve Dearden, 2006:20). ABD eski Başkan Yardımcısı Dick Cheney Halliburton Corporation'un bir yan kuruluşu olan Kellogg Brown and Root'un (önceki ismi Brown and Root) 1995-1999 yılları arasında genel müdürlüğünü üstlenmiştir (Zabcı, 2004:11).

Döner Kapı sendromu İngiltere’de de yaşanmıştır. Eski savunma ve Dış İşleri Bakanı Malcolm Rifkind, ArmorGroup’a yönetici olarak atanmıştır. Şirketin Genel Müdürü Stephen Kappes ise CIA kökenlidir. Savunma Eski Bakanı Nicholas Soames, Savunma Bakanlığı eski Müsteşarı Lord Inge, Genel Kurmay eski Başkanı Roger Wheeler, Aegis şirketinde çeşitli pozisyonlarda görev almışlardır (Mathieu ve Dearden, 2006:20).

Bu endüstrinin Kongre ve hükümet dairelerinde kendilerine iş imkânları sağlayacak ve zenginliklerini arttıracak, yapılacak sınırlamaları engelleyecek lobiciler tuttuğu tartışılmaz bir gerçektir (Singer, 2009:387). 2001 yılında ABD’nin ilk 10 ÖAŞ’i lobicilik faaliyetleri için 32 milyon dolardan fazla para harcamışlar ve siyasi kampanyalara 12 milyon dolardan fazla bağış yapmışlardır. DynCorp, CICA ve Titan şirketleri çeşitli miktarlarda politik bağışlar yapmışlar ve lobici firmalara kendi lehlerinde çalışmalarını için para ödemişlerdir. DynCorp 1999-2002 yılları arasında 500 bin dolar bağış yapmıştır ve bunun yüzde 72’si Cumhuriyetçi kampanyalar içindir. Titan 1998-2004 yılları arasında lobicilik için 2,16 milyon dolar harcamış ve karşılığını ABD hükümetinden 1,8 milyar dolarlık sözleşme ile almıştır. Blackwater kurucusu Eric Prince ve ailesi Cumhuriyetçilerin kampanyalarına 1989’dan beri yaklaşık 276 bin dolar bağışlarken demokratlara ise hiç yardım yapmamışlardır (Mathieu ve Dearden, 2006:20).

En büyük sorunlardan biri, sözleşme miktarı arttıkça hükümetin izleme ve gözetim yapan sözleşme yetkililerinin azalmış olmasıdır. Pentagon savunma hizmetleri sözleşmeleri 1990’lardan bu yana yüzde 78 artmışken bunların gözetim yapacak sorumluların sayısı yüzde 40 azalmıştır. „Hükümete karşı yanlış beyan’, „Anti-Rüşvet Kanunu ihlali’, „para aklama’ gibi yirmi dokuz ciddi suç işlediklerine dair haklarında raporlar bulunan üç şirkete (Halliburton-KBR, DynCorp ve Flour Group) 2007 yılında 150 milyar dolarlık yeni lojistik programın ihalesinin verilmesi oldukça eleştirilmiştir. Eleştiriler, Pentagon’un elindeki alım gücünü piyasaya yönelik yaptırım uygulamak ve piyasayı istediği yönde şekillendirmek için kullanmadığı yönünde olmuştur (Singer, 2009:392).

ÖAŞ piyasasındaki diğer bir sorunlu alan da yetenekli askerlerin ordudan ayrılarak ÖAŞ’lere katılmalarıdır. ÖAŞ endüstrisindeki askerler normal orduda kazanamadıklarının iki ila on katını kazanabilmektedirler. Irak’ta bu oran astronomik boyutlara çıkmıştır. Eski Özel Kuvvetler personeline günde 1.000 dolara kadar ücret ödenmektedir. Özel askeri endüstri devlet ordusuyla doğrudan rekabet içindedir. Eğitimi, yetiştirilmesi ve kazandıkları tecrübeler ordu tarafından sağlanmış beşeri sermaye yatırımı olan bu nitelikli personelin ÖAŞ’lere geçmesi askeri birlikleri sıkıntıya sokmuştur. Bu mesele özel harekât birimlerinde daha da

keskin bir hâl almıştır, çünkü en fazla beceriye (en uzun süreli beşeri sermaye eğitim yatırıma) sahip olan birim budur ve ÖAŞ'ler için en pazarlanabilir birimdir. Avustralya, Yeni Zelanda, İngiltere ve ABD'deki seçkin kuvvet komutanları derin kaygılarını ifade etmişlerdir (Singer, 2009:399).

Bu şirketlerde kimlerin çalışabileceğine ilişkin belirlenmiş kurallar ve bunu denetleyecek bir mekanizma mevcut değildir. Birçok şirketin oldukça sıkı işe alım ve eğitim standartları varken diğerlerinde bu katılık yoktur. Irak'ta ÖAŞ'lerce kiralanmış geçmişte karanlık personel de mevcuttur. İrlandalı teröristlerle çalışmaktan dolayı hapiste cezasını çekip çıkan eski bir İngiliz ordusu askeri, ayrımcılık döneminde altmıştan fazla siyasinin evinin bombalanması olayına karışmış bir eski Güney Afrika askeri kiralanmışlar arasındadır. Bu çalışanların beceri düzeyleri de farklıdır. Ebu Garip hapisanesindeki sözleşmeli çalışan sorgucuların yüzde 35'inin temel askeri sorgu eğitimi bile almadığı tespit edilmiştir (Singer, 2009:396). Mayıs 2000'de yapılan bir araştırmada Bosna'daki BRS personelinin yüzde 85'inin fiziksel standartlara uymadığı ve yüzde 40'ının da yürütülen faaliyetlerle hiç alakası olmayan yeteneklere sahip oldukları anlaşılmıştır. DynCorp'un Amerikan ordusuyla imzaladığı havacılık destek sözleşmesi gereği savaş uçaklarının bakımı için görevlendirdiği çalışanların bazılarının eski garson, güvenlik görevlisi, aşçı ve kasiyer olduğuna ilişkin söylentiler bulunmaktadır. Ayrıca Harp Akademisinde eğitim vermekle görevlendirilen bir kişinin Harp Akademisi mezunu olmayabildiği ve bazı şirketlerin eğitmenleri arasında hiç savaş deneyimi olmayanların bulunduğu ifade edilmektedir (Singer, 2009:251).

ÖAŞ'ler adına faaliyet gösteren bir çalışan kim için, nerede, ne zaman ve hangi fiyata çalışmak istediğine karar vermektedir. Bu şahısların daha iyi bir teklif almaları, üstleriyle geçinememeleri, işten sıkılmaları ve ailelerini özlemeleri gibi nedenlerle her an için ayrılma seçenekleri bulunmaktadır. Irak'ta ödeme yapılmadığı için çalışanlarının greve gittiği ve bunun neticesinde kapanan şirketler vardır. Bu tür seçenekler (özellikle uymak zorunda olduğu yasal mevzuat gereği) bir askerin yapamayacağı şeylerdir. Askerler, askere alındıklarında veya çağrıldıklarında herhangi bir takdir yetkisine sahip olmayıp yükümlülüklerini yerine getirmek durumundadırlar (Singer, 2009:394).

Bazı ÖAŞ'ler çalışanlarını kötü koşullarda çalışmaya zorlanmaktadırlar. Honduras'tan Tripple Canopy adına Irak'a çalışmaya giden Honduras kökenli paralı askerlerin bir kısmı paralarını alamadıkları, zor koşullarda fazla çalıştırıldıkları, kendilerine denilen bölgelerin dışına gönderildikleri, sağlık sorunlarının dikkate alınmadığı ve göreve devam etmek zorunda

bırakıldıkları, sözleşmede olmasına rağmen sağlık güvencesi olmadan çalıştıkları gibi konularda şikâyetlerini dile getirmişlerdir (Stoner, 2008:12).

WikiLeaks'in kamuoyuna açtığı 300 binden fazla gizli askeri belgelerdeki en şaşırtıcı gerçeklerden biri de özel güvenlik şirketleri, koalisyon güçleri ve Iraklı birlikler arasındaki eşgüdüm eksikliğidir (Glanz ve Lehren, 2010). Aynı bölgede faaliyet gösteren ÖAŞ'ler ile askeri birlikler arasında sürekli koordinasyon problemleri ortaya çıkmıştır. Zamanla sözleşmeli sayısının ABD asker sayısından fazla olması nedeniyle bu sorun daha ciddi bir hâl almıştır. Haziran 2006'da ABD Sayıştay'ı tarafından hazırlanan bir raporda, ÖAŞ'lerin ABD ordusuyla koordine etmeden çatışma alanlarında faaliyet gösterdikleri ve bu durumun her iki tarafı da tehlikeye soktuğu dile getirilmiştir. Bunun üzerine tarafların faaliyetlerini koordine etmeleri için mekanizmalar geliştirilmeye başlanmıştır (Singer, 2009:395).

ÖAŞ'ler bir tür sermaye şirketleri oldukları için yaptıkları işler ne kadar önemli olursa olsun şirket sahipliğinin ve sermayenin el değiştirmesi de söz konusu olabilir. Özellikle uluslararası sermaye bu alana yatırım yapabilir ve bazı ÖAŞ'lerin yönetimine sahip olabilir. Bu durum ÖAŞ'leri destekleyen ve askeri güvenlik alanında bu şirketleri kullanan bir devleti ya da bu devlet kuruluşlarını zor durumda bırakabilir ve güvenlik alanında riskli durumların oluşmasına neden olabilir.

ÖAŞ'lerin kullanılmasıyla ortaya çıkan problemlerin ve sorunların çözümü için çeşitli çabalar sürmektedir. Bu sektör çok yeni olduğu için henüz oturmuş ve genel kabul görmüş kurallar ve normlar oluşmamıştır. ÖAŞ'lere yönelik eleştirilerin çoğu bu sektörün belirlenmiş normlarının olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle sektörün içinde, ülkeler bazında ve uluslararası alanda ÖAŞ'ler için yasal mevzuat oluşturma çabaları devam etmektedir.

SONUÇ

Dünya ekonomisinin yapısal dönüşümü devletleri kalıplaşmış devlet davranışlarının dışına çıkmaya mecbur etmiştir. 1970 sonrasında küresel ekonomik model olarak kabul gören Neo-Liberalizm sayesinde devletler neredeyse bütün alanlarda özelleştirmeler yapmışlardır. Bu bağlamda güvenlik kavramının da özelleştirilmesi gündeme gelmiştir.

Soğuk Savaş'ın ardından değişmeye ve dönüşmeye başlayan güvenlik kavramı 11 Eylül sonrasında yeni bir tanımlanma sürecine girmiş ve yeni alt kavramları kapsar hale gelmiştir. Bu aşamada hem ekonomideki hem de güvenlik algılamasındaki yapısal dönüşümlerin etkileşimi sayesinde güvenliğin özelleştirilmesi bağlamında özel askeri şirketler ortaya çıkmaya başlamıştır.

Özellikle 11 Eylül sonrasında çatışma bölgelerinde ve çökmüş devlet yapılarının yoğunlukta olduğu coğrafyalarda isimleri daha fazla duyulan bu şirketler profesyonel personeller ile maliyet etkin güvenlik hizmetleri sunan kâr amaçlı ticari kuruluşlar olarak güvenlik tartışmalarına yeni bir boyut getirmişlerdir.

Geride bıraktığımız süreçte Blackwater ve Wagner Grup isimli iki özel askeri şirket gerek yer aldıkları çatışmalar gerek neden oldukları skandallar ve gerekse kullanım amaçları ve yöntemleri bakımından bu tartışmalarda en çok öne çıkan örnekler olmuşlardır.

Her ne kadar günümüzde bu şirketler olumsuz eleştirilerin ve tartışmaların odağında olsalar da bu çalışmanın temel varsayımı yakın ve orta gelecekte uluslararası hukuk normları çerçevesinde bu şirketlere bir statü tanınacağı ve güvenliğin geleceğinde bu şirketlerin daha fazla rol oynayacağıdır. Bunlara ek olarak şirketlerin doğası gereği büyüme, gelişme ve yeni hizmetler sunma eğilimlerinden hareketle özel askeri şirketlerin faaliyet alanları ve hizmet yelpazelerini genişleterek özel istihbarat, özel donanma ve hatta özel havacılık hizmetleri sunabilecekleri varsayımı yapılmıştır. Bu varsayımın temellendirilmesi amacıyla da Draken International firmasının faaliyetleri örnek verilmiştir.

Bu bağlamda çalışmanın ilk bölümlerinde konunun ortaya çıkış zeminini hazırlayan temel etmen olan dünya ekonomisinde ki yapısal dönüşüm ele alınmıştır. Bu bölümde özelleştirmenin ana esaslarının ne olduğu ve hangi kritik alanların özelleştirilebilir olup olmadığı sorusu etrafında artık güvenliğin de özelleştirilebilir bir alan olarak düşünölmeye başlandığı tespit edilmiştir.

Akabinde ikinci bölümde özel güvenlik olgusunun tarihsel bağlamı ışığında güvenliğin özelleştirilmesi konusunun kavramsal ve kısmen teorik çerçevesi tespit edilmeye çalışılmıştır. Yine bu bölümde özel güvenlik kavramının mikro ve makro unsurlarına değinilmiş ve bu unsurların temel faaliyet alanları belirtilmiştir. Tarihsel bağlam içerisinde özel askeri şirketlerin kaydettikleri ilerlemeler, faaliyet alanları, hizmet yelpazeleri ve faaliyet gösterdikleri bölgeler kısaca belirtilmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve kanaatimce en önemli bölümünde ise geleceğin güvenliği temasına daha fazla odaklanılmış ve geleceğin güvenliğinde özel askeri şirketlerin oynayacakları muhtemel roller tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bölüm esasen çalışmanın temel amacını (Geleceğe yönelik bir tespit ve varsayımda bulunma) içermesi bakımından benim için özel bir öneme sahiptir. Özellikle özel askeri şirketlerin en fazla faaliyet gösterdiği bölgelerden biri olan Ortadoğu bölgesinde bulunmamız sebebi ile özelleşen güvenlik yapılanmalarına daha fazla kayıtsız kalamayacağımızın bir gerçeklik olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

Yakın bölgemizde bazı ülkelerin sınır ötesi güvenlik operasyonlarında özel askeri şirketleri gözle görülür biçimde kullanmaları bu konunun kaçınılmaz bir şekilde ilerlediği ve yaygınlaştığının göstergesidir. Buradan hareketle ülkemiz güvenlik birimleri ve karar alıcılarının bu gerçekliğe daha fazla sırtlarını dönmemeleri ve bu gerçeklik ile yüzleşerek yakın gelecekte en azından amaca yönelik kiralanmış küçük profesyonel birimleri operasyon sahalarında kullanmaya başlamaları geleceğin kaçınılmazlığında rasyonel bir hamle olacaktır.

Sonuç olarak; bu çalışmada uluslararası ilişkiler ve güvenlik alanlarında özel askeri şirketler ile ilgili akademik çalışma eksikliği göz önünde bulundurularak, tartışmalara konu olan bu şirketlerin ortaya çıkış nedenleri, faaliyetleri, hukuki statüleri ve gelecekteki muhtemel rolleri irdelenmeye çalışılmıştır. Bu konuda naçizane olarak kamuya aydınlatma amacı güdülerek henüz akademik perspektiften pek fazla tartışılmayan bu konunun önemine dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın temel gayesi alandaki eksikliğin giderilmesi ve kendisinden sonra yapılacak olan akademik çalışmalar için iyi bir başlangıç noktası teşkil etmektir.

KAYNAKÇA

ABD Suriye’de Özel Bir Güvenlik Şirketinin Paralı Askerlerini Kullanıyor. (2018). *Sputniknews*. Erişim Adresi: <https://tr.sputniknews.com/20180917/abd-suriye-asker-ozel-1035231350.html>

Adams, Thomas K., (2003), “Private Military Companies: Mercenaries for the 21st Century”, Robert J. Bunker (Der.), *Non-State Threats and Future Wars*, New York: Frank Cass, ss.54-67.

Akşam Gazetesi, “Paralı Askerleri Bağdat’ta Sivilleri Katleden Erik Prince Yeniden Irak’ta.”, Nisan 2019.

Alabarda, Y. (2020). Wagner’den Blackwater’a Özel Askeri Şirketler. *Timeturk*. Erişim Adresi: <https://www.timeturk.com/neden-ve-nasil-kurulduklar-nerelerde-kullanildilar-wagner-den-blackwater-a-ozel-askeri-sirketler/haber-1349410>

Asker, Ali, (2013) Rusya Federasyonu İstihbaratında Dönüşüm, *İstihbarat Bilimi*, Sait Yılmaz (ed.), Kripto, Ankara, s.29-49.

Avant, Deborah (2005), *The Market Forces: The Consequences of Privatizing Security*, Cambridge University Press, Cambridge.

Avant, Deborah, (2004), “The Privatization of Security and Change in the Control of Force”, *International Studies Perspective*, S.5, ss. 153-157.

Balta (Paker), Evren, (2009), “Güvenlik Endüstrisi ve Güven(siz)liğin inşası: Bir Toplumsal Paranoyayı Anlamak”, *Toplum ve Bilim*, S. 115, ss.204-225.

Balta, Evren, (2004), “Bildiğimiz Anlamda Devletin Sonu mu?: İmparatorluk ve Özel Ordular”, *Birikim*, S. 178, ss. 11-19.

Barnett, Anthony (2000), “Anger at Kosovo Mines Contract”, *The Observer*, Sundat 7 May, <http://www.guardian.com/world/2000/may/07/balkans> (07.04.2022).

Baydur, M. & Çelik, Ş. (2021). Devlet Sermaye ve Paralı Askerler Savaş ve Çatışmaların Özelleşmesi. *Doğu Kitapevi*.

BBC Türkiye, “Wagner Grubu: Libya’daki Rus Paralı Askerler Hakkında Neler Biliniyor?”, 7 Ocak 2020

Bengin, T. (2019). Özel Askeri Şirketlerin Rolü. *Milliyet*. Erişim Adresi: <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/tunca-bengin/ozel-askeri-sirketlerin-rolu6105703>

Bergland,G., (2006), “Blackwater'ın Irak'taki Paralı Askeri ile Röportaj”,

Berndtsson, Joakim, (2006) “Private Military Companies and Privatisation of

Black, Jeremy, (2003), *Dretnot, Tank ve Uçak: Modern Çağda Savaş Sanatı 18152000*, İstanbul: Kitap Yayınevi.

Cantenar, Ömer Faruk, (2000), *The Impacts of The Gulf War on The U.S. Defense Industry*, Bilkent Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Çekerol, Gülşen Serap (2013), *Lojistik Yönetimi*, Anadolu Üniversitesi Yayını, 1.Baskı, Eskişehir.

Chatterjee, Pratap, “Mercenary Armies and Mineral Wealth”, (2014) <http://www.thirdworldtraveler.com/NewWorldOrder/MercenariesMinerals.html>. (07.04.2022)

Cherkaoui, T. (2021). Reporting War and Conflict In The 21st Century. *TRTWORLD*.

CNN Türk, “Irak'ta Katliam Yapan Blackwater Personeline Hapis Cezası”, 14 Nisan 2015

Crevelde, Martin Van, (1991), *The Transformation of War: The Most Radica Reinterpretation of Armed Conflict Since Clausewitz*, New York:The Free Pres.

DCAF Backgrounder, (2006), *Private Military Companies*,www.dcaf.ch/publications (Erişim Tarihi: 07.04.2022)

DCAF, *Backgrounder*, 04/2006, s.1-8, www.dcaf.ch (07.04.2022).

Dedeoğlu, B. (2014). Uluslararası Güvenlik ve Strateji. *Yeniüzyıl*.

Donahue, John (1989), *The Privatization Decision*, Basic Books, New York.

Dumlupınar, Nihat, (2010), *Regulation of Private Military Companies in Iraq*, Naval Postgraduate School Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Monterey, ABD.

Ekmekcioğlu, A. (2020). Savaşın Virüsleri. *NOBEL*.

Emir, N. (2015). Özel Askeri Şirketler Uluslararası Hukuk Açısından Bir İnceleme. On İki Levha Yayıncılık.

Glanz, James ve Lehren, Andrew W., (2010), “Kuzey Irak’taki Vahşi Batı”, *Sabah Gazetesi The New York Times Eki*.

Görücü, K. & Bünyad, A. (2020). Rus hayalet ordusu wagner. *SETA*. Erişim Tarihi: <https://setav.org/assets/uploads/2020/02/A311.pdf>

Güç, Ç. (2017). Savaş müahhitleri. *Akademik Ortadogu*. Erişim Adresi: http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu4%20makale/cakil_guc.pdf

Gürbüz, E. A. (2017). Uluslararası hukukda özel askeri şirketlerin durumu rusya ve ukrana örneği. *Academia*. Erişim Adresi: https://www.academia.edu/36353171/Uluslararası_Hukukta_Özel_Askeri_Şirketlerin_Durumu_Rusya-Ukrayna_İhtilafı_Emsali_Üzerinden_Bir_Değerlendirme

Güven, Ertuğrul (2013), “Stratejik İstihbarat”, *İstihbarat Bilimi*, Sait Yılmaz (ed.), Kripto, Ankara, s.119-137.

Hardt, Mivheal ve Negri, Antonio, (2004), *Çokluk: İmparatorluk Çağında Savaş ve Demokrasi* (Çev. Barış Yıldırım), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Hellman, Christopher, (2014) “US Security Spending: How Much Do We Really Spend?”, Center for Arms Control and Non-Proliferation,

<http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=1&ArsivAnaID=35741>, (Erişim Tarihi: 07.04.2022).

<http://www.usatodav.com/news/military/2010-04-21-war-contractors-N.htm> (Erişim Tarihi: 07.04.2022).

Isenberg, David, (2009), *Shadow Force: Private Security Contractors in Iraq*, London: Praeger Security International.

Kelley, Matt, (2010), “Afghanistan Becomes More Dangerous for Contractors”,

Keser, A. (2020). Özel askeri şirketlerin küresel yayılımı ve geleceği. *SETA*. Erişim Adresi: <https://www.setav.org/rapor-ozel-askeri-sirketlerin-kuresel-yayilimi-ve-gelecegi/>

Kirchmaier, Charles T. (2009), “Command Authority Over Contracts Serving With Or Accompanying The Force”, *The Army Lawyer*, p.35-41.

Köksal, Sönmez,(2013) Sunuş, *İstihbarat Bilimi*, Sait Yılmaz (ed.), Kripto, Ankara, s.9-18.

- Kurtdarcan, B. (2017). Muharabe Alanının Yeni Aktörleri Askeri Yükleniciler. *Beta*.
- Laçiner, Ömer, (2002), “Orduların Değişen İşlevi ve Savaş”, *Birikim Dergisi*,
- Latham, William C. (2009), “Not My Job: Contracting and Professionalism in the U.S. Army”, *Military Review*, March-April, p.40-49.
- Lawrence, Quil ve Norris, Michele, (2010), “Dismissal Of Blackwater Charges Infuriates Iraqis”, <http://www.npr.org/templates/story/story.php?story!d=122154134> (Erişim Tarihi: 07.04.2022).
- Machiavelli (2003), *Askerlik Sanatı* (çev. Nazım Güvenç), Anahtar Kitaplar, İstanbul.
- Markusen, R. Ann, (2003), “The Case Against Privatizing National Security”, *Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions*, Vol.:16, No.:4, p.471-501.<http://hhh.umn.edu/img/assets/3728/privatizing.pdf> (07.04.2022).
- Mathieu, Fabien ve Dearden, Nick, (2006), *Corporate Mercenaries: The Threat of*
- Miller, Christian, (2007), “Contractors Outnumber Troops in Iraq”, <http://articles.latimes.com/2007/iul/04/nation/na-private4> (Erişim Tarihi: 07.04.2022).
- Miller, Christian, (2009), “Disposable Army: Civilian Contractors in Iraq and Afghanistan, „Forgotten Warriors’: Explanation of Analysis”, <http://www.propublica.org/article/forgotten-warriors-explanation-of-analysis-416>, (Erişim Tarihi: 07.04.2022).
- Milliyet Gazetesi, “Blackwater’a PKK Silahları Sorgusu.”, Eylül 2007.
- Moshe, Schwartz(2009)., *The Department of Defense’s Use of Private Security Contractors in Afghanistan and Iraq: Background, Analysis, and Options for Congress*, Congressional Research Service, February 21
- O’meara, Kelly Patricia, (2002) “Broken Wings”, *Insight*, April 29<http://www.freepublic.com/focus/fnews/690444/posts> (07.04.2022).
- Ortadoğu’nun Modern Lejyonerleri Özel Askeri Şirketler. (2013). *Sabah*. Erişim Adresi: <https://www.sabah.com.tr/aktuel/2013/12/13/ortadogunun-modern-lejyonerleri775>
- Özdemir, C. (2018). Özel Askeri Şirket Nedir. *CNN TURK*. Erişim Adresi: <https://www.cnnturk.com/video/tv-cnn-turk/programlar/5n1k/ozel-askeri-sirket-nedir-iste-parali-askerlere-dair-her-sey>

Özel Güvenlik Görevlisine Mukavemet, (2009), Türk Hukuk Sitesi, <https://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=44072>, Erişim Tarihi: 07.04.2022

Perry, David, (2009), “The Privatization of the Canadian Military”, *International Journal*, VOL.:64, No.:3, Summer, p.687-702.

Private Military Companies, London: War on Want Publication

Ricks, Tom, (2000) Greg Schneider, “Cheney’s Firm Profited From Oversued Army”, *Washington Post*, September 9.

S. 154, ss.11-17.

Scahill, Jeremy, (2009), “Blackwater: Private Army In The News Again”, <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=121502690>(Erişim Tarihi: 07.04.2022).

Scahill, Jeremy, (2010), *Vatanı, Milleti, Bayrağı Olmayan Ordu: Blackwater*, (Çev.Meral Delikara Üst), Ankara: APRIL Yayıncılık.

Singer, Peter W. (2001/2002), “Corporate Warriors: The Rise and Ramifications of The Privatized Military Industry”, *International Security*, Vol.:26, No.:3

Singer, Peter W. (2007), “Can’t Win With ‘Em, Can’t Go To War Without ‘Em: Private Military Contractors and Counterinsurgency”, *Foreign Policy at Brookings Policy Paper*, Number:4, September, s.1-21.

Singer, Peter W. (2009), *Kiralık Ordular: Özel Askeri Şirketler*, Timaş Yayınları.

Singer, Peter W., *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*, Cornell University Press, New York 2003.

Sönmez, S. (2005). Dünya Ekonomisinde Dönüşüm. *İmge*.

Sözcü Gazetesi, “PKK/YPG’ nin Saflarında Savaşan ABD’ nin Paralı Askerleri Deşifre Oldu!” , 2 Ekim 2019.

Spicer, Tim (1999), *An Orthodox Soldier: Peace and War and the Sandline Affair*, Mainstream Publishing, Edinburgh.

Stoner, Eric, (2008), “Outsourcing the Iraq War: Mercenary Recruiters Turn to Latin America”, *NACLA Report on the Americans*, ss. 9-12.

Swed, O. & Crosbie, T. (2017). Private security and military contractors: A troubling oversight. *Academia*. Erişim Adresi: https://www.academia.edu/34767167/Private_security_and_military_contractors_A_troubling_oversight

Tangör, B. & Yalçınkaya, H. (2010). Güvenlik yönetişimi çerçevesinde özel askeri şirketler. *UI Dergisi*. Erişim Adresi: <https://www.uidergisi.com.tr/wp-content/uploads/2013/02/guvenlik-yonetisimi.pdf>

Tanrıverdi, A. (2018). Özel Askeri Şirketler. *Sadat*. Erişim Adresi: https://www.sadat.com.tr/images/news/ozel_askeri_sirketler_web.pdf

Tharoor, I. (2017). Mercenaries aren't a solution to Afghanistan's Forever War. *WashingtonPost*. Erişim Adresi: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/08/09/mercenaries-arent-a-solution-to-afghanistans-forever-war/>

Toffler, Alvin ve Toffler, Heide, (1994), *21. Yüzyılın Şafağında Savaş ve Savaş Karşısı Mücadele* (Çev.Mehmet Harmancı), İstanbul: Sabah Kitapları.

Toland, John (1999), *Battle: The Story of the Bulge*, Bison Books, New York.

Topal, A. (2011). Uluslararası Hukuk Açısından Özel Askeri Şirketler ve Şirket Çalışanlarının Statüsü, *Dergipark*, Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auhfd/issue/42475/511665>

US Rejects UN Mercenary Report, (2007), https://usatoday30.usatoday.com/news/world/2007-10-17-3392316246_x.htm

USA TODAY, (2010), "Too many contractors in Afghanistan", http://www.usatoday.com/news/world/afghanistan/2010-04-16-mcchrystal-afghanistan_N.htm (Erişim Tarihi: 07.04.2022).

Violence and Security: Rethinking the Monopoly of Violence and the Role of State", *ISA Konferansı*, San Diego.

Wallenchinsky, David (2009), "More of the World's Worst Dictators", *Parade*, 22 March <http://parade.condenast.com/110133/davidwallechinsky/more-of-the-worlds-worst-dictators/> (07.04.2022).

Wayne, (2002) “Leslie, America’s For-Profit Secret Army”, *The New York Times*, 13 October <http://www.nytimes.com/2002/10/13/business/america-s-profit-secret-army.html> (07.04.2022).

Wynn, Donald T. (2000), “Managing the Logistics-Support Contract in the Balkans Theater”, *Engineer*, July

Yalçinkaya, H. (2015). Özel askeri şirketlerin oluşumu ve savaşların özelleşmesi. *Dergipark*. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ausbf/issue/3216/44778>

Yalçinkaya, Haldun, (2006) “Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt:61, No.:3, , s.247-278.

Yayım, A. F. (2006). Savunma sanayinde küreselleşme biçimleri özel askeri şirketler. *Istanbul*. Erişim Adresi: <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/41970.pdf>

Yıldız, M. & Ekmekcioğlu, A (2018). Özel askeri şirketlerin savunma politikaları açısından incelenmesi. *Researchgate*. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/329923854_Ozel_Asker_Sirketlerin_Savunma_Politikaları_Acisindan_Incelenmesi

Yılmaz (2015b), Sait, “21nci Yüzyılda Güvenlik Alanının Yeni Sivil Aktörleri: Özel Askeri şirketler ve Kontratçı Firmalar”[http://usam.aydin.edu.tr/OZELASKERISIRKETLER\(4b4f\).pdf](http://usam.aydin.edu.tr/OZELASKERISIRKETLER(4b4f).pdf). 07.04.2022

Yılmaz, S. (2007). 21'inci yüzyılda güvenlik alanının yeni aktörleri özel askeri şirketler ve kontratçı firmalar. *Arastirmax*. Retrieved from: <https://arastirmax.com/en/publication/guvenlik-stratejileri-dergisi/1/6/21inci-yuzyilda-guvenlik-alaninin-yeni-sivil-aktorleri-ozel-askeri-sirketler-kontratci-firmalar/arid/9f96450f-bf3f-424b-b0b2>

Yılmaz, Sait (2013), İstihbaratın Değişen Yüzü, *İstihbarat Bilimi*, Sait Yılmaz (ed.), Kripto, Ankara, s.69-95.

Zabcı, F. Ç. (2013). Yeni savaşların gizli yüzü özel askeri şirketler. *TASAM*. Erişim Adresi: https://tasam.org/Files/PDF/Raporlar/yeni_savaslarin_gizli_yuzu_ozel_askeri_sirketler_d3ad2e36-9fa4-4222-a919-a4d2177e86c3.pdf

Zabcı, Filiz ulha, (2004), “Yeni Savaşların Gizli Yüzü: Özel Askeri Şirketler”, <http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/YazilarBSB/ZabcıHaziran2004.doc> (Erişim Tarihi: 07.04.2022).

Zamantioğlu, . (2016). Özel Askeri Şirketler. *Assam*. Erişim Adresi: <https://www.assam.org.tr/index.php/konular/savunma-ve-savunma-sanayi/ozel-askeri-sirketler/344-ozel-askeri-sirketler.html>

EKLER

EK-1. Tez Etik İzin İstek Formu

T.C. ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ						
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU						
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ						
T.C. NOSU						
ADI VE SOYADI	Cengiz Fırat BİRGİN					
ÖĞRENCİ NO	2020 017 011					
TEL. NO.						
E - MAIL ADRESLERİ						
ANA BİLİM DALI	ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE KÜRESELLEŞME					
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	TEZ					
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AIT DÖNEMLIK KAYDINI YAPILMADIĞI	2021 / 2022 - GÜZ DÖNEMİ KAYDINI YENİLEDİM.					
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER						
TEZİN KONUSU	Gelecekte güvenliğin daha fazla özelleşeceği gerçeği ışığında bu özelleşmenin temel aktörü olacak olan özel askeri şirketleri ve bu şirketlerin muhtemel faaliyet alanlarını incelemek					
TEZİN AMACI	Özelleşecek olan bu yeni güvenlik algılamasında özel askeri şirketlerin muhtemel rol ve işlevlerine ışık tutarak kamuya yol göstermektr					
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	<p>Dünya ekonomisindeki yapısal dönüşüm 1970'ler de Keynezyen-Devlet Müdahaleci ekonomik modelin çökmesi, onun yerini Neo-Liberal ekonomik modelin almasıyla yeni bir aşamaya geçmiştir. Yeni ekonomik model, piyasaya yönelik devlet müdahalesini minimize etmeyi ve mümkün olan her alanda hantal ve zarar eden devlet işletmelerinin birimlerinin kar amaçlı özel teşebbüse devredilmesini hedeflemiştir.</p> <p>Bu bağlamda, yeni model olarak Neo-Liberal ekonomik model benimseyen ülkeler; iletişim alt yapıları, enerji tesisleri, limanlar ve havasalanları gibi stratejik tesisler ve yapılar da dâhil olmak üzere hemen hemen her alanda özelleştirmeler yapmışlardır. Ülkelerin gerçekleştirilen özelleştirmelerden kar elde etmesi ve özelleştirilen sektörlerin maliyet-kar, maliyet-fayda oranlarının pozitif yönü değişimi başka kritik ve stratejik alanların da özelleştirilmesini gündeme getirmiştir. Bu aşamada akıllara devlet harcamalarının en maliyetli kategorilerinden olan güvenliğin, özellikle de dış güvenliğin birimlerinin özelleştirilmesi gelmiştir.</p> <p>Buradan hareketle; bu tez çalışmasının temel amacı güvenliğin özelleştirilebileceği ihtimali ve gerçeği ışığında özel askeri şirketlerin incelenmesi, mevcut uluslararası hukuk normlarına aykırı bu olguların genel organizasyon modellerinin ve faaliyet alanlarının tanıtılmasıdır.</p> <p>Bu doğrultuda öncelikli olarak güvenliğin özelleştirilebilir bir kavram olarak düşünülmesini tetkikleyen ve bu süreçte giden yolu hazırlayan yapısal değişimlerin incelenmesinde fayda vardır. Hiç şüphesiz genelde özelleştirme olgusu – özelleştirme güvenliğinin özelleştirilebilir bir alan olarak düşünülmesi dünya ekonomisinde ki temel yapı ve normların değişmesi ile başlamış olan bir süreçtir. Bu sebeple çalışmanın ilk bölümünde 1970 sonrası küresel çapta benimsenen yeni ekonomik modelin tanımlanması ve temel esaslarının incelenmesi ile konuya genel bir perspektiften giriş yapılacaktır.</p> <p>Ancak bu çalışmanın ana konusu özelleşen güvenliğin basit aktörü olan özel askeri şirketlerdir.</p> <p>Dolayısı ile çalışmanın ikinci bölümünde güvenlik kavramının özelleştirilmesi ve ulus devlet modelinde bunun yansımaları incelenecektir. Ardından günümüzde devletlerin daha fazla ihtiyaç duyduğu dış operasyon birimleri ve sınır aşırı coğrafyalarda "kararlık operasyonlar" olarak nitelendirilebilecek faaliyetlerde kullanılacak, ayak izi bırakmayan operatif gruplara duyulan "kararlık üründü olan özel askeri şirketler ile bu şirketlerin farklı ülkelerdeki örnekleri incelenecektir.</p> <p>Son bölümünde ise güvenliğin özelleştirilmesi bağlamında geleceğin güvenliğinde özel askeri şirketlerin rolleri, muhtemel faaliyet alanları ve bu tür birimlere duyulan ihtiyaçlar neticesinde iç ve dış güvenliğin alanlarında yeni taşeron birimlerin türemesi ihtimali değerlendirilecektir.</p>					
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI						
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AIT BİLGİLER (KURUMUN ADI, SUBESİ, MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)						
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KÖNÜLÜNDEN/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER						
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AIT ANKETLERİN ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN ÖLÇEKLERİN UYGULANACAĞI						
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAC ADIYET/SAFA OLDUKLARINA AIT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	1) ..... (.....) Sayfa ..... Ölçeği. 2) ..... (.....) Sayfa ..... Anketi. 3) ..... (.....) Sayfa ..... Formları. 4) ..... (.....) Sayfa					
ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: Cengiz Fırat BİRGİN	ÖĞRENCİNİN İMZASI: Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır. TARİH: 16/ 01/ 2022					
TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU						
1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.						
2. Anılan konu "Uluslararası İlişkiler ve Güvenlik Çalışmaları" faaliyet alanı içerisine girmektedir.						
1. TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2. TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	ANA BİLİM DALI BAŞKANININ ONAYI	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI			
Adı - Soyadı: İBRAHİM İBRAHİMLİ	Adı - Soyadı:	Adı - Soyadı: Ali Engin OBA (YERİNE)	Adı - Soyadı: Murat KOÇ			
Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı:	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.			
İmzası: Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.	İmzası:	İmzası: Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.	İmzası: Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.			
12.01.2022	... / ... / 20...	ARS. GÖR. Özge ÇETİNER	... / ... / 20...			
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AIT BİLGİLER						
Adı - Soyadı: Şahin KARAKAŞ	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz AYRIN GÜLER	Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevrik ÖDMAN	Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU	Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.
İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.
... / ... / 20.....	... / ... / 20.....	... / ... / 20.....	... / ... / 20.....	... / ... / 20.....	... / ... / 20.....	... / ... / 20.....
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE	X	Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, ... / ... / 20..... - ..... / ..... / 20..... tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli iznin verilmesi tarafımızca uygundur.				
OY ÇOKLUĞU İLE						
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ SEKRETERLİĞİNE ONAYLAR ALINMAK ÜZERE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA FORMDAKI YAZI CN İKİ PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILACAKTIR.						

EK-2. SOBE Mdrlg Tez Etik İzin İstek Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-050.01.04-2200000470

20.01.2022

Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın
Etiiği Kurulu Kararı Alınması
Hk.

REKTÖRLÜK
MAKAMINA

İlgi: 09.03.2021 tarih ve E-81570533-050.01.01-2100001828 sayılı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu konulu yazınız.

İlgi tarihli yazınız kapsamında niversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesindeki Lisansüstü Programlarda halen tez aşamasında kayıtlı olan **Cengiz Fırat BİRGİN, Erdeniz KIVCI** isimli öğrencilerimize ait tez evraklarının "niversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onayları" alınmak üzere Ek'te sunulmuş olduğunu arz ederim.

Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ek : 2 Adet öğrenciye ait tez evrakları listesi.

EK-3. Çağ Üniversitesi Rektörlüğünün Tez Etik İzin Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-81570533-044-2200000668

27.01.2022

Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın
Etik Kurulu İzni Hk.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 18.01.2022 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2200000409 sayılı yazınız. b) 20.01.2022 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2200000470 sayılı yazınız. c) 19.01.2022 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2200000437 sayılı yazınız. ç) 19.01.2022 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2200000443 sayılı yazınız.

İlgi yazılarda söz konusu edilen Elif Eylem Karakoç, Emel Kaçmaz, Cengiz Fırat Birgin, Erdeniz Kıvcı ve Melih Çamcı isimli öğrencilerimizin tez evrakları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulunda incelenerek uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör